

university of
 groningen

faculty of spatial sciences

The power to the community

A qualitative research on the influence of citizen initiatives on the liveability in rural areas in decline

Master thesis Society, Sustainability and Planning
Faculty of Spatial Sciences
University of Groningen

Author: Stijn te Wierik, s2524287

Date: 18-01-2021

Supervisor: dr. E.M. (Elen-Maarja) Trell-Zuidema

Abstract

Currently there is a swift from the traditional welfare state to a so-called ‘the big society’ (or ‘participatiesamenleving’ in Dutch). The government takes a step back and expect citizens to play a bigger role within their own living environment. A logical trend due to the increase of civil responsibilities is the rise of citizen initiatives. Despite the overall rise of citizen initiatives, the importance of citizen initiatives in liveability challenges differs per region. Especially in rural areas in decline it is important for residents to organize in citizen initiatives and to help each other. With citizen initiatives, rural residents try to keep their living environment vital and liveable. To research how citizen initiatives can influence the liveability in rural areas in decline, the following research question has been formulated:

“How can local citizen initiatives influence the liveability in rural areas in decline?”

To answer this research question, research has been conducted within the municipality of Loppersum. The municipality of Loppersum faces several liveability challenges like rural decline and issues because of earthquakes. Moreover, related to population size, the municipality of Loppersum has one of the highest densities of citizen initiatives in The Netherlands. In total, six interviews with members of citizen initiatives and an interview with an official of the municipality has been held.

To understand how citizen initiatives can influence the liveability in rural areas in decline, insights on how citizens perceive the main challenges to rural liveability have been collected. As a result, the main challenges to rural liveability have been categorized. The influence of citizen initiatives on these rural liveability challenges consist of three different aspects. First, citizen initiatives counteract rural decline by means of providing new services and facilities and by having a positive impact on demographical and socio-cultural aspects. Second, citizen initiatives often tackle multiple rural liveability challenges at once by combining all kinds of services and facilities. Third, citizen initiatives can play a role as sparring partner for municipalities. For example, citizen initiatives could be a sparring partner for municipalities in determining rural liveability policies.

Finally, there are several ways to look at the rise of citizen initiatives in tackling rural liveability challenges in areas in decline. Advocates cherish the opportunity for citizen initiatives to empower and promote the renaissance of cooperation between citizens and governments. However critics view civic empowerment as state withdrawal and condemn the shift from public towards private responsibility. This research shows that it is disputable if all kinds of essential liveability challenges should be tackled by citizen initiatives.

Keywords: citizen initiatives, civic empowerment, rural decline, rural liveability

List of figures and tables

Figures

Figure 1: Relationship between demography, economy and sociocultural developments (Van Dam et al., 2006) p. 13

Figure 2: Figure 2. Conceptual model p. 22

Figure 3: Municipality of Loppersum (Beleidsplan wegen, 2014) p. 28

Tables

Table 1. Participants citizen initiatives p. 26

Table 2. Interview codes p. 27

Table of contents

Abstract	2
List of figures and tables.....	3
Chapter 1 introduction.....	6
1.1 The role of citizen initiatives in liveability challenges	6
1.2 Scientific relevance.....	7
1.3 Societal relevance.....	7
1.4 Research objective	8
Chapter 2 Theoretical framework.....	9
2.1 Liveability defined	9
2.1.1 Liveability in the rural context.....	10
2.2 Rural decline and the effect on liveability.....	12
2.3. Citizen initiatives: concept, forms and goals.....	15
2.3.1 The rise of citizen initiatives	18
2.3.2 The influence of citizen initiatives on liveability in rural areas in decline.....	19
2.4 Conceptual Model	22
Chapter 3 Methodology	23
3.1 Introduction.....	23
3.2 Research design.....	24
3.2.1. Literature review	24
3.2.2. Interviews	24
3.3 Data analysis.....	26
3.4 Ethical considerations	27
3.5 Research context	28
Chapter 4 Results.....	29
4.1 Liveability challenges in Loppersum.....	29
4.1.1. Social cohesion	29
4.1.2. Economic activities.....	30
4.1.3. Service provision and facilities	31
4.1.4. Built environment and landscape.....	32
4.1.5. Mobility	33
4.1.6. Socio-cultural challenges.....	33
4.1.7. Demographics.....	34
4.2 Influence of citizen initiatives on rural liveability challenges in Loppersum.....	35
4.2.1. Counteracting rural decline.....	35
4.2.2. Combining functions and services.....	37

4.2.3. Role as sparring partner	38
4.2.4. Retreating government or citizens taking the lead?	39
Chapter 5 Conclusion and discussion	41
5.1 Rural liveability, citizens initiatives and perceived liveability challenges	41
5.2 Influence of citizen initiatives on rural liveability challenges in rural areas in decline	42
5.3 Contribution to planning theory and practice.....	43
Chapter 6 Recommendations and reflection	44
6.1 Reflection on research context and process	44
6.1.1. Research context	44
6.1.2. Reflection on research, process and outcomes	44
6.2 Recommendations for future research	45
References.....	46
Appendix 1 Interview guide municipality.....	52
Appendix 2 Interview guide citizen initiatives.....	54
Appendix 3 Consent form.....	56
Appendix 4 Code Tree	57
Appendix 5 Transcripts.....	58

Chapter 1 introduction

1.1 The role of citizen initiatives in liveability challenges

“Citizens increasingly want to tackle societal problems themselves. In accordance with the Coalition Agreement, I will focus on a future with a better cooperation process between citizens and governmental organizations.” (Minister Ollongren, 2018). The above citation is part of a letter to the parliament from the Ministry of the Interior and Kingdom Relations. This letter was a reaction on the following statement from the Dutch National Ombudsman: “Citizens themselves are responsible for solving societal problems in their environment. The government takes a step back and expect citizens to play a bigger role within the Dutch society. Citizens are more self-reliable and have to be committed to contribute to the liveability in their own environment” (Dutch National Ombudsman, 2018). This new role for citizens does not mean the abolition of the welfare state. Nevertheless the new role is about a different division of individual and collective responsibilities. Bovaird (2007) argues that there is no longer one-way communication between governments and citizens in planning. Governmental actions are more and more taken by citizen themselves and are no longer solely the domain of policy makers. Due to a somewhat retreating government, citizens increasingly have individual responsibilities (Putter, 2014). How does this increasing individual responsibilities change our way of living together? A logical trend due to the increase of civil responsibilities is the rise of citizen initiatives in The Netherlands (Uitermark & Duyvendak, 2008). Because of more civil and individual responsibilities, citizens are encouraged to provide local needs. By joining forces in citizen initiatives, citizens can use local capacities to response to local liveability challenges (Uitermark & Duyvendak, 2008). Based on the MAEX list, there are already 1268 formally registered citizen initiatives founded in The Netherlands (Dutch National Ombudsman, 2018). The variety in these initiatives is becoming wider and the importance of citizen initiatives in tackling liveability challenges increases in The Netherlands (Rondhuis, 2018).

Despite the overall rise of citizen initiatives in The Netherlands, the importance of citizen initiatives in liveability challenges differs per region (Bock et al., 2018). Especially in rural areas it is important for residents to organize in citizen initiatives and to help each other (Bock et al., 2018). There is a lot of attention in the Dutch media for the enormous self-organizing capacity of rural areas (Meijer, 2018). With self-organization, rural residents try to keep their living environment vital and liveable (Bock et al., 2018). According to Ubels et al. (2020) the self-organizing capacity of rural areas could be the case because local rural governments are not able to fulfill their responsibility because of a lack of resources. However the reason to engage in citizen initiatives could be a higher sense of collective responsibility to solve liveability issues as well. One of the rural regions that stands-out in the rise of citizen initiatives in rural areas is North-East Groningen (Van der Knaap et al., 2019). According to Van der Knaap et al. (2019) this region, related to population size, has one of the highest density of citizen initiatives in The Netherlands. Furthermore this region faces several substantial liveability challenges like rural decline and issues because of gas extractions (Sociaal Planbureau Groningen, 2020). Rural decline for example influences the demographics of the area and affects the amount of facilities (Sociaal Planbureau Groningen, 2020). Furthermore the gas extraction and the resulting damage to homes has a negative impact on the liveability within the area (Postmes et al., 2017). Because of these various issues, people within North-East Groningen are least satisfied with their living environment of all regions in The Netherlands (Sociaal Planbureau Groningen, 2020). So despite the high density of citizen initiatives within the region, various residents still face liveability challenges.

Nevertheless it still could be possible that citizen initiatives influence aspects of rural liveability and could mitigate various problems within the area. The focus of this research will be to understand how

citizen initiatives can influence the liveability in rural areas in decline. To understand the influence of citizen initiatives on the liveability in rural areas in decline, the research takes place in the municipality of Loppersum. The municipality of Loppersum is located in the aforementioned region of North-East Groningen and faces several liveability issues like rural decline and the reinforcement task because of earthquakes (Gemeente Loppersum, 2020). Furthermore within the municipality there are various citizen initiatives that work on different liveability challenges (Gemeente Loppersum, 2020). The combination of rural liveability challenges and variety of citizen initiatives makes the municipality of Loppersum an interesting area to research the role of citizen initiatives on liveability challenges in rural areas in decline.

1.2 Scientific relevance

There is a lot of attention for the mechanisms of citizens initiatives, people who participate in citizen initiatives and their background in recent literature (Bakker et al., 2011; Boonstra & Boelens, 2011; Tonkens & De Wilde, 2013). However, little research has been done into the influence of citizen initiatives on liveability. Spijkerboer et al. (2016) argue that local citizen initiatives can have, next to economic impacts, benefits for the rural liveability of the local society as well. For example increasing community cohesion and citizen commitment to the local community. However according to Spijkerboer et al. (2016) linkages between local citizen initiatives and liveability aspects, like social aspects, in rural areas in decline are rarely made. Furthermore according to Meijer et al. (2017) further studies are needed to elucidate how liveability is influenced by a shift towards more power to internal structures within rural communities and villages, like citizen initiatives. Meijer et al. (2017) argue that rural communities actively make and implement plans to maintain liveability via informal decision-making. However it is still unclear how rural liveability aspects are influence by citizen initiatives. This thesis addresses this research gap by focusing on the different liveability aspects of rural areas.

1.3 Societal relevance

According to Copus et al. (2006) rural liveability is under pressure in various parts of the European Union. Within the Netherlands, various planners and policy makers are concerned about preserving rural liveability. Several liveability aspects need to be improved for more liveable places in the rural context (Kaal, 2011). The area where this research takes place, the municipality of Loppersum, faces for example challenges because of rural decline (CBS, 2019). According to Haartsen et al. (2010) this decline will be an issue in various Dutch municipalities in the coming decades. This development goes along with a variety of challenges which put pressure on the liveability of the communities within these areas. Challenges like the closure of schools, deterioration and the decline of social services could have a huge impact on the communities (Ubels et al., 2020). Furthermore does the municipality of Loppersum faces challenges regarding earthquakes because of gas extraction (Dagblad van het Noorden, 2020).

Because of the above mentioned challenges, citizens within the municipality of Loppersum work on liveability challenges in different aspects. Through self-organization in for example the municipality of Loppersum, the number of citizen initiatives in rural areas in decline grows steadily (De Nationale Ombudsman, 2018). Governmental organizations suggest that citizens together can influence the rural liveability by establishing citizen initiatives (Loppersum versterkt, 2020). However rural liveability is a very broad, abstract concept that is used in many different ways to describe the vitality of an rural area (Gielsing et al., 2017). The relevance of this research for the society is the in-depth understanding of rural liveability challenges within rural areas in decline and how citizen initiatives influence those challenges. This understanding allows governmental institutions to focus on

liveability aspects that citizens initiatives have little or no influence on, however are crucial for the improvement of rural liveability.

1.4 Research objective

The aim of this research is to understand the role of local citizen initiatives on the liveability in rural areas in decline. This thesis will contain empirical research in the municipality of Loppersum in the province of Groningen. The research will focus on how citizen initiatives perceive liveability challenges in rural areas in decline. The thesis will furthermore research how citizen initiatives may influence liveability challenges, in addition to their other benefits they focus on. By collecting data from various initiators of citizen initiatives and an official of the municipality of Loppersum, the thesis will provide an in-depth understanding. By analysing the influence of citizen initiatives on rural liveability, this research could be useful for municipalities and other governmental organizations to promote or look critical at self-organizing developments. The following central and sub-questions are formulated:

Central research question: *“How can local citizen initiatives influence the liveability in rural areas in decline?”*

Sub questions:

- (1)** How can rural liveability be conceptualized?
- (2)** What are citizen initiatives? What forms are there in rural areas, what topics do they work with, who is included and who is excluded? How could citizen initiatives, based on theory, influence the different aspects of liveability in the rural context?
- (3)** How do citizen initiatives perceive liveability in Loppersum and what are the main challenges to liveability in relation to rural decline?
- (4)** What citizen initiatives are there in Loppersum, what dilemma’s do they face, and how do they, through their activities, influence rural liveability?

Chapter 2 Theoretical framework

2.1 Liveability defined

The starting point of defining the concept liveability is that there is no unambiguous explanation of the concept. According to Leidelmeijer et al. (2003) liveability is a subjective concept without an agreed definition in general. Kashef (2016) adds that liveability is used differently by various groups in different circumstances. Local governments refer to liveability when discussing efforts to improve active citizenship and social cohesion. While social movements use liveability in their calls for environmental improvement (Kaal, 2011). However, the growing attention to the subject have brought to the surface a need for a clearer understanding of liveability. Various scholars argue that the concept of liveability still is in development (Leidelmeijer et al., 2003; Gieling et al., 2016).

Ellis et al. (2016) refer to liveability as several factors regarding the quality of life in any human living environment. The concept of liveability is according to Ellis et al. (2016) concerned with optimizing the performance of human life. Furthermore the Asia-Pacific Economic Cooperation (2015) refers to liveability as the integration of physical and social well-being to sustain a meaningful human existence. Meaningful in the sense that humans need to participate in forming successful and self-sustaining social systems. Tilaki et al. (2014) add to this that liveability is not only about human life, but the living environment is the basic aspect for the community for increasing liveability. The environment assembles other aspects of the community and has an impact on people's life. Therefore, in modern day planning practice, liveability has been affiliated with the concepts of sustainability and biodiversity among others. Gough (2015) argues that liveable and sustainable can be used as interchangeable terms in planning practice to complement each other. Liveability interventions represent the steps that collectively increase the potential for longer-term strides towards sustainability (Gough, 2015). Tilaki et al. (2014) argue that liveability is also strongly related to 'social' concepts as decision-making power, well-being and social cohesion. Finally, Kaal (2011) argues that conceptualization of liveability is almost like sketching an utopia. Perfectly liveable places are secure, have a decent infrastructure, high level of service provision, high level of social cohesion and are economically viable and environment-friendly.

The aforementioned definitions of liveability make clear that the concept of liveability is particularly subjective. Nevertheless various scholars try to find an interpretation of liveability that allows for comparison across communities in terms of their liveability (Gough, 2015; Khalil 2012). According to Gough (2015, p. 147) there is amongst various scholars general agreement that: *"Liveability is constructed by the sum of the physical and social characteristics experienced in places—including the natural environment and a walkable and mixed-use built environment, economic potential near diverse housing options, and access to a broad range of services, facilities, and amenities—that add up to a community's quality of life."* This definition of liveability from Gough (2015) consists out of six guiding principles that have to be operationalized for achieving more liveable places, namely: provide more transportation choices, promote equitable affordable housing, enhance economic competitiveness, support existing communities, coordinate and leverage federal policies and investments and finally, value communities. These principles could be guidelines for understanding the liveability in existing communities and then as direction for planning priorities and investments (Gough, 2015).

2.1.1 Liveability in the rural context

Liveability has emerged as a key concept in rural geography and planning in The Netherlands in the 1960s (Kaal, 2011). Liveability is used in studies on the effect on rural communities of rising urbanization and the effect of modernization on rural areas (Tonkens, 1960). Tonkens (1960) argues that rural areas cannot match the level of services and facilities in urban areas, therefore, at least in terms of facilities, rural liveability is perceived lower than urban liveability. According to Groenman (1959) the living conditions in rural Netherlands had improved in an objective sense, however declined if one focused on how people perceived their circumstances relative to urban areas. Rural citizens had instead of living in relatively isolation, started to compare their own living situation with people living in urban areas. This, amongst other factors, catalysed migration to the urban areas and in turn had a negative impact on the liveability in the rural areas in The Netherlands (Kaal, 2011).

Nowadays, rural liveability is still a very broad, abstract concept that is used by various scholars to describe the vitality of a rural area (Gielsing et al., 2017; Turcanu, et al., 2012). Rural liveability can refer to objective measures of economic activities, such as average income, employment rate and job opportunities (Gielsing et al., 2017). Rural liveability can also refer to the age composition of the population or the educational level (Gielsing et al., 2017). Another important factor of rural liveability is the quality of the physical landscape (Salverda et al., 2009). Furthermore, access to basic facilities is an essential sign of rural liveability (Gielsing et al., 2017). However various scholars argue that there are also aspects of rural liveability that are hard to measure, such as social cohesion and place attachment (Gielsing et al., 2017; Kashef, 2016; Turcanu, et al., 2012). According to Salverda et al. (2009) looking after each other and the possibility to collectively organize the landscape are also key aspects in rural liveability. This desire of organization with local commitment, as well as the local exchange of rights and responsibilities is timeless (Salverda et al., 2009). Salverda et al. (2009) argue there is an essential role for local citizen initiatives in maintaining the rural living environment. Because of the modern day feeling of local collectivity due to local citizen initiatives, rural citizens invest individually in their local living environment in exchange for collective benefits (Salverda et al., 2009). For example in exchange for individual physical labour within a citizen initiative for the maintenance of the landscape, the whole community gets a more attractive living environment and an increase of property value (Salverda et al., 2009).

Despite the rise of citizen initiatives and the corresponding positive influence on some aspects of rural liveability, Copus et al. (2006) argue that rural areas in many parts of the EU show a downward spiralling trend. Therefore rural liveability is under pressure in several areas. In the Netherlands, various planners and policy makers reflect on the concern for preserving rural liveability. Kaal (2011) mentions several physical, economic and social characteristics which need to be improved for more liveable places in the rural context. Physically, Kaal (2011) argues that the improvement of infrastructure and housing is key in rural liveability. Secondly, the enhancement of income level by raising productivity levels in agriculture. And thirdly Kaal (2011) mentions the availability of social and cultural facilities. Another interesting social characteristic mentioned is the boost of rural cohesion and creating a sense of community in order to keep rural areas liveable places (Kaal, 2011). Salverda et al. (2009) refer to rural cohesion in The Netherlands by using the concept *noaberschap*, which means the obligation in a small community to help each other. According to Salverda et al. (2009) there is a key role for citizen initiatives to boost rural cohesion and to create a sense of community. The regeneration of trust and mutual understanding could be crucial in re-creating an attractive living environment (Salverda et al., 2009). Nevertheless, Gielsing et al. (2019) argue that more highly educated residents' rural liveability is more dependent on the built environment and its natural qualities. Less-educated residents' rural liveability is more likely to be affected by social

cohesion (Gieling et al., 2019). The above mentioned rural liveability improvements from Kaal (2011) are in line with the before mentioned guiding principles to improve liveability by Cough (2015). However, while Cough (2015) argues that sustainability and biodiversity are key in liveable places, Kaal (2011) does not mention these concepts. The use of older conceptualizations of liveability by Kaal (2011) is an explanation for the differences in using the recently popular concepts sustainability and biodiversity to understand liveability.

As argued above, the concept of rural liveability is broadly defined. Rural liveability consists of various different aspects and has changed over time (Kaal, 2011). To understand how citizen initiatives influence the various aspects of liveability in rural areas in decline, the concept is, within this thesis, categorized in various measurements (figure 2). The objective measurements consist of aspects mentioned by Gieling et al. (2017). These aspects are economic activities, services and facilities, and demographical characteristics. The subjective measurements consist of aspects mentioned by Salverda et al. (2009). These are civic empowerment, social cohesion, built environment and landscape.

2.2 Rural decline and the effect on liveability

Another concept that needs further elaboration to understand the liveability in rural areas in decline is rural decline. According to Maesham et al. (2014) various aspects of rural decline have influence on the rural liveability. To understand this influence, rural decline need to be distinguished in different types of shrinkage. According to Verwest (2011) it is important to distinguish rural decline in three different types of shrinkage. It is essential to distinguish those three types of shrinkage because the consequences for the rural liveability may be different (see section 2.2.1). The first type of decline is population decline. The population of an area declines when the natural balance (births-deaths) and the migration balance (migrants-immigrants) both are negative (Verwest, 2011). Furthermore population decline develops if the outer-migration is bigger than the birth surplus or the immigration rate cannot outnumber the death surplus (Verwest, 2011). A considerable factor concerning population decline is an ageing population. An ageing population can influence birth rates and may have influence on mortality rates (Verwest, 2011). The second type of shrinkage is household decline. The number of households drops if there are more households dissolved then newly built. In general the population decline is higher than of household decline because the average household size decreases in most Western countries (Verwest, 2011). The third and final type of shrinkage discussed by Verwest (2011) is the decline in working population. The working age population consists out of every person between 15-75 years in The Netherlands (CBS, 2018). These people are, because of their age, considered to be able to participate (partially) in the production process.

According to Van Dam et al. (2006) demographical, economical and socio cultural developments influence the aforementioned types of rural decline (figure 1). Maesham et al. (2014) argue those different developments influence the rural liveability in an area. First, demographically the out-migration of, in particular, young people is an issue because it damages rural areas in various ways. Out-migration influences the rural liveability due to skewed demographic profiles, decline in services and loss of local culture as expressed through festivals and related events (Stockdale, 2004). Another consequence of rural decline is that the physical infrastructure become excessive. Houses and offices become difficult to sell and closed school buildings continue to generate costs. Furthermore, the need of basic amenities continues to exist, though used by a smaller number of people (Meijer et al., 2017). Spijkerboer et al. (2016) add to this that the out-migration of young people is repeatedly related to a lack of job opportunities. This trend is connected to the problem of declining human capital since especially higher educated young people tend to leave the rural area in decline. Furthermore Cox et al. (2014) argue that rural areas in decline contribute to their own "hollowing out" by focusing on the young leavers. Several rural areas focusses their resources toward their promising youth who tend to leave the area in a couple of years. However the rural areas in decline need to allocate resources toward those youth who will likely stay in the area after high school. The stayers prefer to live in an area which focusses on the area's qualities like plenty of space for children to play and living around like minded people (Cox et al., 2014). Finally the out-migration of youngsters damages rural areas by creating a growing gap between urban and rural incomes and therefore influences rural liveability (Maesham & Fleming, 2014).

The second aspect of rural decline that influences liveability are the socio-cultural developments. According to Thissen et al. (2010) due to social and cultural processes, young people become less dependent on the opportunities within the area they were born. Like Verwest (2011) mentioned, the migration intentions of young rural people can be understood in the social and cultural context. More adolescents with higher educational aspirations tend to leave the rural area in decline. These adolescents are more oriented to education that leads to tertiary and quaternary sector jobs. The exodus of these adolescents can influence the local economy and the liveability in rural areas in decline (Thissen et al., 2010). Furthermore parents are increasingly highly educated and encourage their children with educational aspirations to leave the area (Thissen et al., 2010).

Another socio-cultural development that influences liveability and arises because of rural decline is

the decrease of socio-territorial belonging. According to Pollini (2005) socio-territorial belonging is connected to 'birth and residence'. Those who are rooted in the local community are more inclined to stay than young people who were born elsewhere. Therefore less socio-territorial belonging can influence migration and have an impact on the liveability in a rural area (Pollini, 2005). However the migration intentions of young people are also influenced by the way they identify with their area of origin. So the liveability of an area is not only about "hard" structural factors (where people expect to find work) but also "soft" cultural factors (where people feel at home). According to Haartsen et al. (2003) socio-cultural aspects, like a regional identity, are important factors in rural liveability. A final socio-cultural development that influences liveability by rural decline is refer to as 'rural dull' (Thissen et al., 2010). Negative thoughts of the area like 'a stupid, useless area', 'boring, simple, limited life' or 'this area has no meaning in the country' can have a negative impact on the (perception of) liveability of that specific area (Haartsen et al., 2003).

The third cause of rural decline that influences rural liveability are economic developments. According to Leidelmeijer et al. (2014) what a region has to offer influences regarding work and education, both the attractiveness and the decision to live or to settle in a particular region. Little employment strengthens the outflow of younger people and reduces the inflow. Marlet (2009) argues that regional economic conditions and accessibility of jobs are essential factors in understanding differences in regional liveability. However Verwest (2011) argues that the loss of local employment not directly influence the liveability in an area. Unemployment influences the local labor participation, nevertheless because of the short distances within The Netherlands, the amount of local jobs do not automatically influence the rural liveability in a rural area in decline (Verwest, 2011). Furthermore, the spatial distribution of facilities and services influences rural liveability (Leidelmeijer et al., 2014). Harms et al. (2010) argue that because of rural decline and the increase of mobility, rural residents need to bridge greater distances between housing and facilities. According to Leidelmeijer et al. (2014) rural decline and the improvement of mobility makes it possible to concentrate facilities without concentrating housing. Moreover the economic benefits associated with upscaling lead to the disappearances of local amenities in rural areas in decline. The disappearances of these amenities do have according to Leidelmeijer et al. (2014) a negative impact on the liveability in these areas. This economic developments will come at the expense of the more peripheral areas. On the other side, Leidelmeijer et al. (2014) argue that residents in rural areas in decline often encourage the disappearances of small-scale facilities by certain choices, despite the disappearances is mostly regretted.

Van Dam et al. (2006) argue that it is hard to create a sharp distinction between the above mentioned consequences of rural decline and their influence on rural liveability. Sociocultural, economic and demographic developments are all interrelated and the connection between those concepts is rather complex (figure 1).

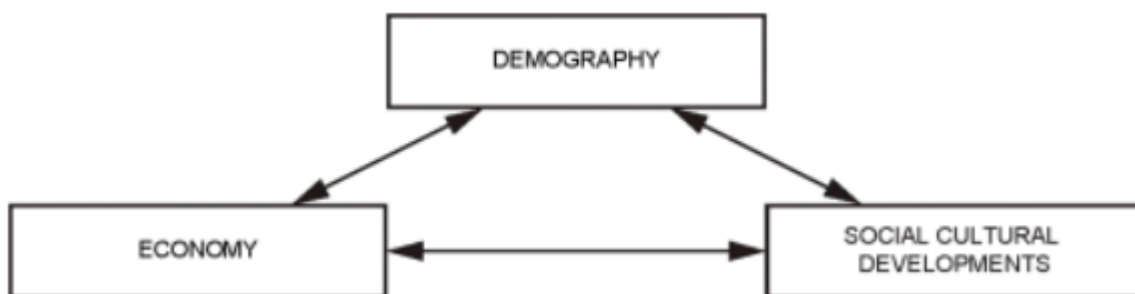

Figure 1. Relationship between demography, economy and sociocultural developments. Source: Van Dam et al. (2006)

The complexity and interconnection of rural decline and rural liveability are clearly visible in North-East Groningen, the region in which the research area of this thesis is located. North-East Groningen has challenges regarding unemployment and demographical decline (Zuidema & Trell, 2014). However, because of national economic choices, there are gas extractions and resulting earthquakes in North-East Groningen (Zuidema & Trell, 2014). According to Zuidema & Trell (2014) the tension between citizens of North-East Groningen and the national government is because of gas extraction, a major societal risk. The economic choices of the national government in North-East Groningen do have a negative impact on local social difficulties and influence rural decline and therefore rural liveability (Zuidema & Trell, 2014). This combination of problems, challenges and risks makes North-East Groningen an unique place with a wide variety of rural liveability challenges (Zuidema & Trell, 2014).

Moreover, according to Ubels et al. (2019) rural decline and cutbacks in public budgets in the rural areas in the Netherlands lead to a decline in rural liveability. In this context, citizens come aware of the need to share forces in order to address local liveability issues (Ubels et al., 2019). This sense of dependency encourages citizens to establish initiatives, in which citizens accept the responsibility to become more self-reliant in the maintenance of rural liveability (Ubels et al., 2019). To understand how citizen initiatives influence rural liveability in areas in decline, a further exploration of the concept citizen initiatives is needed in the upcoming paragraphs.

2.3. Citizen initiatives: concept, forms and goals

To understand how citizen initiatives influence rural liveability, it is first important to explore the concept citizen initiatives. Citizen initiatives consist of citizens who take responsibility to provide public goods, often taking over the role of governmental organizations (Soares da Silva et al., 2018). Van der Knaap et al. (2019, p.1) refer to citizen initiatives as follows: *“citizen initiatives are organizations some of which have a formal structure while others are informally connected groups of citizens, that are established by a group of citizens with the aim to increase the health and welfare within their local community and that are not focused on just making profit.”* Citizen initiatives are often independent from state and market forces. Although these initiatives can be supported by public or private funding, like grants (Soares da Silva et al., 2018). According to Soares da Silva et al. (2018) there are multiple terms used to refer to this, for example civic engagement, community initiatives, participative society etc. In this thesis, I refer to citizen initiatives and define them as self-governed, citizen-led collective actions in which citizens themselves define the form and goals. Within this thesis, citizen initiatives in the form of voluntary engagement and social entrepreneurship have been analysed in the municipality of Loppersum. Therefore those two forms of citizen initiatives are discussed in the upcoming paragraphs.

According to Denters et al. (2013) several citizen initiatives are volunteer-driven in The Netherlands. Because of the Dutch Social Support Act (SSA) voluntary engagement is getting more important in the upcoming years (Verhoeven et al., 2013). The goal of the Social Support Act is a call to all citizens to volunteer more in their local community. According to De Klerk et al. (2010) the SSA combines social goals such as active citizenship and social cohesion with goals such as custom-made services and the increasing influence of citizens. Voluntary-driven citizen initiatives are essential to achieve the goal of an increasing influence of citizens (Verhoeven et al., 2013). Another reason why voluntary-driven citizen initiatives are important, is the devolution of care tasks and social support from central to local government. The dominant reasoning behind this devolution is that care and social support are foremost the personal responsibility of citizens. If they cannot support themselves, they have to rely on voluntary driven networks like citizen initiatives (Verhoeven et al., 2013). Government and professional support only enter the picture when citizen initiatives fails to deliver (De Klerk et al., 2010). According to Verhoeven et al. (2013) the Ministry of the Interior has begun financing local citizen initiatives to make citizens more self-reliant and less dependent on the welfare state. According to Ubels et al. (2019) there are some risks involved in self-governance in the form of voluntary-driven citizen initiatives. Voluntary self-governance requires much time and voluntary labour (Ubels et al., 2019). Therefore there is the risk of a retreating staff and retreating volunteers in essential phases of the development of an initiative (Salemink et al., 2016).

While some initiatives function as volunteer-driven networks, others develop into social entrepreneurship (Becket et al., 2017). Social movements and collective action may result in the creation of new initiative forms, which may in turn give rise to new forms of business models like social entrepreneurship (Becker et al., 2017). According to Becker et al. (2017) social movements mark specific needs and values to be embraced by social enterprises (Becker et al., 2017). Following Johannisova et al. (2013, p. 11) the concept of social entrepreneurship is explained as *“organizations involved at least to some extent in the market, with a clear social, cultural and/or environmental purpose, rooted in and serving primarily the local community and ideally having a local and/or democratic ownership structure (one-member-one-vote rather than one-euro-one-vote).”* Bacq et al. (2011) argue that social entrepreneurs must pay exclusive, or almost exclusive, attention to the social role, the commercial role being accessory. There can be commercial exchanges, but the entirety, or biggest share, of profit has to be reinvested in the social mission (Bacq et al., 2011). Therefore

initiatives in the form of social entrepreneurship could provide an opportunity for society, individuals and corporations to address any unmet social issue (Ratten et al., 2011). Furthermore social entrepreneurship can be achieved through both philanthropic and government expenditures. The traditional boundary between the public and private sector is blurred by social entrepreneurship (Ratten et al., 2011).

Besides different forms, there is a wide variety of scopes in citizen initiatives (Denters et al., 2013). The goal of citizen initiatives could be sector-specific, however citizen initiatives could, through their activities, influence rural liveability in different other ways (Denters et al., 2013). Within the upcoming paragraphs the influence of citizen initiatives focused on renewable energy, care and landscape maintenance on rural liveability are discussed. These 3 main goals are in line with the main goals of the citizen initiatives explored in the municipality of Loppersum (table 1).

The first mentioned goal of citizen initiatives is the production of renewable energy (Soares et al., 2017). The goal of these citizen initiatives is to derive economic benefits from natural resources (Becker et al., 2017). A second less obvious goal of these citizen initiatives is according to Karrasch et al. (2014) the increase of social benefits in the region. Citizen initiatives focused on renewable energy can contribute to citizen commitment and generate social capital, which provides a window of opportunity for contributing to the resilience in an area (Seyfang et al., 2012). Spijkerboer et al. (2015) argue that citizen initiatives focused on renewable energy might reduce societal resistance regarding renewable energy projects and enhance societal support. The goal of these initiatives is therefore not only to cope with energy challenges, but the goal could be broader and be spread to other regional challenges (Spijkerboer et al., 2015). Citizen initiatives regarding renewable energy conceive themselves as means to democratize the energy sector at the local level but also influence other topics (Becker et al., 2017). In the Netherlands, various newly set-up citizen initiatives promote the small-scale implementation of renewable energy technologies and other socio-ecological goals (Peura et al., 2015). Becker et al. (2017) mention the quest for civic participation as an essential goal of these citizen initiatives. Citizen initiatives focused on renewable energy show strong relationships with different social initiatives and sometimes transcend the local scales (Becker et al., 2017).

Secondly, according to Verhoeven et al. (2013) various citizen initiatives in The Netherlands focus on care. By the Social Support Act agenda, the government tries to enhance social participation of vulnerable groups (people with disabilities, psychiatric patients and the elderly in need of care). Volunteers that are part of care citizen initiatives help to a significant extent, to achieve this goal. According to Kleinhans (2017) these care initiatives usually adhere more to community-centred than self-centred motivations for doing so. If vulnerable citizens cannot support themselves, they have to rely on families or otherwise care initiatives (Verhoeven et al., 2013). According to Verhoeven et al. (2013) the government's call for care citizen initiatives has increased, particularly to make citizens more self-reliant and less dependent on the welfare state. Furthermore from a social perspective, such care initiatives can contribute to the co-creation of 'public value' in the sense that they contribute to objectives such as cohesion and well-being (Kleinhans, 2017). However De Haan (2014) argues that the co-creation of 'public value' by founding care initiatives is only possible, if those strong social ties are already there in a community. Otherwise there is not enough social bonding in a community in which social involvement like care initiatives will arise (De Haan, 2014). Furthermore the compatibility of public tasks with respect to co-production with citizens is hampered by a lack of knowledge, frictions with legal tasks and limited durability of contacts between citizen initiative staff members and local officials (Kleinhans, 2017). According to Kleinhans (2017) care citizen initiatives are often not considered as a reliable resource providing partner. Local governments may prefer to

stick to established routines and sometimes fears with regard to liability and fears that care citizen initiatives 'mess up' (Kleinhans, 2017).

The final discussed goal of citizen initiatives is landscape maintenance and culture (Soares et al., 2018). According to Soini et al. (2011) citizen initiatives gained rapid popularity in several areas, due to its potential to preserve cultural heritage, place-shape and maintain the landscape. Moriggi (2020) argues that various citizen initiatives have preserving aesthetic qualities of the landscape and the cultural character of the place as main goal. Such attributions to the landscape or cultural heritage of citizens are the result of cognitive processes that shape a specific 'sense of place'. Furthermore in exchange to physical labour for the maintenance of the landscape citizens gain an attractive living environment and an increase in property value (Salverda et al., 2009). Citizens initiatives focused on landscape maintenance and culture heritage attribute to the sensations, qualities of a locality (Moriggi, 2020). According to Grenni et al. (2020) place-shaping is a way to build people's engagement in places, including their values. Citizen initiatives that preserve a physical space not online affect the material landscape, but also its related socio-cultural associations (Grenni et al., 2020). In the next section will the different causes of the rise of citizen initiatives in various forms and with various goals be discussed.

2.3.1 The rise of citizen initiatives

Citizens gathering to take action in different kind of forms and with different goals is not a new phenomenon in human history. However according to Meijer (2018) it can be argued that there is a rise of citizen initiatives in several Dutch regions. This rise of citizen initiatives is caused by various reasons (Soares da Silva, 2018). The first reason is top-down support for citizen participation and engagement (Soares da Silva, 2018). Pressure on welfare states, driven by factors like demographic decline and societal changes increases for several years. Therefore especially areas in decline have pressure on amenities and social services (Meijer, 2018). This pressure on the welfare state constitutes additional challenges to social security and national public health services. According to Van der Knaap et al. (2019) the lack of services and facilities within short distance in general is related to the rise of citizen initiatives in rural areas. Furthermore governmental organizations reduce public spending in areas that were traditionally the domain of the central government (Begg et al., 2015). According to Soares da Silva et al. (2018), Dutch governments have introduced different discourses and policies aiming to empower citizens in the past couple of years. Verhoeven et al. (2013) mentioned the term "energetic society" to refer to a society with proactive citizens. Such policies are considered by Soares da Silva et al. (2018) as a justification for cutbacks on welfare spending. Governments claim that the rise of citizen initiatives to have become synonymous with decreasing citizen dependence on social services.

The second reason for the emergence of citizen initiatives are political triggers for bottom-up citizen participation. According to Edelenbos et al. (2016) citizen initiatives have also merged to bridge the gap between citizens and governmental organizations, restore trust in political legitimacy. Soares da Silva et al. (2018) argue that some citizen initiatives are founded because of the loss of political trust. A democracy can be enhanced by institutionalizing bottom-up initiatives. Furthermore Edelenbos et al. (2016) witness a paradigm shift in the way citizens act regarding public affairs. Citizen initiatives are increasingly seen as a response to small-scale local-based issues and are reducing the reliance of citizens on state bureaucracies (Bakker et al., 2012).

Finally, the third reason of the recent emergence of citizen initiatives are the personal motives of citizens for engaging in citizen initiatives. A renewed interest in community, place, and local identity is happening in the past decades (Horlings, 2017). This renewed interest causes an increase in local citizen initiatives in various areas (Horlings, 2017). Next to initiatives as a reaction to governmental inaction, Horlings (2017) notices that several initiatives merged because of individuals entwining their own objectives. These citizens connect with people with similar mindsets outside politics, aiming to reach certain goals (Soares da Silva et al. (2018). Citizen initiatives can be created out of activism against dominant regimes (renewable energy as a response to fossil fuel). Furthermore as an idealistic drive to improve the wellbeing of their own local communities (Warbroek et al., 2017). Another personal motive to enroll in citizen initiatives is an economic motivation. By taking part in social enterprises citizens are able to make a business case for their social ambitions, which is profitable for themselves but also capable of achieving a positive impact on their communities (De Jong, 2015).

2.3.2 The influence of citizen initiatives on liveability in rural areas in decline

Discussed in the sections 2.1.1 and 2.2, rural liveability consist of various aspects and can be measured in different ways. Within the upcoming section, the influence of citizen initiatives on the previously discussed liveability aspects social cohesion, physical landscape, collective empowerment, economic activities and services and facilities are analysed.

The first aspect of rural liveability which is influenced by citizen initiatives is social cohesion (Meijer, 2018). Meijer (2018) argues because of the shift to more civil empowerment, linking social capital is increasingly important. According to Salverda (2009) The Netherlands does have a tradition of citizen initiatives that impact the social connections in rural areas. *Naoberschap* is the tradition within a small community to help each other and is a great example of the impact of civic engagement on social cohesion in a rural area (Salverda, 2009). Modern-day citizen initiatives like to use the concept of *Naoberschap* to refer to the modern day desire for rural collectivity on a local scale. Denters et al. (2013) argue that people helping each other still is an important task for rural communities nowadays. Within the research area, citizen initiatives with various main goals can have an impact on the social cohesion. For example the in section 2.3 mentioned citizen initiatives focused on renewable energy can have an impact on the social cohesion in North-East Groningen (Spijkerboer et al., 2016). Nevertheless because of individualization of voluntary engagement, it is hard to establish long-term successful citizen initiatives (Denters et al., 2013). Most citizen initiatives work with small groups of citizens and do not have a big impact on the local social cohesion on the long run. However the social cohesion in rural areas in decline is often greater than in urban areas. This strong social connections leads to more citizen initiatives with long-term involvement in the community in rural areas than urban areas (Denters et al., 2013; Van der Knaap et al., 2019). Van der Knaap et al. (2019) argue when related to population size, Zuid-Limburg and the north-east of Groningen have the highest density of citizen initiatives in The Netherlands. However Meijer (2018) argues that citizen initiatives can have a negative impact on the social cohesion of a rural area in decline as well. According to Wüstenhagen et al. (2007), citizen initiatives within both the local spatial and social context can have a lack of community acceptance. Community acceptance refers to the specific acceptance of community initiatives by local stakeholders, particularly residents and local authorities (Wüstenhagen et al., 2007). Furthermore because of the rise of civic empowerment groups with little social connections are excluded from power structures in villages and communities (Meijer, 2018). Especially aged, male, highly educated citizens are the drivers behind local citizen initiatives (Meijer, 2018). Other groups are hardly represented within citizen initiatives, and their needs are at risk of being excluded from the informal planning agenda (Meijer, 2018).

Next to social connections, do citizen initiatives have influence on economic activities and service provision. Because neoliberal market forces lead private companies to focus on urban centers, more rural areas are excluded from new economic activities (Salemink et al., 2016). Innovative developments generally take place in urban areas, because of the potential for making profit there. This leaves rural areas in decline at a disadvantage and an unattractive locality for doing business (Salemink et al., 2016). Therefore many rural communities have lost confidence in markets and governmental organizations to close the urban-rural divide. As a reaction to market and governmental failures, various rural citizens have formed citizen initiatives to take matters into their own hands (Salemink & Strijker, 2015). In fact, neoliberal economic agendas promote citizen initiatives as replacement for governmental action (Bock, 2016). In an ideological sense, citizens reclaim control over their economic future by establishing citizen initiatives. However this reclaimed control over their economic future is mostly made out of necessity (Bock, 2016). In the Northern Vision 2040 (2013) is appointed to invest in the liveability of spatial/economical weaker areas by supporting citizens to establish citizen initiatives. By making smart connections and inviting citizens

to experiment in economic development, governments hope that essential sectors like healthcare and energy technology stay vital (Northern vision 2040, 2013).

Another important activity influenced by citizen initiatives is the provision of services (Spijkerboer et al., 2016; Meerstra-de Haan et al., 2020). According to Spijkerboer et al. (2016) citizen initiatives can be perceived as an opportunity to provide services and facilities. Yields of citizen initiatives like those focusing on renewable energy can be used in the interest of the local area. For example facilities like a local football club or swimming pool can be supported by the profit from own production (Spijkerboer et al., 2016). Furthermore area based funds for citizen initiatives can give the region in decline an economical boost. The funds provide money for supporting citizen initiatives that increase rural liveability (Northern vision 2040, 2013). Meerstra-de Haan et al. (2020) argue that citizen initiatives can lead to community empowerment and provide alternatives for public services. A community is a group of people that share common interests, concerns or identities (WHO, 2021). While empowerment refers to the process by which people gain control over the factors and decisions that shape their lives (WHO, 2021). Moreover citizens may be better able to tailor services to local needs. On the other hand, Skerrat and Steiner (2013) have illustrated the weakness of providing public services by citizen initiatives. A potential risk is that not all communities have the ability to establish citizen initiatives. This could result in economical exclusion and the decline of facilities in some regions. It is also not always indisputable if citizen initiatives lead to a better provision of services. Finally it is debatable whether service provision by citizens themselves is too much a burden for the local community (Meerstra-de Haan et al., 2020).

The physical landscape is the following rural liveability aspect influenced by citizen initiatives. According to De Haan (2019) the environment can be an equally important motivation as living close to family, favourable housing prices, to move to a certain area. Therefore the Northern Vision 2040 (2013) stated that investments in the environment, so called "physical capital", is essential for the rural liveability in North-East Groningen. The strengthening of the environment enables the improvement of the economy in North-East Groningen. The connections between physical values, culture, identity and economy, develop high potential partnerships. The emptiness, quality of the environment and the quality as an dark sky region are essential as aspects of rural liveability in North-East Groningen (The Northern Vision 2040, 2013).

According to De Haan (2019) citizens are requested to be more responsible for their own living environments. This changing context, supporting active participation, implies a shift in responsibilities and power relations for citizens and governments. De Haan (2019) argues that this change entails empowerment of citizens because they ever more having a say over their environment. Within the participation society, citizen initiatives are a form of bottom-up movement in which citizens can have the opportunity to take the lead in managing their environments (De Haan, 2019). Meijer (2018) adds to this that several citizen initiators have turned out to be capable spatial planners. Equipped with local knowledge and driven by a strong sense of place, the initiatives raised environmental awareness and rehabilitated cultural and natural heritage (Meijer, 2018). Subsidized citizen powered initiatives have multiple times been an suitable alternative development trajectory (Meijer, 2018). The Northern Vision 2040 (2013) sees this major role for citizen initiatives to raise environmental awareness in North-East Groningen. Citizen initiatives have a central role in developing sustainable energy locations to the capacity of the environment. Furthermore by supporting citizen initiatives, the continuation of vital and qualitative spatial areas are guaranteed. Citizen initiatives can be essential in spatially weaker areas as well (The Northern Vision 2040, 2013).

The final mentioned aspect of rural liveability that is influenced by citizen initiatives is collective empowerment. Citizen initiatives in North-East Groningen create a local network between sectors as

water technology, energy technology and spatial heritage (The Northern Vision 2040, 2013). Specifically citizen initiatives within the field of renewable energy can create opportunities for collaboration in the energy sector and related sectors like the construction sector (Spijkerboer et al., 2016). According to Spijkerboer et al. (2016) is the sharing of information between sector a factor to create, attract and retain human capital. Furthermore to keep little villages vital, it is essential to have linkages with other villages in the area. The deployment of citizen initiatives can create a cooperative environment with strong local networks. These strong local networks will contribute to the quality of living and viability of North-East Groningen (Northern Vision 2040, 2013).

2.4 Conceptual Model

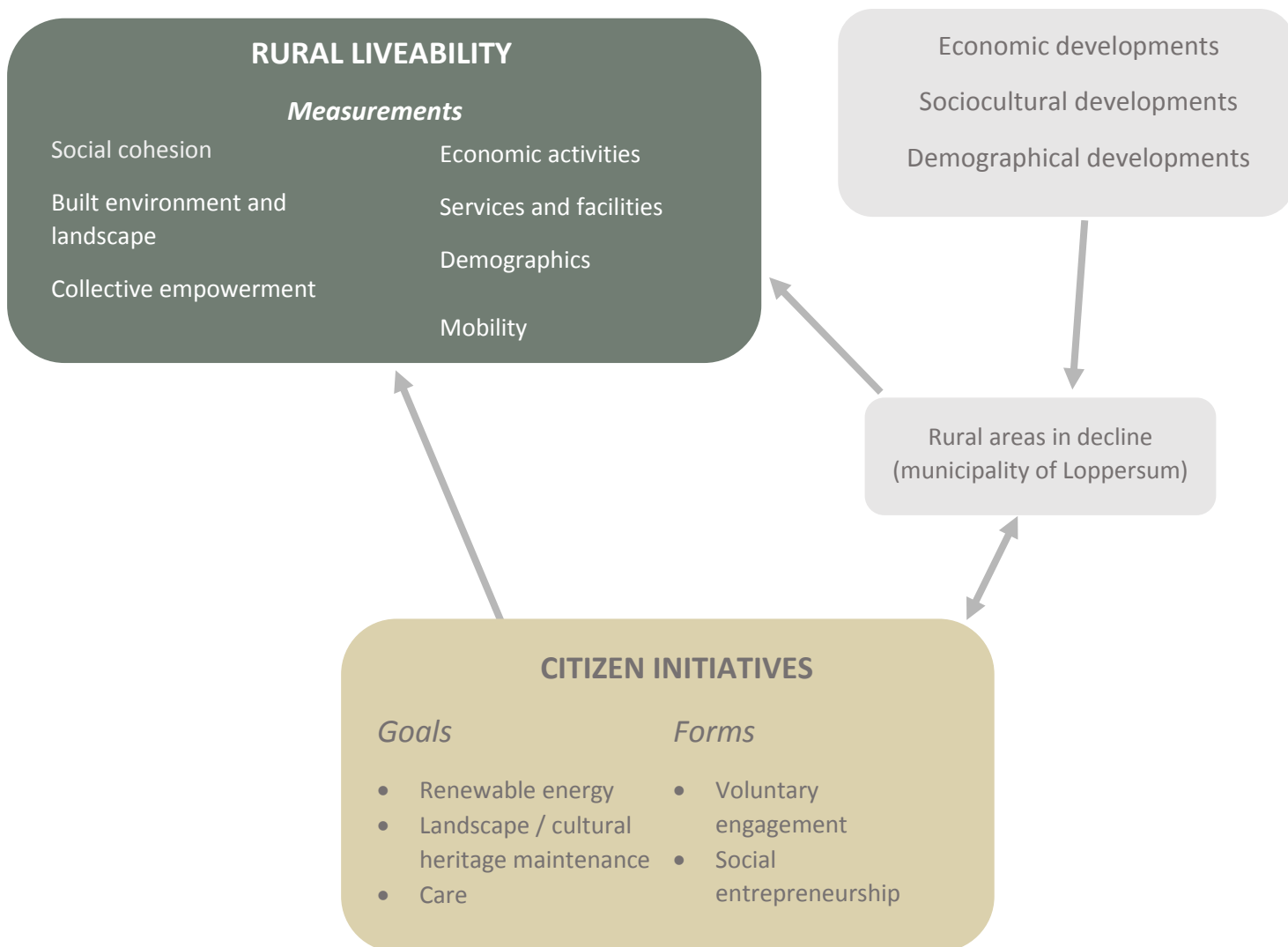

Figure 2. Conceptual model. Source: author.

In figure 2 is the theoretical basis of this research visualized in a conceptual model. The conceptual model (figure 2) is centred around the three core concepts of this thesis: rural liveability, citizen initiatives and rural areas in decline. The first core concept, rural liveability, consists of several aspects which are discussed in paragraph 2.1.1. According to Maesham et al. (2014) are these aspects of rural liveability influenced by the second core concept, rural decline. Rural decline is according to Verwest (2011) influenced by economic, sociocultural and demographical developments. Moreover earthquakes because of gas extraction are in the research area key in rural decline and liveability challenges (Gemeente Loppersum, 2020). Rural decline influences the above mentioned rural liveability but also the establishment of the third core concept, citizen initiatives. As a reaction to market and governmental failures, various rural citizens have formed citizen initiatives to retain their rural liveability and to mitigate the negative effects of rural decline (Salemink & Strijker, 2015). These citizen initiatives have various goals and forms (Denters et al., 2013). According to Soares et al., (2018) are renewable energy, care and landscape and culture heritage maintenance common goals for citizen initiatives. Furthermore the essential forms of citizen initiatives for this thesis are discussed in the theoretical framework and visualized in the conceptual model (figure 2).

Chapter 3 Methodology

This chapter will provide insights into the way this research has been designed. This is followed by an explanation of research methods that have been used to answer the research question.

Furthermore, this chapter discusses the data collection and data analysis. The final parts of the chapter are the ethical considerations and an introduction to the context in which this research took place.

3.1 Introduction

Within academic research, two different forms of data collection can be distinguished, a qualitative and a quantitative approach (Clifford et al., 2010). Where quantitative research is characterized by the use of statistics or mathematical models, qualitative research focuses on exploring meanings and values by studying a small number of in-depth cases (Clifford et al., 2010). O' Leary (2010) argue that it is much more useful to see these terms as simply adjectives for types of data and their corresponding modes of analysis. Qualitative data is represented through words, pictures or icons, analysed using thematic exploration. Quantitative data on the other hand, through numbers and analysed using statistics. According to O' Leary (2010) it is untrue that quantitative designs simply dismiss words and qualitative designs do not have space at all to deal with numbers. O' Leary (2010) argues that quantitative research is a coding system for qualitative research and to think you need to avoid numbers in qualitative research is ludicrous. According to Boeije (2006) qualitative research focuses first on the way in which people give meaning to their environment and what behaviour results from this. Secondly, research methods are used that can analyse the perspective of people. Thirdly, the aim of the research is to describe, and if possible, explain the phenomenon (Boeije, 2006). It is not about the frequency of the phenomenon but about qualities. Experiences, feelings and perceptions of a person are described (Boeije, 2006). The central research question of this research have been formulated as follows:

Central research question: *“How can local citizen initiatives influence the liveability in rural areas in decline?”*

By linking the above description of different types of research to the main research question, it is clear that this research is of qualitative nature. After all the in-depth understanding of how citizen initiatives can influence liveability in rural areas in decline is the main research objective in this thesis. The aim of this research is therefore not to develop new theories or to test existing theories. This research is of an analytic and descriptive nature because the research consists of a small number of cases which are in-depth analysed.

3.2 Research design

Like above mentioned there are several methods in scientific research. According to Clifford et al., (2010) it is possible to do research with secondary data, for example with data sources like policy documents and databases. Moreover an advantage of using primary data is that researchers are collecting information for the specific purposes of their study. In essence, the data collected with primary data research is tailor-made to answer the research questions (Clifford et al., 2010). Baarda et al., (2005) argue that the use of both primary and secondary sources gives a research more credibility. In addition, mixed methods can provide a more complete understanding of the situation (Yin, 2014). Therefore this research consists of primary and secondary data. The primary data are qualitative semi-structured interviews, the secondary data are reports on citizen initiatives in Loppersum and various websites.

3.2.1. Literature review

Scientific literature is used for answering the sub questions one and two. This literature has been used to obtain knowledge on the subjects of (rural) liveability, citizen initiatives, rural decline and the interconnection between those concepts. According to Oliver (2012) a literature review is based on various theories and concepts that have to be compared, which finally results in a theoretical framework. Writing a literature review involves finding relevant articles, critically analysing them and explaining what you found (Oliver, 2012). Oliver (2012) highlights five steps. First the search for relevant literature. Second evaluate the sources if they are useful and reliable. In the third step identify themes, debates and gaps. The fourth step is creating an outline of the structure and the fifth step is to write the literature review. According to Oliver (2012) a good literature review does not just summarize sources. It analyses and critically evaluates to give a clear picture of the state of knowledge on the subject.

To find relevant literature, the online search engines Google Scholar and Smartcat are frequently used. Because of the corona measurements it was unfortunately not possible to go to a physical library. The evaluation of sources on reliability is done by critically reading the abstract of the various articles. When an article was reliable and useful, the article was saved on the computer and sorted by topic. In this way, the researcher could easily consult articles again (Oliver, 2012). Furthermore the identification of debates and gaps has been analysed by reading the introduction, discussion and conclusion of the literature. After this step the outline was made to structure the argumentation in the literature review.

3.2.2. Interviews

Interviews are used to find out what research participants feel, think and know about certain subjects, events or people (Longhurst, 2010). According to Clifford et al. (2010) there is a distinction between structured, semi-structured and unstructured interviews. A semi-structured interview is a verbal interchange where the interviewer attempts to elicit information from another person by asking questions. Semi-structured interviews are used in this research because of two different reasons. First, although the interviewer prepares a list of predetermined questions, semi-structured interviews unfold in a conversational manner offering participants the chance to explore issues they feel are important (Longhurst, 2010). Second, according to Clifford et al. (2010) this method of interviewing has the advantage that the researcher collects data that he or she had in mind. However this method of interviewing could also emerge in unexpected and interesting conversations. In a semi-structured interview, an interview guide is made up with questions based on the literature study and research questions. There are probes under every research question to go further in-depth on the subject. Moreover the interview questions must be structured in a logical order for the

respondent (Longhurst, 2010). In this research there are two different interview guides, one for respondents involved in citizen initiatives and one for respondents working in the municipality of Loppersum. These interview guides can be found in appendix 1 and 2.

This research took place within the municipality of Loppersum (figure 3). Various citizen initiatives within the municipality are selected for this research. These citizen initiatives are selected by using search engines like Google. Furthermore existing contacts were used to find citizens participating in initiatives in the municipality of Loppersum. Therefore the existing contacts could recruit future contacts from among their acquaintances. This method is called snowballing (Clifford et al., 2010). However it was important to check if every initiatives met the conditions of the concept citizen initiatives as described by Van der Knaap et al. (2015) and Soares et al. (2018). It has been checked whether these initiatives are established by a group of citizens with the aim to increase the health and welfare within their local community and that are not focused on making profit (Van der Knaap et a., 2015).

It was decided to interview the initiator or a board member of the citizen initiative. The reason for this is that these persons have a lot of relevant background information about the initiative that could be useful in the research. To understand the relation between a retreating government versus civic empowerment and citizen initiatives as sparring partner, it is decided to interview a participant who works at the municipality of Loppersum (table 1). All interviewed persons are citizens of the municipality of Loppersum what is useful for especially sub question three (1.3 objective). Because of the corona measurements five out of seven interviews took place online via Zoom video call. The other two interviews took place within the municipality of Loppersum. This was for several reasons important for the research, for example to 'feel' the area and to understand various difficulties. Like observing difficulties because of earthquakes and rural decline. Table 1 provides an overview of the initiatives. For privacy reasons, the names of the respondents are not mentioned. However to distinguish the different initiatives in section 4.1 and 4.2, all the initiatives have an interview code (table 1).

Participant	Gender	Age group	Function	Initiative	Form	Goal	Village	Inter view code
1	Male	60-70	Chairman	Zonedorpen	Voluntary Engagement	Renewable energy	Garsthuizen, Leermens, 't Zandt, Zeerijp en Zijldijk	ZON
2	Female	60-70	Board Secretary	Lopec	Voluntary Engagement	Renewable energy	Loppersum	LOP
3	Male	50-60	Initiator	Landgoed DeCamping	Social Entrepreneur	Care / tourism	't Zandt	LAN
4	Male	50-60	Initiator	Stichting Mijn Keuze	Voluntary Engagement	Care	Loppersum	KEU
5	Male	60-70	Chairman	Zorgcoöperatie Loppersum	Voluntary Engagement	Care	Loppersum	ZCO
6	Female	60-70	Committee member	Zerk Perfect	Voluntary Engagement	Landscape / cultural heritage maintenance	't Zandt	ZER
7	Female	30-40	Staff advisor	Municipality of Loppersum	-	-	Loppersum	MUN

Table 1. Participants citizen initiatives. Source: author.

3.3 Data analysis

The various interviews were recorded with the consent of the participant. Recording creates the opportunity to transcribe these interviews after the conversation (appendix 4). According to Baarda et al. (2005) it is essential to transcribe the interviews as quickly as possible. So the conversation is still fresh in the researcher's memory. Furthermore the comments and notes made during the interview are easier to understand when the transcripts are written shortly after the interview (Baarda et al., 2005). After the transcript have been completed, codes are added on the transcripts. Coding is a way of evaluating and organizing data so that the meaning of the text can be understood (Baarda et al., 2005). Through coding the researcher can also explore new connections between the transcripts (Baarda et al., 2005). The links between codes are visible in a code tree (appendix 4). The construction of codes has to be done by marking important parts and providing them with a code. The codes are developed based on the theoretical framework, research questions and the conceptual model (deductive). Furthermore based on the information emerged from interviews (inductive). The codes were applied in the qualitative data processing program ATLAS.ti. The created codes can be found in table 3. The interview guides for members of the citizen initiatives and employee of the municipality of Loppersum can be found in appendix 1 and 2.

Inductive codes	Deductive codes	Code group	Sub question related
Social cohesion Economic activities Service provision Built environment and landscape	Mobility Sociocultural values Governmental support Earthquake issues	Rural liveability	Question 3: Liveability challenges Loppersum
Sociocultural developments Economic developments Demographic developments	Spatial planning policies	Rural decline	Question 3: Liveability challenges Loppersum
Counteracting rural decline Community empowerment Combining services and facilities Role as sparring partner	Sense of responsibility Sense of community Mitigate rural decline	Citizen initiatives	Question 4: How citizen initiatives influence liveability Loppersum (how the government sees this and helps initiatives)

Table 2. Interview codes. Source: author.

3.4 Ethical considerations

Ethical issues are of utmost concern when people are being interviewed (Longhurst, 2010). Longhurst (2010) divides two important ethical issues: confidentiality and anonymity. Participants need to be assured that all the data collected will remain secure. Furthermore participants will remain anonymous, unless they desire otherwise (Longhurst, 2010). It is also decent research practice to offer the participants a look into the final thesis (Longhurst, 2010). In this research all the participants have read the consent form before participating in the interview. The consent form has been signed with every interview on location. Because of the video calls, sometimes the consent form had been sent via e-mail. The consent form has been added to the appendix (appendix 3).

Another ethical issue is that participants in the course of an interview may express offensive views (Clifford et al., 2010). According to Clifford et al. (2010) researchers always ought to listen, pay attention and be non-judgmental. Researchers need to think carefully about how to deal with such situations (Clifford et al., 2010). In this research no offensive views were expressed by participants, however sometimes the researcher and participant had a different view on certain subjects. Nevertheless I, as researcher, always ought to listen and be non-judgmental.

3.5 Research context

The municipality of Loppersum is located in the north-eastern part of the province of Groningen (Gemeente Loppersum, 2020). Because of a municipal reorganization, the municipality of Loppersum was expanded in 1990. Nowadays 17 different villages are located in the municipality of Loppersum (figure 3). However in 2021, the municipality of Loppersum will be merged with the municipalities of Appingedam and Delfzijl into the municipality of Eemsdelta (Gemeente Loppersum, 2020). This new municipality of Eemsdelta is facing rural decline. Especially in Loppersum the population is declining, from 11.024 citizens in 2000 to 10.370 in 2012 (Structuurvisie Loppersum, 2012). The decline of households is in addition to population decline also an essential development. The decline of households continues in the upcoming period according to prognosis (Structuurvisie Loppersum, 2012). According to Structuurvisie Loppersum (2012) the households change in composition due to an aging population.

To tackle the consequences of rural decline, the municipality of Loppersum has established a partnership with other municipalities in Eemsdelta and several other stakeholders (Gemeente Loppersum, 2020). This partnership is established to ensure a certain level of quality of life in the region, despite the rural decline affecting the liveability, education, healthcare and services (Gemeente Loppersum, 2020). Citizens have an increasingly important role in the liveability challenges in the region. Citizens are expected to have an active role in all kinds of policies like healthcare, renewable energy, landscape maintenance and social ambitions (Sociaal domein Loppersum, 2015; Structuurvisie Loppersum, 2012; Lokaal Gezondheidsbeleid Loppersum 2016). In 2020 for example, the municipality of Loppersum draws up an area vision together with citizens, citizen initiatives and other relevant stakeholders for the future liveability of Stedum (Wonen in Loppersum, 2020). Within the municipality of Loppersum there is a growing realization that the government is not solely responsible for liveability. *“The municipality cannot improve liveability alone, also social organizations, citizen initiatives, cooperatives, care institutions and last but not least citizens will have to contribute to liveability issues (Structuurvisie Loppersum, 2012).”*

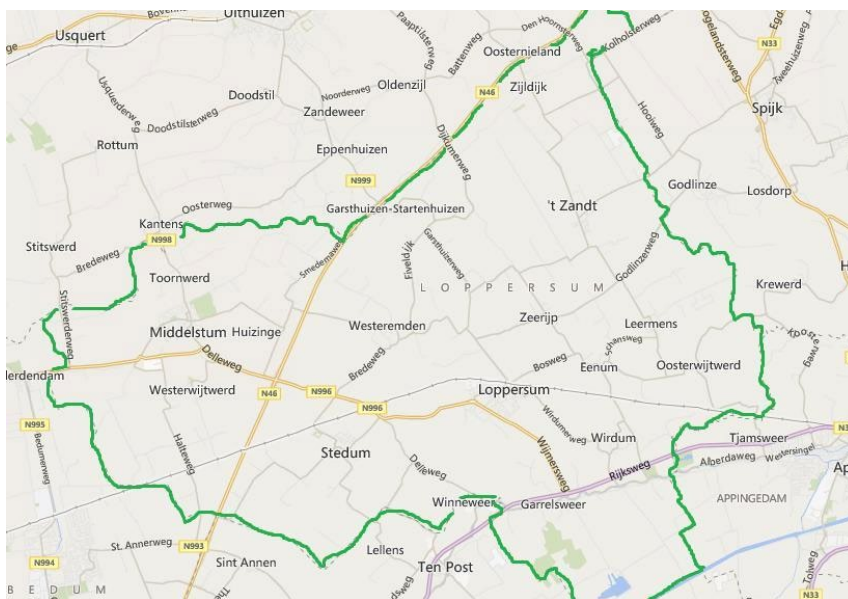

Figure 3: Municipality of Loppersum. Source: Beleidsplan wegen (2014).

Chapter 4 Results

4.1 Liveability challenges in Loppersum

The objective of section 4.1 is to provide insights in how citizen initiatives perceive liveability in Loppersum and the main challenges to liveability in relation to rural decline. The section is divided into the various aspects of rural liveability as described in the conceptual model (figure 2). Through interviews held with various participants involved in citizen initiatives (table 1) and an official of the municipality of Loppersum (table 1), insights on rural liveability challenges have been collected. The various insights on rural liveability challenges in the municipality of Loppersum ensure that sub question 3: *“how do citizen perceive liveability in Loppersum and what are the main challenges to liveability in relation to rural decline?”* will be answered in this section.

4.1.1. Social cohesion

Consistent with research on rural liveability (Gieling et al., 2017; Salverda et al., 2009), all interviewees revealed that social cohesion is key in their perception of liveability. Without exception, the participants see aspects such as knowing neighbours, recognizing each other on the street and helping fellow residents when needed as an essential factor of liveability. *Noaberschap*, which means according to Salverda et al. (2009) the obligation in a small community to help each other, is often mentioned by participants.

“For me, it is important to help each other. If someone is old or sick, a neighbour should bring a pan of soup. Loppersum is just a great village where people do such things for their fellow residents. These kind of social responsibilities makes our village liveable for its residents” (participant, ZCO).

Where all interviewees revealed that social cohesion is key in rural liveability, some interviewees (KEU, LAN) mentioned social cohesion as the most important attractive factor of the municipality of Loppersum. Gieling et al. (2019) argue that social cohesion is a key liveability aspect for various rural dwellers and rural liveability is affected by the strength of social ties of citizens. The following participant (KEU) argues that social characteristics are underexposed in understanding rural liveability. According to this interviewee (KEU), policy on rural liveability is too much focused on the physical landscape in Loppersum. This could be the case because highly educated residents' rural liveability is more dependent on the built environment and its natural qualities instead of social cohesion (Gieling et al., 2019)

“Look, Loppersum profiles itself as a peaceful place with space and natural sides. I think those aspects are essential for a liveable place. However Loppersum can also be seen as a place where people still take care of each other. That is hardly mentioned by the municipality, I think that is a shame” (participant, KEU).

Despite all the positive remarks on the social cohesion in Loppersum, several participants recognize challenges in the future. Kaal (2011) argues that maintaining social cohesion is one of the biggest challenges for keeping rural areas liveable places. Some participants are concerned about social cohesion within the municipality of Loppersum. New residents are according to these participants less involved in voluntary engagement and are less socially attached to the place.

“Yes of course we can help you, is often an answer of new residents. However mostly we never see them again. I think it is important to be honest with each other. Helping someone is not compulsory, however important if you want to integrate in the village” (participant, ZER).

4.1.2. Economic activities

According to Gieling et al. (2017) economic activities such as small business and job opportunities are measures for rural liveability. Within the municipality of Loppersum, the presence of economic activities within the villages are important for the local economy (Economical vision Eemsdelta, 2040). For almost all interviewees (KEU, LAN, LOP, ZCO, ZER), retaining economic activities such as small businesses are crucial for liveability. Furthermore Leidelmeijer et al. (2014) argue that what a region has to offer regarding work is an essential motivation to live or settle in a particular region. In the view of the Economic steering group in Loppersum, a group consisting of a housing cooperative, entrepreneurs and other stakeholders, employment is the best motor to take on liveability challenges like rural decline (Economical vision Eemsdelta, 2040). However the municipality of Loppersum sees itself more as a residential municipality (Loppersum, 2020). According to an official of the municipality of Loppersum (MUN) liveability challenges in the field of economic activities, like job opportunities, are difficult to tackle alone for a small rural municipality.

“The employment rate is something that needs attention in Loppersum. However this applies to all municipalities in North-East Groningen. For example housing problems because of earthquakes is something we focus more on as municipality” (participant, MUN).

In line with the above mentioned interviewee (MUN), other interview participants do not see enhancing job opportunities as the major rural liveability challenge (KEU, ZON). Various interviewees work in other municipalities and do not see employment challenges within the municipality as one of the major liveability challenges in Loppersum. The municipality of Loppersum is located near the city of Groningen, residents can work in Groningen and live in Loppersum and commute using public transport or car (Loppersum, 2020).

“An important reason for me to live in Loppersum is the train connection with the city of Groningen. We work in the city of Groningen and at a certain age we wanted to live outside the city” (Participant, KEU).

Finally, several interviewees (LAN, ZCO, ZON) mentioned the Corona Pandemic as an interesting opportunity for economic activities in a rural residential municipality like Loppersum. The new trend of working remotely can offer the municipality of Loppersum some changes to have indirectly jobs within the municipality. This trend could be essential for the local economy according to various interviewees (LAN, ZCO, ZON).

“People start to think that working from home will become more the norm. Where can I pleasantly work from home? Where can I afford that extra room? The rural areas can be an immense residential opportunity in the upcoming future” (participant, LAN).

4.1.3. Service provision and facilities

For a long time, rural liveability was associated with the maintenance of commercial services and facilities (Gielsing et al., 2017). According to Haartsen et al. (2012) the attention is now shifting to maintaining services where people can meet and interact with each other such as community centres. Various interviewees (LOP, ZCO) see community centres as the number one facility within their village. A wide variety of services is organised in those centres, from theatre evenings to funerals. The community centres are unifying factors in the municipality of Loppersum (MUN). Moreover several interviewees (KEU, MUN) indicate that a supermarket is important as a meeting place next to being a facility for necessities. The interview participants (MUN, KEU) argue that the new supermarket, opened in 2015 (Lopsternijs, 2015), is crucial for the liveability in Loppersum. Therefore various participants (KEU, LAN) try to buy from that local supermarket, to keep a certain level of services and facilities within the municipality of Loppersum.

“The new supermarket is very important for Loppersum. The municipality of Loppersum consist of 17 villages with 2 supermarkets in total. Those supermarkets make sure you can get what you want within your municipality. More importantly it is a place where you can meet fellow residents” (participant, KEU).

Interestingly, the satisfaction with service provision and facilities differs per village. Interview participants (KEU, LOP) living within the village of Loppersum are satisfied with facilities. Interviewees (KEU, LOP) see areas of small improvements but are very satisfied with facilities like a train station, supermarket, primary school and dentist. Other small villages within the municipality have a decrease of services and facilities because of rural decline (Gemeente Loppersum, 2020). According to Leidelmeijer et al. (2014) the disappearances of these amenities do have a negative impact on liveability. On the other side, Leidelmeijer et al. (2014) argue that the behaviour of residents and certain economic choices they make often encourage the disappearances of small-scale. A interviewee (ZER) explains this contradictory behaviour.

“Services within the village are essential for the liveability. However I have to be honest, the disappeared supermarket was many times more expensive than the supermarket I drove by after work. People argue you have to buy articles locally. But I am not going to buy a washing machine locally if it is more expensive than a washing machine in the city of Groningen” (participant, ZER).

Finally, according to Haartsen et al. (2012) people’s satisfaction with service provision and facilities is better understood in terms of accessibility rather than availability. Local policymakers have changed their priorities from providing facilities within the village to improving connections between villages (Gielsing et al., 2018). According to a staff advisor of the municipality (MUN), the policy of the municipality of Loppersum is in line with these findings. Not all villages need all the basic facilities to be liveable places according to this staff advisor (MUN). Especially if there is an accesible bigger village in short distance.

“ ‘t Zandt is an relatively small village to build a sports hall, especially because there is a new sport park at a distance of just 1.5 kilometers. Every village wants all services, however as a local government you have to make choices” (participant MUN).

4.1.4. Built environment and landscape

According to Salverda (2009) the built environment and landscape is for many residents a reason to move to a certain place. This applies certainly for various interviewees in the municipality of Loppersum (LOP, ZER). North-east Groningen should be a liveable area for all generations with an own identity and character (Northern Vision 2040, 2013). The icing on the cake, is however, the unique physical landscape, places where silence and darkness are still common (Northern Vision 2040, 2013).

“I have moved here because of the landscape, the vastness and the tranquility. The villages in the area, the mounds, the old churches, cultural heritage, I really like that in the area of Loppersum (participant, LOP).

Despite the positive reactions to the landscape, several interviewees reveal concerns about the built environment. An often mentioned rural liveability challenge is the reinforcement task of the built environment because of earthquakes in Loppersum (Versterkingsopgave gemeente Loppersum, 2020). The municipality of Loppersum is located in the centre of the earthquake zone in North-East Groningen and all houses within the municipality are located in the scope of the reinforcement task (Versterkingsopgave gemeente Loppersum, 2020). This means some houses have to be demolished within the area of Loppersum, those locations are according to an interview participant (KEU) mostly filled with houses for elderly. However interviewees (LOP, ZER) prefer to see starter homes so that the area will be more attractive to young families. Young families are essential to keep places liveable according to some interviewees (KEU, ZCO). Furthermore, the reinforcement task is expected to have a huge impact on the liveability of villagers within the municipality on the short term (Versterkingsopgave gemeente Loppersum, 2020). Participants are aware that they will be living on a construction site in the upcoming years. However an interviewee argues that the results of the reinforcement task will make Loppersum more liveable in the long run.

“We live in a construction pit in the next 10 years. Homes are being built, there are vacant houses, homes are being demolished. Potholes in the streets because of construction traffic. But I know it will get better in the long run. For example soon the nursing home will be demolished, a brand new and beautiful nursing home will replace it” (participant, LOP).

4.1.5. Mobility

In the past couple of decades, the geographical scope of many people's lives has been greatly extended, a development especially relevant for many rural dwellers (Gieling et al., 2018). Improved mobility allows residents to combine a pleasant rural liveable place with good access to services (Gieling et al., 2018). Various interviewees in the municipality are satisfied with the mobility possibilities within the village of Loppersum. Residents of the village have social contacts in other parts of the province, therefore mobility is often mentioned as a key aspect of rural liveability. For example, one interview participant (KEU) moved to the village of Loppersum because there is a train connection to the city of Groningen. Without that train connection he and his family would probably choose another village to live. The municipality representative emphasizes that accessibility is essential to keep Loppersum a liveable place.

“Especially public transport is important for us. There is no secondary school in the municipality itself, so families are very dependent on public transport. Students must either go to the city of Delfzijl or Appingedam to be able to go to school” (participant, MUN).

According to the Northern Vision (2040), a co-creative exploration of the future of the provinces of Drenthe, Groningen and Friesland, it will be an important task to maintain the connection between rural areas and cities. Especially participants who live outside the village of Loppersum agree with this statement. While Gieling et al. (2018) argue accessibility to be essential for liveable rural places, interestingly interviewees argue that affordability of transport is more important than accessibility. An interviewee (LAN) argues that because of expensive public transport and car costs, for some people it is hard to leave the village for a visit to family or other social contacts because of financial limitations. This participant sees affordable transport as the basis for a liveable countryside. According to this interviewee (LAN) without affordable transportation options in rural areas, all other subsidies for liveability challenges would be a waste of money.

“Everybody in our small village say that liveability will improve if we have extra facilities. But why extra facilities if no one can afford to go there? In my opinion public transport should be free in rural areas. Then we get a part of liveability back, it really works that way” (participant LAN).

4.1.6. Socio-cultural challenges

According to Haartsen et al. (2003) socio-cultural developments, like a regional identity, are important factors in rural liveability. Thissen et al. (2010) refers to socio-cultural liveability challenges as 'rural dull'. Negative thoughts about an area like 'useless area' or people have a 'boring and limited life' in this area can have a negative impact on the liveability of that specific area (Pollini, 2005). One of the interviewees explained this feeling of residents in the municipality of Loppersum. The participant argues that several residents in Loppersum have a negative image of their living environment. Despite rural decline, a more positive image of Loppersum is essential for the liveability of residents.

“Let's do great things in this area. So we can show everyone that the municipality of Loppersum is a great area to live. Then people from other areas think: “hey what are those people in Loppersum having fun! We should go there sometime. People always want to join people who are apparently successful” (participant, LAN).

The aforementioned negative image of the living environment is influenced by issues because of earthquakes in the municipality of Loppersum (Versterkingsopgave gemeente Loppersum, 2020). The residents of Loppersum have been dealing with the negative consequences of earthquakes because

of gas extraction for a long time (Versterkingsopgave gemeente Loppersum, 2020). Issues because of earthquakes caused various socio-cultural problems and residents have feelings of frustrations and insecurities (Versterkingsopgave gemeente Loppersum, 2020). Several interviewees (LAN, LOP, ZCO, ZON) indicated that earthquakes are an essential negative aspect on socio-cultural liveability challenges in the municipality of Loppersum.

“We are a community with issues because of earthquakes, that is the talk of the town for years now. Feelings of insecurity, anger and indignation are enormous in Loppersum. I think the ease in which the government deals with our problems is terrible” (participant, LOP).

4.1.7. Demographics

An aspect of rural liveability is the age composition of the population (Gieling et al., 2017). In Loppersum, the population is aging and also shrinking (Gemeente Loppersum, 2020). Furthermore the out-migration of youngsters influences the rural liveability due to skewed demographic profiles, decline in services and loss of local culture as expressed through festivals and related events (Stockdale, 2004). This trend according to Spijkerboer et al. (2016), is connected to the problem of declining human capital since especially higher educated young people tend to leave the rural area in decline. Interestingly various participants have different opinions about the effect of demographical decline on rural liveability (LAN, ZCO, ZER). An interviewee (ZCO) thinks that the relation between demographical decline and rural liveability challenges is disputable. After the reinforcement of houses in Loppersum the participant foresees an increase of liveability, even when rural decline occurs. However an interview participant (ZER) who lived in the municipality of Loppersum all their life, remembers with nostalgic feelings the days where Loppersum still had substantial group of young people. Nevertheless another interviewee (LAN) questions if the demographic profile is changing that much since young people return to the village with their own families.

“Back in the days, young people in their twenties in this village went to church or were members of our football club. Nowadays they leave the village in their twenties, but a lot of them come back, they prefer to start a family here. So there are still young families in the village, we even have built a brand new primary school here” (participant, LAN).

4.2 Influence of citizen initiatives on rural liveability challenges in Loppersum

In the municipality of Loppersum there is a wide variety of citizen initiatives with different forms and topics they work on (table 1). The objective of this section is to provide insights in how those citizen initiatives influence the rural liveability in Loppersum. Through interviews held with various participants involved in citizen initiatives and an official of the municipality of Loppersum, insights on how citizen initiatives influence the liveability in Loppersum have been collected. The insights ensure that sub question 4: *“what citizen initiatives are there in Loppersum, what dilemma’s do they face, and how do they, through their activities, influence rural liveability?”* will be answered in this section.

4.2.1. Counteracting rural decline

Citizen initiatives can counteract rural decline in various different ways. First, according to Salemink et al., (2016) as the neoliberal market forces lead private companies to focus on urban centres, rural areas in decline are sometimes excluded from new services and facilities. Therefore, rural citizens have lost confidence in markets and governmental organizations to provide services, as a reaction several citizen formed citizen initiatives to take matters into their own hands (Salemink & Strijker, 2015). Some interviewees (LAN, ZCO) argue that within the municipality of Loppersum there is a strong feeling that to keep the area liveable, citizens have to provide services and facilities by themselves. An official of the municipality (MUN) mentioned the village shed in Garrelsweer, founded by citizens, where citizens of the municipality can borrow all kind of tools. Meerstra-de Haan et al. (2020) argue that facilities provided by citizen initiatives could lead to social cohesion and could be an alternative for services provided by private companies.

“A citizen initiative runs a village shed where residents can borrow different tools in Garrelsweer. Materials such as lawn mowers and drills can be borrowed in this village shed. People from this initiative would also help you with odd jobs when needed” (participant, MUN).

Secondly, another factor in rural decline is the aging population and the out-migration of young people (Stockdale, 2004). If citizen initiatives have a direct influence on mitigating such effects of rural decline is according to various interviewees (LAN, ZCO) hard to say. The initiator of a renewable energy initiative (ZON) argues demographical decline is a complex phenomenon. The municipality of Loppersum has demographical challenges for over 30 years now (Loppersum, 2020). However the chairman of a care citizen initiative (ZCO) sees a role for his initiative in demographical challenges. According to this interviewee (ZCO), vital elderly, healthy people in their sixties whose children have left home, leave the municipality of Loppersum due to a lack of suitable housing. The role of the care cooperative to retain vital elderly is in the perception of this interviewee (ZCO) crucial. Retaining vital elderly is according to the interviewee (ZCO) an essential aspect in rural liveability in the municipality of Loppersum.

“Vital elderly cannot find a suitable house in the village and leave. Almost every day we see evidence that something needs to be done to keep vital people in our village. We therefore are very committed to create suitable homes for this, in my eyes, essential age group in the village” (participant, ZCO).

Another interview participant (LAN) argues that service provision of citizen initiatives can be a motive for some new residents to move to the area. According to this interviewee (LAN), the role of his social enterprise is small in attracting young people to move to the municipality of Loppersum. However the interviewee (LAN) argues that the presence of his social enterprise could be relevant for some new inhabitants.

“The list with factors that influence rural decline is endless. However I spoke to a young family that recently bought a house in the village. And they sincerely looked at the amount of facilities in the village. They were very pleased with a camping in the village run by a social entrepreneur. Such things make the picture complete for new inhabitants and we are proud of it” (participant LAN).

Thirdly, socio-cultural aspects are strongly connected to rural decline (Pollini, 2005). Those who are rooted in the local community are more inclined to stay than rural dwellers without a connection to the area (Pollini, 2005). Less socio-territorial belonging can influence the migration of people (Pollini, 2005). One of the interviewees (KEU) moved from the city of Groningen to Loppersum. The interviewee (KEU) argues because of his involvement in citizen initiatives, the municipality of Loppersum feels completely as home. According to the interviewee (KEU) citizen initiatives creates a feeling of social cohesion and socio-territorial belonging. For example, according to an interviewee (ZCO) the care initiative organises activities like social drinks for the whole community every week.

“I am feeling involved in the village where I live. Therefore I always feel the need to commit myself to liveability challenges within the village. I think that my commitment to the citizen initiative has made me fell in love with the village” (participant, KEU).

Furthermore, socio-cultural aspects, like a regional identity, are important factors in counteracting rural decline (Haartsen et al., 2003). Negative thoughts of the area like ‘a stupid, useless area’, ‘boring, simple, limited life’ or ‘this area has no meaning in the country’ can have a negative impact on the (perception of) liveability of that specific area (Haartsen et al., 2003). An interviewee (LAN) stresses the importance of a positive regional identity. Negative thoughts about the municipality of Loppersum are according to the interviewee (LAN) disastrous for the rural liveability and causes rural decline. This social entrepreneur (LAN) sees a major role for citizen initiatives to create a more positive image of the area.

“In my opinion, this place is very liveable. However you need to have your own positive input to make the municipality of Loppersum a better place to live. Complaining all the time makes no sense. United, we can make our living environment even better” (participant, LAN).

4.2.2. Combining functions and services

Citizen initiatives can influence rural liveability in rural areas in decline by combining different functions and services (Denters et al., 2013). In this section, the combination of functions and services of citizens initiatives and how they contribute to rural liveability is explained.

Entrepreneurship is the activity of making money by starting or running businesses (Oxford Dictionary, 2021). Contradictory, Bacq et al. (2011) argue that social entrepreneurs must pay attention to the social role, the commercial role being accessory. Within the municipality of Loppersum, the social role of a social entrepreneurship is clearly visible. A social entrepreneur within the municipality of Loppersum (LAN) started a campsite at the former sports park of the village. According to the interviewee (LAN), the sports park closed due to processes of rural decline. Next to the campsite, there is a small supermarket for residents in the village located. Furthermore it is a meeting place for residents who feel lonely or just want to chat with fellow villagers. In this way, the social entrepreneur (LAN) combines functions and influences rural liveability challenges like economic activities, service provision and social cohesion.

“Then I saw how much maintenance still needed to be done. So I started this social enterprise with local people who liked to work here. I have only 2 rules: people have to be nice, then they can work here. The second one is: we have to look after each other” (participant, LAN).

Next to social entrepreneurs, voluntary citizen initiatives focused on renewable energy can combine functions and services within the local area (Spijkerboer et al., 2015). Spijkerboer et al. (2015) argue that citizen initiatives focused on renewable energy might reduce societal resistance regarding renewable energy projects and enhance societal support on renewable energy. The goal of these initiatives is therefore not only to cope with energy challenges, but the goal could be broader and be spread to other regional challenges (Spijkerboer et al., 2015). To provide renewable energy, two renewable energy initiatives are active within the municipality (LOP, ZON). These citizen initiatives (LOP, ZON) see a central role for citizens to tackle energy issues. However yields of those citizen initiatives can be used in the interest of other rural liveability challenges in the local area (Spijkerboer et al., 2016). According to two interviewees (LOP, ZON), the renewable energy initiatives in Loppersum work together to use their yields to tackle other rural liveability challenges. Together, they start for example to use their yields to finance shared car programs. The function of generating sustainable energy is combined with the function to tackle mobility issues. According to an interviewee (LOP) the combination of different functions and services have a downside as well. The interviewee (LOP) argues that volunteers increasingly feel a burden because of the extra rural liveability challenges volunteers have to tackle.

“The shared car program is wonderful regarding mobility issues in our municipality. However one of the volunteers worked day and night on the realisation of the program. When our projects get bigger, our responsibility gets bigger to. The limits are somewhat reached” (participant, LOP).

4.2.3. Role as sparring partner

According to De Haan (2019) citizens are requested to be more responsible for their own living environments. This changing context, citizens as equal sparring partner for municipalities, implies a shift in responsibilities and power relations for citizens and governments (De Haan, 2019). De Haan (2019) argues that this change entails empowerment of citizen initiatives because they ever more have a say over liveability challenges. An interviewee (LOP) explains the role of citizen initiatives as an equal sparring partner for the municipality of Loppersum. According to the interviewee (LOP), the municipality of Loppersum has the ambitious goal to be energy neutral in the year 2050. The municipality of Loppersum sees a major role for renewable energy initiatives for achieving this goal. Interestingly a municipal official is present at almost every meeting of a renewable energy initiative as a sparring partner to discuss liveability challenges.

“We have tremendous support from the province of Groningen and the municipality. We even have a municipal official who attends our meetings when possible. We also developed our shared car program together with the municipality and other governmental organisations” (participant, LOP).

According to Meijer (2018) using citizen initiatives as sparring partner for the municipality can have a downside for some residents as well. Community empowerment can be unequally distributed within and between communities (Meijer, 2018). It may lead to a lack of influence on liveability challenges for residents who are already weak on social connections (Meijer, 2018). Within the community of Loppersum this unequal distribution of empowerment might also occur. An interviewee (MUN) mentioned groups of village interest or officials of citizen initiatives as sparring partner involved in creating in policy plans. Therefore, residents who are not involved in citizen initiatives are less likely to be heard. Mostly aged, male, highly educated citizens are the drivers behind local citizen initiatives, other groups are under-represented (Meijer, 2018). In this research, aged, male citizens are over-represented as drivers behind citizen initiatives (table 1). An official of the municipality (MUN) argues that the municipality invites residents in tackling liveability challenges by involving people who have been appointed by the community. Whether these sparring partners reflect the whole community is disputable.

“We try to involve residents by sending a questionnaire and by entering into consultation with citizens initiatives. We have this policy plan for your village, what do you think about that? We really try to involve stakeholders, not every individual resident, but people who have been appointed by the community to consult the municipality” (participant MUN).

4.2.4. Retreating government or citizens taking the lead?

There are several ways to look at citizens take over tasks of the government. The first one is reclaimed control over rural liveability challenges out of necessity (Bock, 2016). Local governments in Europe retreat in various fields that were traditionally the domain of governmental organizations (Begg et al., 2015). Within the municipality of Loppersum the somewhat retreat of the local government is according to several interviewees visible in various fields (LOP, ZCO, ZER). As an example of ‘the big society’ (or ‘participatiesamenleving’ in Dutch) citizen initiatives try to step in where the government fails to deliver (Salemink et al., 2016). The somewhat retreating government on essential liveability challenges is for various interviewees (LAN, LOP, ZCO, ZER) one of the major reasons to participate in citizen initiatives. An interviewee (ZCO) explains the importance of care initiatives on rural liveability challenges because of governmental cutbacks.

“The developments in the past years, changes in governmental policies are a reason for me to join the care initiative. For example, residential care centres are becoming kind of nursing homes. We as care cooperative, try to fill the gap that has arisen through cutbacks in care” (participant, ZCO).

Furthermore various participants are concerned about the impoverishment of the physical environment in the municipality (LAN, ZER). Subsidized citizen powered initiatives have multiple times been a suitable alternative development trajectory for governmental organizations (Meijer, 2018). According to an interviewee within the municipality of Loppersum there are various citizen initiatives to rehabilitated cultural and natural heritage. A board member of Zerk Perfect (ZER) told that the cemetery was neglected. As a result a citizen initiative was established for the preservation of cultural heritage. Nowadays this citizen initiative takes over municipal tasks like the preservation of the cemetery, preservation of the church and other historical monuments. The board member of Zerk Perfect explains that the citizen initiative experiences generous financial support from the municipality because maintenance by volunteers is much cheaper than hiring a maintenance company. Such financial support can be seen as the promoting of these forms of citizen initiatives as a replacement for public action by governmental organisations (Salemink et al., 2016). In more critical terms, and considering the risk of volunteer burnout, the question then arises whether an essential rural liveability issue is something that should be organised by citizen initiatives (Salemink et al., 2016). Advocates cherish the opportunity for citizen initiatives to empower and to promote the renaissance of cooperation between citizens and governments. However critics view civic empowerment as state withdrawal and condemn the shift from public towards private responsibility (Bock, 2016).

“We can ask any support from the municipality. A wheelbarrow, a rake, a bucket, we can get everything for free. For them it is still cheaper than if a company has to maintain heritage. Municipal workers only come to mow the grass once in a while. We do all the other activities” (participant, ZER).

Next to a retreating government, another argument to participate in citizen initiatives could be the tradition to take the lead in liveability challenges in rural areas in The Netherlands (Salverda et al., 2009). Nowadays governmental policies through the use of the concept of e.g. *Naoberschap* refer to the modern-day desire of community empowerment on a local scale (Salverda, 2009). Various interviewees (ZON, MUN) in Loppersum indicate that citizens taking the lead through citizen initiatives is beneficial for the whole area. The chairman of a renewable energy initiative (ZON) argues that community empowerment through citizen initiatives is more beneficial for liveability than asking governmental organizations for community developments. This chairman (ZON) argues that certain liveability aspects should be organized by citizens initiatives and the municipality should only facilitate those initiatives. For example, the initiator of the care cooperative (ZCO) explains that

residents should take care of each other together instead of looking at governmental support in some cases. For example, they organize for instance coffee mornings or walk-in meetings to tackle loneliness within the municipality.

“You have to take care of each other, we have a care cooperative that is run by volunteers. Residents can call the care cooperative if they need transport or if you need groceries. I find those kind of initiatives very valuable and support them. The care cooperative indirectly also counteracts loneliness” (participant, KEU).

A downside of community empowerment through citizen initiatives is the lack of community acceptance that might occur (Wüstenhagen et al., 2007). Community acceptance refers to the specific acceptance of citizen initiatives by local stakeholders, particularly residents and local authorities (Wüstenhagen et al., 2007). Citizen initiatives within both the local spatial and social context can have a lack of community acceptance. In the municipality of Loppersum, renewable energy initiatives sometimes evoke aversion within the community (LOP, ZON). Those initiatives (LOP, ZON) try to mitigate the negative societal effects of solar parks or windmills, nevertheless they sometimes emerge conflicts within the municipality.

“We have created a survey about the possibility of building windmills around the village. Well, we immediately received all kinds of negative reactions from villagers. Of course we can understand the complaints, windmills around the village are a drastic intervention in the landscape” (participant, LOP).

Furthermore, several initiators of initiatives in Loppersum (LOP, ZCO, ZON) argue that they feel a burden because of all the tasks, especially because they act mostly as voluntary organizations. Various interviewees predict most citizen initiatives are reaching their limits in the upcoming years. However the municipality understands the fragility of citizen initiatives. Therefore the municipality wants to ensure not all essential services and facilities are run by citizen initiatives.

A lot of volunteering is happening and people really want to, nevertheless as municipality you have to keep direction. Because a lot of work is done by citizen initiatives. The risk is if some groups fall apart, nothing will happen in Loppersum. So I think we have a joined responsibility.” (participant, MUN).

Chapter 5 Conclusion and discussion

The goal of this research is to give insights in how citizen initiatives can influence the liveability in rural areas in decline. The first part of the conclusion answers the different sub questions: the conceptualizations of rural liveability and citizen initiatives followed by the perceived liveability challenges of citizen initiatives in the municipality of Loppersum. In the second part, this research provides insights in how citizen initiatives can contribute to rural liveability in rural areas in decline. However this research provides also a critical voice on the rise of citizen initiatives and a decline of governmental responsibilities in The Netherlands. Based on the theoretical framework and the findings found during a qualitative research in the municipality of Loppersum, this section will answer the following research question: *“How can local citizen initiatives influence the liveability in rural areas in decline?”*

5.1 Rural liveability, citizens initiatives and perceived liveability challenges

The theoretical framework shows that rural liveability is a very broad, abstract concept that is used by various scholars to describe the vitality of an rural area. Rural liveability is used differently by various groups in different circumstances and different geographical areas (Gielsing et al., 2017). Rural liveability can refer to objective measurements like age composition, access to basic services and demographical characteristics. However some aspects are hard to measure, such as social cohesion, civic empowerment and built environment and landscape (Salverda et al., 2009). Therefore the concept is broadly defined in this research as rural liveability is made up of physical aspects, facilities, demographical characteristics but also by all kinds of social manners and the self-reliance of a rural area. Within this research, the complexity to describe rural liveability is apparent in the theoretical framework and the results.

Moreover, in the theoretical framework, citizen initiatives are described as citizens who take responsibility to provide public goods, often taking over the role of governmental organizations (Soares da Silva et al., 2018). Beside the forms social entrepreneurship and voluntary initiatives, there is a wide variety of scopes in citizen initiatives (Denters et al., 2013). The goal of citizen initiatives could be sector-specific, however citizen initiatives could, through their activities, influence rural liveability in different other ways (Denters et al., 2013).

The results show that social cohesion and place attachment are perceived by citizen initiatives as essential factors in rural liveability. Maintaining a sense of belonging is considered as a key liveability challenge for future rural residents (Turcanu et al., 2012). There is a major role for services and facilities in rural liveability challenges. Services and facilities act as meeting places, next to providing services. Another essential aspect in rural liveability is the physical appearance of the living environment (Kaal, 2011). Various rural residents (LOP, ZER, ZON) see the living environment and landscape as the major aspect in their perception of rural liveability. Furthermore the findings indicate that accessibility is perceived by citizen initiatives as essential rural liveability challenge. Intriguingly affordability of transport is often mentioned as an accessibility issue within rural areas. Another result is liveability challenges regarding demographics. Young people leaving the rural area can have an impact on liveability. Moreover results show concerns about the disappearance of services in smaller villages and the countryside.

Despite the above challenges to rural liveability, within the research area, earthquakes and the associated reinforcement task seem the biggest liveability challenges for various residents. The reinforcement task has a serious impact on the built environment. Furthermore earthquakes do have an impact on socio-cultural developments like attracting new residents. The findings indicate that

rural liveability challenges are complex and area-specific. Rural liveability consist of various aspects and it is hard to generalize rural liveability challenges, even within a small area.

5.2 Influence of citizen initiatives on rural liveability challenges in rural areas in decline
The theoretical background and results show that citizen initiatives influence liveability challenges in rural areas in decline in various ways. One of these influences on rural liveability challenges is counteracting rural decline. According to the results, citizen initiatives counteract the process of rural decline in several ways. First, neoliberal market forces lead private companies to focus on urban centres, rural areas in decline are sometimes excluded from new services and facilities (Salemink et al., 2016). As a reaction, citizen initiatives provide services and facilities by themselves. The provision of services and facilities by citizen initiatives could lead to social cohesion and could be an alternative for services provided by private companies (Meerstra-de Haan et al., 2020). Secondly, citizen initiatives can have a role in demographical challenges. Citizen initiatives in rural areas in decline are involved in essential rural liveability topics like housing and mobility to keep people within the areas in decline. Thirdly, citizen initiatives can be essential for socio-cultural aspects in rural areas in decline. Socio-cultural aspects, like a positive regional identity, are important factors in counteracting rural decline (Haartsten et al., 2003).

Another influence of citizen initiatives on rural liveability is combining functions and services. Entrepreneurs set up a business in the hope of profit (Oxford dictionary, 2021). However citizen initiatives developed into social entrepreneurs pay attention to the social role of their business. Therefore social entrepreneurs do not only influence the liveability challenges service provision and economic activities, the results show that social enterprises could influence social cohesion and socio-cultural developments as well. Furthermore, the revenues of voluntary citizen initiatives are often used for various services and facilities. The revenue flow back into facilities and services for the local rural community, such as mobility enhancement programs, could influence the rural liveability.

Next to counteracting rural decline and combining functions, citizen initiatives can play a role as sparring partner for municipalities. According to De Haan (2019) citizens are requested to be more responsible for their own living environments. Nowadays citizens initiatives could be an equal sparring partner for municipalities (De Haan, 2019). Therefore citizen initiatives play a major role in rural liveability challenges like maintaining the built environment and landscape. Furthermore, citizen initiatives are a sparring partner for municipalities in determining rural liveability policies.

Finally, there are several ways to look at the rise of citizen initiatives in tackling rural liveability challenges in areas in decline. An argument is to refer to the modern-day desire of community empowerment on a local scale (Salverda, 2009). The results show that people involved in citizen initiatives sometimes cherish the opportunity for citizens initiatives to empower. However reclaimed control over rural liveability challenges could also be born out of necessity because of governmental cutbacks. Critics view civic empowerment as state withdrawal and condemn the shift from public towards private responsibility (Bock, 2016). Results show that various initiators of initiatives feel a burden because of all the liveability challenges they have to tackle. It is disputable if all kinds of essential liveability aspects should be tackled by voluntary citizen initiatives.

5.3 Contribution to planning theory and practice

The role of citizen will increase within spatial planning policies in The Netherlands (Putter, 2014). There will be more room for citizen initiatives, partly due to the new Environmental Act (Putter, 2014). Municipalities have to deal more and more with active citizens as stakeholders in spatial planning (Boonstra, 2015). It is therefore essential to understand which liveability aspects citizens can and want to deal with and what governmental organizations still have to organize in the upcoming future. Understanding how citizens initiatives perceive essential liveability aspects and the role of citizen initiatives in liveability challenges is crucial, especially in areas with liveability challenges like rural areas in decline. According to Leidelmeijer et al. (2011) liveability challenges for rural areas in decline are currently a trending subject in several parts of The Netherlands, among which the municipality of Loppersum. By highlighting the subjects where citizens want to contribute to liveability challenges in rural areas in decline, municipalities can respond to this by policy interventions. Municipalities could find out in which fields citizen can contribute to rural liveability and which fields they do not want to be responsible for. Municipalities can facilitate and support citizen initiatives with resources without overloading citizens in responsibilities. Local capacity proves to be crucial in planning practice, but it is easily overburdened (Salemink et al., 2016).

Chapter 6 Recommendations and reflection

6.1 Reflection on research context and process

The following section provides a critical look at the research. First because the research was done in a limited context. Furthermore because the research was done in difficult times because of the coronavirus pandemic.

6.1.1. Research context

This research provides insights in how citizen initiatives can influence the rural liveability in rural areas in decline. Both the insights on rural liveability and rural areas in decline are contextual in this research. Rural liveability is a complex concept which can be interpreted in different ways by various groups and can vary by area. The results are based on the municipality of Loppersum which has various area-specific liveability challenges. As a results, some outcomes of this research may not apply to other rural areas in decline. For example perceived liveability challenges because of earthquakes. However some other outcomes can be applied to other rural areas in decline, for example citizen initiatives in the role as sparring partner for municipalities.

Furthermore the reader should keep in mind that for this research one municipality facing rural decline in The Netherlands has been selected. No further attention has been paid to the differences in context regarding rural decline. In an international context, for example rural decline in Japan or Russia, it is disputable if liveability challenges because of rural decline in the municipality of Loppersum are worth mentioning.

6.1.2. Reflection on research, process and outcomes

The empirical findings in this research have been collected by interviewing initiators of citizen initiatives and an official of the municipality of Loppersum (table 1). However it could be interesting to interview resident of the municipality of Loppersum who are not involved in citizen initiatives. They could provide new insights in the perceived rural liveability and the influence of citizen initiatives on rural liveability challenges. Perhaps, citizens not involved in initiatives mention other consequences of the rise of citizen initiatives. Another remark is the limited contribution of officials of the municipality within the empirical research. An interview with an extra official of the municipality could maybe enrich the obtained empirical findings, for example the data on retreating government versus citizens taking the lead.

Additionally, most interviews took place online because of the corona measurements. Therefore an extensive introduction where we got to know each other a little bit is sometimes hard to create. Furthermore it is sometimes harder to feel emotions within answers online. Despite the corona measurements, two interviews took place within two different villages in the research area, so it was still possible to explore the municipality of Loppersum.

Furthermore the various theories in the theoretical framework have been essential in several ways to process the theoretical framework. First, because of the complexity of the concept of rural liveability it was important to divide the concept in multiple aspects. The conceptualization of Kaal (2011), Salverda et al. (2009) and Gieling et al. (2018) of rural liveability have been key to ask targeted questions within the interviews. Second, the influence of citizen initiatives on rural liveability in areas in decline has been crucial to divided the different answers of participants. Through this differentiation in the theoretical framework, it was possible to analyse how liveability challenges are perceived by interviewees and how citizen initiatives can influence those challenges.

Moreover, the qualitative research approach appears to be the right research method. The semi-structured interviews provided the opportunity to keep asking questions during interviews and thus obtain information that would be otherwise left behind. For example key in gathering area-specific information on rural liveability challenges. In addition, understanding in-depth how the municipality thinks towards the rise of citizen initiatives is only possible with a qualitative research approach. However due to time pressure and the difficulties because of the Corona pandemic it was only possible to interview one official from the municipality of Loppersum. By the willingness to participate and the social network of the researcher within the area, it was despite difficulties relatively simple to contact the six different citizen initiatives within the research area.

A point of criticism is that some interviewees have difficulties answering certain questions. First it is hard for some participants to think about how citizen initiatives can contribute to liveability, next to their main goal. It is a hard question that most participants do not think about on a daily basis. Nevertheless all participants did answer this question, some interviewees with a little more effort.

6.2 Recommendations for future research

- The results of this research are based on a Dutch municipality. It could be interesting to carry out a comparable research within a rural municipality facing rural decline in another country. For example, countries with different policies towards citizen initiatives and a different role between government and citizen initiatives.
- The outcomes of this research are based on a rural municipality. Another interesting research could be one in the urban context. Urban and rural liveability do have common ground, nevertheless there are different liveability challenges. An extensive research in the urban context could explore if citizen initiatives have a bigger impact on liveability in the rural or urban context.
- Like already discussed in the section above, an extensive research with non-initiators could enriched the outcomes. Those residents could argue the influence of citizen initiatives on rural liveability in a different way, this could create a diversification of findings.
- A final recommendation for future research is a comparison with other municipalities within the region. Insights of the relatively small villages in the municipality of Loppersum could differ from insights in cities in the area like Appingedam and Delfzijl. Both faces several comparable liveability challenges, however some social aspects could be different in comparison to smaller villages.

References

- Baarda, D.B., De Goede, M.P.M. & Teunissen, J. (2005). Basisboek Kwalitatief Onderzoek: Handleiding voor het opzetten en uitvoeren van kwalitatief onderzoek. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Bakker, J., Denters, B. & Klok, P. (2011). Welke burger telt mee(r) in de doe-democratie? Beleid en Maatschappij, 38(4): 402-418.
- Bakker, J., Denters, B., Oude Vrielink, M., & Klok, P. J. (2012). Citizens' initiatives: How local governments fill their facilitative role. *Local Government Studies*, 38(4), 395-414.
- Bacq, S., & Janssen, F. (2011). The multiple faces of social entrepreneurship: A review of definitional issues based on geographical and thematic criteria. *Entrepreneurship & Regional Development*, 23(5-6), 373-403.
- Becker, S., Kunze, C., & Vancea, M. (2017). Community energy and social entrepreneurship: Addressing purpose, organisation and embeddedness of renewable energy projects. *Journal of Cleaner Production*, 147, 25-36.
- Begg, I., Mushövel, F., & Niblett, R. (2015). The Welfare State in Europe: Visions for Reform. Vision Europe Summit. Bertelsmann Studies.
- Bock, B. B. (2016). Rural marginalisation and the role of social innovation; a turn towards nexogenous development and rural reconnection. *Sociologia Ruralis*, 56(4), 552-573.
- Bock, B., During, R., van Dam, R., Donders, J., Kruit, J., Pleijte, M., & de Witte, D. (2018). *Leefbaarheidsinitiatieven op het platteland: analyse van eigenheid en eigenaarschap*. Wageningen University & Research.
- Boeije H. (2006). Analyseren in kwalitatief onderzoek. Denken en doen. Den Haag: Boom Onderwijs
- Boelens, L., & de Roo, G. (2016). Spatial planning in a complex unpredictable world of change: towards a proactive co-evolutionary planning within the Eurodelta.
- Boonstra (2015). Planning Strategies in an Age of Active Citizenship A Post-structuralist Agenda for Self-organization in Spatial Planning (Proefschrift). Utrecht: Universiteit Utrecht.
- Boonstra, B. & Boelens, L. (2011). Self-organization in urban development: towards a new perspective on spatial planning. *Urban Research & Practice*, 4(2): 99-122.
- Bovaird (2007). Beyond Engagement and Participation: User and Community Coproduction of Public Services. *Public Administration Review*, 67(5): 846-860F
- CBS (2018). *Bevolking 15 tot 75 jaar*. Retrieved on 05-08-2020 via <https://www.cbs.nl/nl-nl/achtergrond/2018/07/bevolking-15-tot-75-jaar>
- CBS (2019). *Waar groeit of krimpt de bevolking*. Retrieved on 12-01-2019 via <https://www.cbs.nl/nl-nl/dossier/dossier-verstedelijking/hoofdcategorieen/waar-groeit-of-krimpt-de-bevolking->
- Clifford, N., French, S., & Valentine, G. (2013). *Key Methods in Geography* (2nd ed.). London: SAGE Publications Ltd.
- Cox, G. R., Tucker, C. J., Sharp, E. H., Gundy, K. T. V., & Rebellon, C. J. (2014). Practical considerations: Community context in a declining rural economy and emerging adults' educational and occupational aspirations. *Emerging Adulthood*, 2(3), 173-183.

- Dam, F. van, Groot, C. de & verwest, F. (2006). *Krimp en ruimte: Bevolkingsafname, ruimtelijke gevolgen en beleid*. Rotterdam: NAI uitgevers; Den Haag: Ruimtelijk Planbureau.
- De Haan, E. (2019). Citizens' initiatives in depopulating rural areas: understanding success, failure and continuity from multiple perspectives.
- De Haan, I. (2014). Het hegemoniale discours van de participatiesamenleving: Kritiek van de 'doe-democratie'. *B en M: tijdschrift voor beleid, politiek en maatschappij*, 41(3), 268-273.
- De Jong, M. (2015). Coalition Planning; Directive, collective and connective ways of working on the interface of institutions, networks and individual aspirations, in: L. Boelens & G. de Roo (ed.) *Spatial*
- De Klerk, M., Gilsing, R., & Timmermans, J. (2010). *Op weg met de Wmo*.
- De Nationale Ombudsman (2018). *Burgerinitiatief: waar een wil is... onderzoek naar de rol van overheidsinstanties bij burgerinitiatieven*. Rapport 2018/020.
- Denters, S. A. H., Tonkens, E. H., Verhoeven, I., & Bakker, J. H. M. (2013). *Burgers maken hun buurt*. Platform31.
- Edelenbos, J., & van Meerkerk, I. (2016). Introduction: Three reflecting perspectives on interactive governance. In *Critical Reflections on Interactive Governance*. Edward Elgar Publishing.
- Ellis, P., & Roberts, M. (2015). *Leveraging urbanization in South Asia: Managing spatial transformation for prosperity and liveability*. The World Bank.
- Gemeente Eemdelta (2021). *Versterkingsopgave gemeente Loppersum*. Retrieved on 11-01-2021 via <https://www.eemdelta.nl/sites/default/files/2020-12/Plan%20van%20aanpak%202020%20oversterkingsopgave%20gemeente%20Loppersum.pdf>
- Gemeente Loppersum (2020). *Economische visie Eemdelta 2040*. Retrieved on 06-12-2020 via https://www.loppersum.nl/bestuur-organisatie/beleidsstukken_41643/item/economie_18565.html
- Gemeente Loppersum (2020). *Lokaal gezondheidsbeleid Loppersum 2016-2019*. Retrieved on 20-11-2020 via https://www.loppersum.nl/bestuur-organisatie/beleidsstukken_41643/item/openbare-gezondheid_18595.html
- Gemeente Loppersum (2020). *Over Loppersum*. Retrieved on 20-11-2020 via https://www.loppersum.nl/recreatie-toerisme/over-loppersum_41299/
- Gemeente Loppersum (2020). *Volkshuisvesting & Ruimtelijke Ordening*. Retrieved on 17-11-2020 via https://www.loppersum.nl/bestuur-organisatie/beleidsstukken_41643/item/volkshuisvesting-ruimtelijke-ordening_18596.html
- Gemeente Loppersum (2020). *Loppersum versterkt*. Retrieved on 22-06-2020 via https://www.loppersumversterkt.nl/loppersum-versterkt/leefbaarheid_42455/
- Gieling, J., & Haartsen, T. (2017). Liveable villages: the relationship between volunteering and liveability in the perceptions of rural residents. *Sociologia Ruralis*, 57, 576-597.
- Gieling, J., Haartsen, T., & Vermeij, L. (2019). Village facilities and social place attachment in the rural Netherlands. *Rural Sociology*, 84(1), 66-92.
- Gough, M. Z. (2015). Reconciling liveability and sustainability: Conceptual and practical implications for planning. *Journal of Planning Education and Research*, 35(2), 145-160.

- Grenni, S., Soini, K., & Horlings, L. G. (2020). The inner dimension of sustainability transformation: how sense of place and values can support sustainable place-shaping. *Sustainability Science*, 15(2), 411-422.
- Groenman, S. (1959). De leefbaarheid van het platteland. *Maatschappelijk werk in Friesland*, 9(3): 30–35.
- Groningen, P. (2016). *Omgevingsvisie Provincie Groningen 2016-2020*. Retrieved on 09-09-2020 on www.provinciegroningen.nl/omgevingsvisie
- Haartsen, T., Groote, P., & Huigen, P. P. (2003). Measuring age differentials in representations of rurality in The Netherlands. *Journal of Rural Studies*, 19(2), 245-252.
- Haartsen, T., & Van Wissen, L. (2012). Causes and consequences of regional population decline for primary schools. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 103(4), 487-496.
- Haartsen, T., & Venhorst, V. (2010). Planning for decline: anticipating on population decline in the Netherlands. *Tijdschrift voor economische en sociale geografie*, 101(2), 218-227.
- Harms, L., M-J Olde Kater en P. Jorritsma (2010), Krimp en Mobiliteit; Gevolgen van demografische veranderingen voor mobiliteit, KIM i.o.v. Ministerie van Verkeer en Waterstaat, Den Haag
- Horlings, L. G. (2017). Transformative Socio-Spatial Planning; Enabling Resourceful Communities. *Groningen: Inaugural Lecture*.
- Horlings, L. G., Roep, D., & Wellbrock, W. (2018). The role of leadership in place-based development and building institutional arrangements. *Local economy*, 33(3), 245-268.
- Johanisova, N., Crabtree, T., & Fraňková, E. (2013). Social enterprises and non-market capitals: a path to degrowth?. *Journal of Cleaner Production*, 38, 7-16.
- Kaal, H. (2011). A conceptual history of liveability: Dutch scientists, politicians, policy makers and citizens and the quest for a liveable city. *City*, 15(5), 532-547.
- Khalil, Heba Allah Essam E. 2012. "Enhancing Quality of Life through Strategic Urban Planning." *Sustainable Cities and Society* 5: 77–86
- Karrasch, L., Klenke, T., & Woltjer, J. (2014). Linking the ecosystem services approach to social preferences and needs in integrated coastal land use management—A planning approach. *Land Use Policy*, 38, 522-532.
- Kashef, M. (2016). Urban liveability across disciplinary and professional boundaries. *Frontiers of Architectural Research*, 5(2), 239-253.
- Kleinhans, R. (2017). False promises of co-production in neighbourhood regeneration: the case of Dutch community enterprises. *Public Management Review*, 19(10), 1500-1518.
- Leidelmeijer, K. & Kamp, I. van (2003). Kwaliteit van de Leefomgeving en Leefbaarheid: Naar een begrippenkader en conceptuele inkadering. RIVM rapport 63035002. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu [RIVM] & RIGO Research en Advies BV
- Leidelmeijer, K., G. Marlet, J. Van Iersel et al. (2008) De Leefbaarometer; Leefbaarheid in Nederlandse Wijken en Buurten Gemeten en Vergeleken; Rapportage Instrumentontwikkeling (Amsterdam & Utrecht: RIGO Report 95640)

- Leidelmeijer, K., Marlet, G., van Rossum, F., van Woerkens, C., & Schulenberg, R. (2011). Leefbaarheid in krimpgebieden; een verkenning van de relatie tussen bevolkingskrimp en.
- Lonhurst, R. (2010). Semi-structured Interviews and Focus Groups. In *Key methods in Geography* (2nd ed.). Nicholas J. Clifford and Gill Valentine, 117-132. Thousand Oaks, Ca: Sage Publications, Inc.
- Lopsternijs (2015). Opening nieuwe AH komt naderbij. Retrieved on 12-01-2021 via <https://www.lopsternijs.nl/2015/10/29/opening-nieuwe-ah-komt-snel-naderbij/>
- Marlet, G., 2009: De aantrekkelijke stad (VOC Uitgevers, Nijmegen)
- Meerstra-de Haan, E., Haartsen, T., Meier, S., & Strijker, D. (2020). An Initiators' Perspective on the Continuity of Citizens' Initiatives in Rural Areas. *Rural Sociology*, 85(1), 213-234.
- Meijer, M., & Meijer, M. (2018). *Community-led government-fed and informal. Exploring planning from below in depopulating regions across Europe* (Doctoral dissertation, [Sl: sn]).
- Meijer, M., & Syssner, J. (2017). Getting ahead in depopulating areas-How linking social capital is used for informal planning practices in Sweden and The Netherlands. *Journal of Rural Studies*, 55, 59-70.
- Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (2018). *Kamerbrief met reactie op onderzoek naar rol overheidsinstanties bij burgerinitiatieven*. Retrieved on 09-07-2020 via <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/05/11/kamerbrief-met-reactie-op-onderzoek-naar-rol-overheidsinstanties-bij-burgerinitiatieven>
- Moriggi, A. (2020). Exploring enabling resources for place-based social entrepreneurship: a participatory study of Green Care practices in Finland. *Sustainability Science*, 15(2), 437-453.
- Noordervisie 2040 (2013). Noorderzine, een co-creatieve verkenning van de toekomst van Noord-Nederland. Groningen: Noordervisie 2040.
- O'Leary, Z. (2010). *The Essential Guide To Doing Your Reserach Project*. Thousand Oaks: SAGE.
- Oxford Learner's Dictionaries (2021). *Entrepreneurship*. Retrieved on 16-01-2021 via <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/entrepreneur>
- Oliver, P. (2012). *Succeeding with your literature review: A handbook for students*. McGraw-Hill Education (UK).
- Peura, P., & Sjöholm, P. (2015). Sustainable or Distributed Energy—or both? Clarifying the Basic Concepts of Reforming the Energy Sector. *AIMS Energy*, 3(2), 241.
- Pollini, G. (2005). Elements of a theory of place attachment and socio-territorial belonging. *International Review of Sociology—Revue Internationale de Sociologie*, 15(3), 497-515.
- Postmes, T., LeKander, B., Stroebe, K. E., Greven, F., & Broer, J. (2017). *Aardbeving en Gezondheid 2016*. Groningen: GGD Groningen.
- Putters, K. (2014). *Rijk geschakeerd: Op weg naar een participatiesamenleving*. Sociaal en Cultureel Planbureau. Den Haag.
- Provincie Groningen 2015. *Agenda krimpbeleid Provincie Groningen 2015-2020*. Retrieved on 12-11-2020 via https://www.kennisvoorkrimp.nl/uploads/media_item/media_item/132/94/Agenda_krimpbeleid_provincie_Groningen_2015-2020-1575991097.pdf

- Ratten, V., & Welpel, I. M. (2011). Community-based, social and societal entrepreneurship.
- Rondhuis, A. (2018). Onderzoek burgerinitiatieven: bijna de helft ontevreden. *Leeuwarder Courant*, 12-06-2020.
- Salemink, K., & Strijker, D. (2015). Breedbandcoöperaties op het platteland: Leerscholen voor Next Generation Plattelandsontwikkeling. *Bestuurskunde*, 24(2), 40-50.
- Salemink, K., Strijker, D., & Bosworth, G. (2017). The community reclaims control? Learning experiences from rural broadband initiatives in the Netherlands. *Sociologia Ruralis*, 57, 555-575.
- Salverda, I., Slangen, L., Kruit, J., Weijschedé, T., & Mulder, J. (2009). History is alluring: self-organisation and the significance of history in the search for a new local sense of collectivity. *sustainable agriculture and food chains in peri-urban areas*, 63.
- Seyfang, G., & Haxeltine, A. (2012). Growing grassroots innovations: exploring the role of community-based initiatives in governing sustainable energy transitions.
- Skerratt, S., & Steiner, A. (2013). Working with communities-of-place: Complexities of empowerment. *Local Economy*, 28(3), 320-338.
- Soares da Silva, D., Horlings, L. G., & Figueiredo, E. (2018). Citizen initiatives in the post-welfare state. *Social Sciences*, 7(12), 252.
- Gemeente Loppersum (2020). *Loppersum versterkt*. Retrieved on 22-06-2020 via https://www.loppersumversterkt.nl/loppersum-versterkt/leefbaarheid_42455/
- Sociaal Planbureau Groningen (2020). *Aardbevingen en leefbaarheid*. Retrieved on 22-12-2020 via <https://sociaalplanbureau groningen.nl/aardbevingen-en-leefbaarheid/>
- Soini, K., Ilmarinen, K., Yli-Viikari, A., & Kirveennummi, A. (2011). Green care sosiaalisena innovaationa suomalaisessa palvelujärjestelmässä.
- Spijkerboer, R., Trelle, E., & Zuidema, C. (2016). Rural resilience and renewable energy in North-East Groningen, the Netherlands: In search of synergies. *European rural peripheries revalued. Governance, actors, impact*, 313-341.
- Stockdale, A. (2004). Rural out-migration: community consequences and individual migrant experiences. *Sociologia Ruralis*, 44(2), 167-194.
- Thissen, F., Fortuijn, J. D., Strijker, D., & Haartsen, T. (2010). Migration intentions of rural youth in the Westhoek, Flanders, Belgium and the Veenkoloniën, The Netherlands. *Journal of Rural Studies*, 26(4), 428-436.
- Tilaki, M.J.M., Abdullah, A., Bahauddin, A., Hedayati Marzbali, M. (2014). The necessity of increasing liveability for george town world heritage site: An analytical review. *Modern Applied Science*, 8 (1), pp. 123-133.
- Tonkens, E. 1960. De leefbaarheid van het platteland. *Mens en Maatschappij*, 35: 1–13.
- Tonkens, E. & De Wilde, M. (2013). Als meedoen pijn doet. In Tonkens, E. & De Wilde, M. (red.) *Als meedoen pijn doet. Affectief burgerschap in de wijk*. Amsterdam: Van Gennep.
- Turcanu, L., & Koomen, E. (2012). Rural vitality in the Netherlands. *Amsterdam: VU University Amsterdam*.

- Ubels, H., Bock, B., & Haartsen, T. (2020). Non-engagement of Mid-aged and Elderly Residents in Rural Civic Liveability Initiatives. *Rural Sociology*.
- Ubels, H., Bock, B. B., & Haartsen, T. (2019). The Dynamics of Self-Governance Capacity: The Dutch Rural Civic Initiative 'Project Ulrum 2034'. *Sociologia Ruralis*, 59(4), 763-788.
- Uitermark, J., & Duyvendak, J. W. (2008). Citizen participation in a mediated age: neighbourhood governance in the Netherlands. *International Journal of Urban and Regional Research*, 32(1), 114-134.
- Van Dam, R. I., Eshuis, J., & Aarts, M. N. C. (2008). *Zelforganisatie: een studie naar gemeenschapsvorming in de Amsterdamse Doe-Het-Zelf Maatschappij en de Golfresidentie Dronten*. Wageningen University.
- Van Dam, F., De Groot, C. & Verwest, F. (2006). Krimp en ruimte: bevolkingsafname, ruimtelijke gevolgen en beleid. Den Haag: Ruimtelijk Planbureau.
- Van Dam, R., Duineveld, M., & During, R. (2015). Delineating active citizenship: The subjectification of citizens' initiatives. *Journal of Environmental Policy & Planning*, 17(2), 163-179.
- Van Hofslot, G. (2020). Niet Delfzijl maar Loppersum krimpt het hardste, zegt het Centraal Planbureau voor de Statistiek. *Het Dagblad van het Noorden*, 15-06-2020.
- Van der Knaap, T., Smelik, J., de Jong, F., Spreeuwenberg, P., & Groenewegen, P. P. (2019). Citizens' initiatives for care and welfare in the Netherlands: an ecological analysis. *BMC public health*, 19(1), 1334.
- Verhoeven, I., & Tonkens, E. (2013). Talking active citizenship: Framing welfare state reform in England and the Netherlands. *Social Policy and Society*, 12(3), 415.
- Verwest, F. (2011). Demographic decline and local government strategies: A study of policy change in the Netherlands. Delft: Eburon
- Warbroek, B., & Hoppe, T. (2017). Modes of governing and policy of local and regional governments supporting local low-carbon energy initiatives; exploring the cases of the Dutch regions of Overijssel and Fryslân. *Sustainability*, 9(1), 75.
- WHO (2021). *Track 1: Community Empowerment*. Retrieved on 15-01-2021 via <https://www.who.int/teams/health-promotion/enhanced-wellbeing/seventh-global-conference/community-empowerment>
- Wüstenhagen, R., Wolsink, M., & Bürer, M. J. (2007). Social acceptance of renewable energy innovation: An introduction to the concept. *Energy policy*, 35(5), 2683-2691.
- Yin, R.K. (2014). Case Study Research. Thousand Oaks: SAGE
- Zuidema, C. & Trelle, E. (2014). Proeftuin voor Europa. Noorderbreedte. <http://www.noorderbreedte.nl/themas/landschaparcheologie/proeftuin-voor-europa/>. Accessed 11-11-2020.

Appendix 1 Interview guide municipality

Introductie van het interview

Hallo, hartelijk dank voor uw tijd en moeite om mee te doen in dit interview. Mijn naam is Stijn te Wierik. Ik ben een masterstudent aan de Rijksuniversiteit in Groningen. Voor mijn masterthesis doe ik onderzoek naar de invloed van burgerinitiatieven op de leefbaarheid in krimpregio's. Alle antwoorden die u geeft zijn vertrouwelijk. Ik zal niet uw naam gebruiken. Daarnaast kunt u het interview stoppen wanneer u wilt. Ten slotte vraag ik om toestemming om het interview op te nemen. De reden hier voor is dat ik graag aantekeningen op een later tijdstip wil maken, zodat ik me nu kan focussen op ons gesprek.

- Bent u er mee akkoord dat dit interview wordt opgenomen?

Ik wil graag beginnen met een aantal **algemene vragen**.

1: Kunt u iets over uzelf vertellen?

Doorvragen over: jezelf voorstellen, functie/werkzaamheden binnen de gemeente Loppersum, raakvlakken met burgerinitiatieven.

2: Hoe faciliteert de Gemeente Loppersum burgerinitiatieven?

Doorvragen over: aanmoedigen van burgers, verschillen per type burgerinitiatief (maatwerk), overleg/interactie gemeente en burgerinitiatief.

3: Wat voor een specifieke rol heeft de gemeente Loppersum bij het faciliteren van burgerinitiatieven?

Doorvragen over: kennishulp, financiële hulp, regelgeving, actief stimuleren, klankbord/contact.

4: Hoe ziet u in de toekomst de rol van burgerinitiatieven ten opzichten van traditionele overheidsinstellingen zoals de gemeente?

Doorvragen over: grotere rol voor burgerinitiatieven, rol beperken, samenwerken.

Plattelandsleefbaarheid

5: Hoe ervaart u het leven in de Gemeente Loppersum?

Doorvragen over: wonen, werken, recreëren, sociaal, prettige kanten, kansen, uitdagingen

6: Wat maakt in uw ogen een plek leefbaar?

Doorvragen over: sociaal, fysiek, voorzieningen (economisch), bevolkingsstructuur

7: Wat kan de leefbaarheid in Loppersum volgens u vergroten?

Doorvragen over: sociaal, mobiliteit, fysiek, voorzieningen, werkkansen

8: Wie zijn er volgens u verantwoordelijk voor de leefbaarheid in de Gemeente Loppersum? Waarom?

Doorvragen over: Gemeente, overheidsinstanties, burgers (burgerinitiatieven), bedrijven.

9: Op wat voor een manier dragen burgerinitiatieven bij aan de leefbaarheid in Loppersum?

Doorvragen over: groepscohesie, mentale weerbaarheid, fysieke omgeving, voorzieningen, werkkansen, kloof overheid en burgers..

Ten slotte heb ik nog **een afsluitende vraag** voor u.

10: Zijn er nog dingen die u wilt bespreken die wij nog niet behandeld hebben?

Doorvragen over: leefbaarheid op het platteland, krimp, burgerinitiatieven.

We zijn nu bij het einde van dit interview. Hartelijk dank voor uw medewerking. U heeft mij erg geholpen met mijn onderzoek. Als u voor de rest nog vragen heeft die later in u opkomen kunt u mij altijd bellen of mailen.

Appendix 2 Interview guide citizen initiatives

Introductie van het interview

Hallo, hartelijk dank voor uw tijd en moeite om mee te doen in dit interview. Mijn naam is Stijn te Wierik. Ik ben een masterstudent aan de Rijksuniversiteit in Groningen. Voor mijn masterthesis doe ik onderzoek naar de invloed van burgerinitiatieven op de leefbaarheid in krimpregio's. Alle antwoorden die u geeft zijn vertrouwelijk. Ik zal niet uw naam gebruiken. Daarnaast kunt u het interview stoppen wanneer u wilt. Ten slotte vraag ik om toestemming om het interview op te nemen. De reden hier voor is dat ik graag aantekeningen op een later tijdstip wil maken, zodat ik me nu kan focussen op ons gesprek.

- Bent u er mee akkoord dat dit interview wordt opgenomen?

Ik wil graag beginnen met een aantal **algemene vragen**.

1: Kunt u iets over uzelf vertellen?

Doorvragen over: jezelf voorstellen, betrokkenheid bij de regio, burgerinitiatief uitleggen.

2: Wat houdt het burgerinitiatief in?

Doorvragen over: welk type burgerinitiatief (vrijwillig/sociaal ondernemerschap), wie betrokken, doel van het initiatief.

3: Welke partijen zijn betrokken bij het initiatief?

Doorvragen over: oprichten initiatief, initiatief draaiende houden, het runnen van het initiatief.

4: Hoe bent uzelf actief bij het burgerinitiatief?

Doorvragen over: wat voor een functie, waarom actief.

Plattelandsleefbaarheid

5: Hoe ervaart u het leven in de Gemeente Loppersum?

Doorvragen over: wonen, werken, recreëren, sociaal, prettige kanten, kansen, uitdagingen

6: Wat maakt in uw ogen een plek leefbaar?

Doorvragen over: sociaal, fysiek, voorzieningen (economisch), bevolkingsstructuur

7: Wat kan de leefbaarheid in Loppersum volgens u vergroten?

Doorvragen over: sociaal, mobiliteit, fysiek, voorzieningen, werkkansen

8: Wie zijn er volgens u verantwoordelijk voor de leefbaarheid in de Gemeente Loppersum?

Waarom?

Doorvragen over: Gemeente, overheidsinstanties, burgers (burgerinitiatieven), bedrijven.

9: Op wat voor een manier dragen burgerinitiatieven bij aan de leefbaarheid in Loppersum?

Doorvragen over: groepscohesie, mentale weerbaarheid, fysieke omgeving, voorzieningen, werkkansen, kloof overheid en burgers.

Krimpregio

10: Wat kan het effect zijn van uw burgerinitiatief op krimp?

Doorvragen over: veranderingen in bevolkingssamenstelling, economische effecten (voorzieningen, werkgelegenheid), groepscohesie/individualisme (sociaal-culturele ontwikkelingen).

Burgerinitiatieven

11: Zijn er eigenschappen in de regio Loppersum die voordelig zijn bij het faciliteren van een burgerinitiatief?

Doorvragen over: betrokkenheid burgers, overheidshulp, sociale (plattelands)cohesie.

Ten slotte heb ik nog **een afsluitende vraag** voor u.

12: Zijn er nog dingen die u wilt bespreken die wij nog niet behandeld hebben?

Doorvragen over: leefbaarheid op het platteland, krimp, burgerinitiatieven.

We zijn nu bij het einde van dit interview. Hartelijk dank voor uw medewerking. U heeft mij erg geholpen met mijn onderzoek. Als u voor de rest nog vragen heeft die later in u opkomen kunt u mij altijd bellen of mailen.

Appendix 3 Consent form

**university of
 groningen**

Faculty of spatial sciences

Datum: __/__/__

Goedkeuring voor deelname aan dit interview

Betreft: Masterthesis invloed burgerinitiatieven op de leefbaarheid in krimpregio's, Stijn te Wierik

Voorwaarden:

- Ik ben goed geïnformeerd door de interviewer en ik begrijp dit informatieblad.
- Ik heb de kans gehad om in alle vrijheid de vragen te beantwoorden.
- Ik ben tevreden over mijn gegeven antwoorden.
- Ik begrijp dat deelname aan dit interview vrijwillig is en dat ik het recht heb om een vraag niet te hoeven beantwoorden.
- Ik weet dat er vertrouwelijk met mijn informatie wordt omgegaan. Zonder mijn toestemming mag er geen gebruik worden gemaakt van mijn naam of identiteit.
- Ik begrijp dat deze data gebruikt kan worden in artikelen, boeken, gepubliceerd en ongepubliceerd werk en presentaties.
- Ik begrijp dat alle informatie die ik geef veilig wordt opgeslagen en alleen de interviewer hier toegang tot heeft.
- Ik ga ermee akkoord dat dit interview wordt opgenomen.
- Ik ga ermee akkoord dat er een pseudoniem wordt gebruikt voor dit onderzoek.

Vul onderstaande gegevens in als je op de hoogte wilt blijven van dit onderzoek of wanneer je een kopie van de transcriptie van dit interview wilt ontvangen.

Adres of e-mailadres: _____

- Ik wil op de hoogte blijven van dit onderzoek.
- Ik wil een kopie ontvangen van de transcriptie van dit interview.

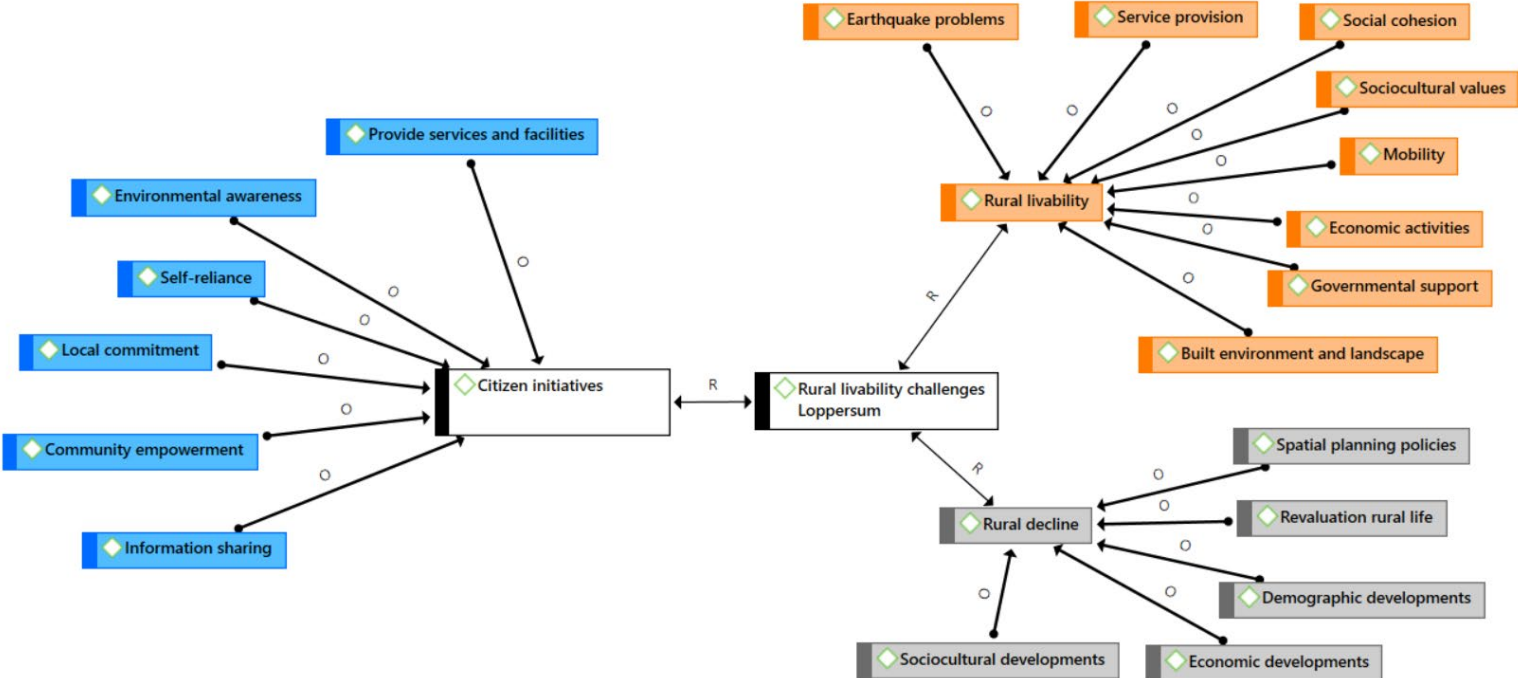
Ik ga akkoord met deelname aan dit interview.

Handtekening geïnterviewde:

Handtekening interviewer:

Appendix 4 Code Tree

Appendix 5 Transcripts

1: Transcript Zwanet Mulder-Wilts (Gemeente Loppersum)

S: Uhm ja dan is mijn eerste vraag, dat is een introducerende vraag: kan je iets over jezelf vertellen? En dan kan je denken eventjes kort introduceren of de werkzaamheden binnen de gemeente Loppersum.

Z: Ja ik werk nu sinds januari 2019 bij de Gemeente Loppersum als stafadviseur. Uh in eerste instantie ben ik aangenomen om het college en MT te ondersteunen in allerlei werkzaamheden. Uh en al gauw kwam daar het Nationaal Programma Groningen om de hoek. Uh en daar zochten ze een programmamanager voor, ze hebben mij gevraagd om daar programma's en projecten voor te gaan ontwikkelen. En ik heb in mei en juni, hebben we projectaanvragen gemaakt samen met de organisatie. En in het najaar van 2019 hebben we een dorpenronde gedaan waarbij we langs de dorpen zijn gegaan. Nou om te horen van de inwoners, wat hebben jullie nou nodig om hier goed te kunnen wonen en goed te kunnen leven? Er zijn langs alle dorpen gegaan met een busje, daarna vier avonden georganiseerd ook voor alle dorpen. Om gewoon een terugkoppeling te geven en over door te praten wat we hebben opgehaald, om zo een dorpenprogramma te kunnen schrijven. En we hebben in december vorig jaar een Lopsterdorpenprogramma ingediend met daarin een aantal thema's die echt naar voren kwamen in die gesprekken die we hebben gehad. En nou dat is waar ik me nu heel veel mee bezig hou, vooral in 2019 en nouja nu ben ik ook betrokken bij het Lokaal Programma Eemsdelta, want vanaf volgend jaar gaat Loppersum op in een nieuwe gemeente Eemsdelta samen met Delfzijl en Appingedam. En daar zijn we nu zo ver dat we het programma willen indienen, we hebben het besproken met het nationaal programma bureau. En zitten nog een aantal aandachtspunten op om aan te passen, de bedoeling is dat we eind november het programmaplan gaan indienen bij het programmabureau.

S: En uh wat voor een projecten bedoel je precies? Je had het over projecten. Zijn het dan bijvoorbeeld ook uh burgerinitiatieven waar je je mee bezig houdt?

Z: Ook, Loppersum heeft nu een project in willen we indienen, samen met Programma Eemsdelta, dat heet Modern Noaberschap. Dat is samen met inwoners van Garrelswear, dat ligt in de Gemeente Loppersum, tot stand gekomen. En het idee erachter, ik pak het er heel even bij, het project is door de inwoners zelf bedacht. Het idee is om de verbinding te herstellen door te investeren in structuren en netwerken in en rondom de dorpen. Uh en het idee is om een soort tegemoet te komen aan de wens van de informele netwerken en samenwerkingsverbanden, met bijvoorbeeld een dorpschuur, waar materialen zoals grasmaaiers en dat soort dingen uitgeleend kunnen worden. Maar ook waar je kan aankloppen voor hulp, en uh dat er een vrijwilligers coördinator is die dat coördineert, dat iemand uit jouw dorp of een naburig dorp kan helpen met een bepaalde klus. Uh het is een beetje het gedachtegoed van de deeleconomie, zit daar ook bij achter. En ook heh om elkaar te helpen en ondersteunen daar waar kan. Nou dat is één van de initiatieven die vanuit de dorpen is gemaakt. We hebben ook heel veel projecten ingediend die niet persé tot stand zijn gekomen door de inwoners maar wel waar de inwoners bij betrokken worden. De haventjes worden hersteld, in Huizingen zijn ze bijna gereed, maar daar zijn de inwoners wel bij betrokken. Hoe gaan we dat doen? Hoe moet het eruit zien? Wat zijn jullie ideeën daarover? Dus er wordt wel heel veel samengewerkt met de inwoners.

S: Uhm ja het is dus een combinatie van overheid en inwoners om dat soort projecten te bewerkstelligen? Als ik het zo goed begrepen heb.

Z: Ja klopt.

S: En mijn volgende vraag is: hoe faciliteert de gemeente Loppersum zulke projecten waar burgers bij betrokken zijn of initiatieven van burgers? Uh is dat doormiddel van aanmoedigen, of maatwerk, overleg. Hoe zit dat in elkaar?

Z: Van alles een beetje eigenlijk. We hebben een inwonerscoördinator en zij heeft met Garrelsweerd het hele project Modern Noaberschap verder uitgewerkt. Uhm dus daar is heel veel overleg en vooraf gegaan, zij is daar geweest, zij is in het gemeentehuis geweest. Toen het nog mogelijk was uiteraard. En op de gemeente is ook genoeg ruimte waar je zoiets coronaproof fysiek verder kan faciliteren. Maar ook daar is veel overleg, en die dorpenronde die we vorig jaar hebben gedaan met dat busje hebben we inwoners gewoon echt gevraagd: welke ideeën hebben jullie, kom met ideeën en projectvoorstellen. Dan merk je wel dat het ene dorp heel veel tijd voor nam, we hebben eerst die ronde langs 17 dorpen gedaan en vervolgens langs 4 geclusterde momenten. En er waren dus dorpen die de avond heel goed hadden voorbereid, door met het dorp al samen te zitten: nou wat willen wij nu bereiken met het Nationaal Programma Groningen? Waar hebben wij behoefte aan? En uh die komen al met wat beter uitgewerkte plannen naar de gemeente toe. Uh anderen hebben juist wat meer gewoon losse ideeën en laten het ook veel meer aan de gemeente over. Die proberen we er wel bij te betrekken door een enquête te sturen, met de vereniging van dorpsbelangen in overleg te gaan: van nou dit speelt er, dit hebben we in jullie dorpen opgehaald. We hebben het idee om dit en dat te doen in jullie dorp. Heh hoe denken jullie daarover? Dus we proberen echt wel de stakeholders er bij te betrekken, dus niet iedereen, iedere individuele inwoners, maar wel de mensen die daarvoor vanuit het dorp aangewezen zijn om dat te gaan doen.

S: Oké en wat voor een specifieke rol heeft de Gemeente Loppersum of misschien in dit geval ook het NPG bij het faciliteren van burgerinitiatieven? Is dat kennishulp of misschien ook financiële hulp.

Z: Uh nou eigenlijk het NPG vanuit de gemeente Loppersum is met name financiële hulp. We hadden in mei vorig jaar ook al een potje aangevraagd van nou weet niet precies volgens mij 250.000 euro, ja 250.000, voor het honoreren van dorpsinitiatieven. Heh dus dat waren dus initiatieven waar nog wat extra geld voor nodig was maar er nog niet was. Dus dan hadden wij zoiets van hee NPG is voor leefbaarheid laten we daar een budget voor aanvragen. Achteraf gezien hadden we veel meer budget moeten aanvragen, maar dat is achteraf altijd makkelijk gezegd.

S: Ja NPG is ook een redelijke pot, ik heb er zelf ook gewerkt haha, bij Touekomst.

Z: Oja dat is ook leuk. Maar goed dat potje van 250.000 euro is nu dus al gewoon op, is echt veel gebruik van gemaakt. Dat was echt voornamelijk voor de financiële ondersteuning, het NPG zelf heeft natuurlijk loket leefbaarheid en het impuls loket en dat is voor de burgerinitiatieven echt van inwoners, kunt tot 10.000 krijgen dat is het loket leefbaarheid maar daar kun je ook hulp voor krijgen vanuit NPG. Om een aanvraag in te dienen en het impulsloket ook, dat is ook een rol die we daar laten omdat het NPG zelf ook veel beter kijkt op heeft hoe zij dat graag willen hebben. Waar we als gemeente maken we onze inwoners wel op attent. Van als ze een idee hebben waar we zelf van dat past niet onder ons programma, maar we weten dat er bij het NPG wel een mogelijkheid is, dan verwijzen we ze ook door. Dan komen ze zo in contact.

S: Ja dus uiteindelijk wel een succes de samenwerking denk ik? In dit geval NPG en burgers die met initiatieven komen want het geld was zo op wat je zei. Het ging misschien nog beter dan jullie dachten?

Z: Ja, zeker.

S: Nou oké mijn volgende vraag sluit er wel op aan: hoe zie je in de toekomst de rol van burgers ten opzichten van uh traditionele overheidsinstellingen zoals bijvoorbeeld de gemeente Loppersum? Uh ja je zei net al dat burgers zelf met ideeën kunnen komen, afgelopen tijd. Hoe zie je in de toekomst die rol? Zie je de samenwerking vergroten of misschien de rol van burgers proberen in te perken, hoe denk je daarover?

Z: Uhm ik, ik vind het een lastige vraag. Want ik weet dat in Loppersum die communicatie en betrokkenheid van inwoners heel erg belangrijk wordt gezien. Dat is in Eemsdelta, Appingedam en Delfzijl komen er natuurlijk bij en die gaan er nu anders mee om. En uh die betrekken hun inwoners wel maar op een andere wijze dan dat Loppersum gewend was. Dus daar wordt in de nieuwe

gemeente over nagedacht en we zijn nu ook aan het kijken of we een toolbox voor participatie kunnen ontwikkelen. Zodat medewerkers ook handvatten aangereikt om de inwoners op verschillende niveaus bij projecten en ideeën te betrekken. Uh en in hoeverre daar nog echt ruimte is voor eigen initiatieven vind ik echt lastig, ik denk dat het er altijd is. Inwoners mogen natuurlijk altijd met ideeën naar de gemeente komen. Uh maar de vraag is even in hoeverre dat dan ook wordt meegenomen, daar heb ik geen zicht op in de gemeente Eemsdelta op dit moment, omdat ie domweg nog niet bestaat. En het zijn 3 totaal verschillende gemeenten die worden samengevoegd. Dus dat is nog heel erg uitwerken, hoe het straks gaat werken. Je wordt een grotere gemeente, ik denk dat je focus ook anders wordt, maar die ruimte blijft wel. Er wordt wel rekening mee gehouden want er is wel een inwonerscoördinator die dit soort dingen zal moeten gaan aansturen. Uhm maar ik vind het lastig haha.

S: Ja snap ik hoor haha en die gemeente is er natuurlijk nog niet dus kun je moeilijk voorspellen, alleen denk je dat misschien schaalvergroting van gemeentes, uhm nou voor burgers toch wel lastig kunnen zijn als ze bepaalde ideeën over iets hebben? Denk je dat het in kleinere gemeentes zoals een kleine plattelandsgemeente de kloof misschien tussen overheid en burgers wat kleiner is?

Z: Ja dat denk ik ook. Zoals Loppersum is echt een kleine gemeente met nog geen 10.000 inwoners, verspreid over 17 kleine dorpjes. Dan zie je gewoon dat die samenwerking heel goed gaat. Dat mensen zich ook makkelijk wenden tot de gemeente met ideeën en voorstellen komen. En je merkt in het hele samenspel richting Eemsdelta, dan krijg je toch te maken met een gemeente Delfzijl die veel groter is. En in Appingedam die eigenlijk maar uit één stad bestaat, die dan toch een andere visie daar op hebben. Toch een andere kijk op zaken, ik denk dat het de samenwerking met inwoners niet ten goede komt. Dat je veel groter wordt.

S: Nee snap ik. Klinkt ook wel logisch in principe, ik ben benieuwd hoe dat in de toekomst zal zijn. Ik heb ook al met mensen van burgerinitiatieven gesproken en die begonnen ook vaak over de gemeentes samen worden gevoegd. Sommigen vinden dat ook wel spannend en dat begrijp ik ook wel. Uh ik had nog een volgende reeks vragen. Gaat over heel iets anders, namelijk de plattelandseleefbaarheid. Dus dat is dus even je persoonlijke mening vraag ik eigenlijk om en dan begin ik met een introduceren: een hele makkelijke haha: hoe ervaar je het leven in de Gemeente Loppersum? Dan kun je denken aan je werk daar, misschien woon je er ook? Dat weet ik trouwens niet. Prettige kanten of misschien uitdagingen?

Z: Nou ik woon zelf niet in de gemeente Loppersum wel in een plattelandsgemeente maar niet in de Gemeente Loppersum. Maar ik werk er dus alleen, het is heel plezier werken. Uh heb ik het puur over de gemeente, korte lijntjes, uh nouja het gaat allemaal relatief eenvoudig. En als ik even terugdenk aan de ronde die we hebben gedaan in Loppersum vorig jaar uhm dan denk ik ook de inwoners zijn heel erg betrokken bij hun gemeente. Ik was daar echt verbaasd over. Dat ze echt mee willen denken, gewoon met heel veel ideeën komen, ja dan denk ik van dat vind ik wel heel bijzonder. Ik weet niet of dat overal zo is, maar dat viel me echt op en had ik niet verwacht. Ik werk niet heel lang bij een gemeente, heb daarover altijd bij een andere werkgever niet uh overheid gerelateerd gewerkt en nouja je weet niet zo goed wat je kan verwachten. Maar ik ben zelf helemaal niet zo, in mijn eigen gemeente totaal niet met dat soort dingen bezig. Nee en ik was haha er wel heel veel verbaasd over dat er zo veel mensen actief contact zoeken met de gemeente over allerlei zaken.

S: Uh ja dus dat is dus een soort van sociale kant binnen de Gemeente Loppersum dat mensen betrokken zijn en met elkaar dingen willen bewerkstelligen, zie je misschien ook nog uitdagingen? Natuurlijk Gemeente Loppersum is ook wel vaak in het nieuws, heel Nederland kent het tegenwoordig ook, hoe denk jij daar over?

Z: Nouja de aardbevingsproblematiek, vooral in het kader van de versterking. Uh dat blijft en dat is ook niet zo één twee drie opgelost, maar ik denk daarnaast de samenstelling, de demografische

samenstelling, relatief veel ouderen inwoners hebt. En dat veel jongeren wegtrekken dat is denk ik ook wel een belangrijk aandachtspunt om daar bij stil te staan. En hoe je daar mee om wilt gaan, uhm al helemaal in de samenvoeging met Appingedam en Delfzijl die met dezelfde soort problematiek te maken hebben. En dan heb je in Delfzijl een behoorlijk groep mensen, he die laaggeletterd zijn, laaggeschoold, dus dat zijn wel uitdagingen waar je dan voor komt te staan als nieuwe gemeente. Ja maar die zijn ook wel benoemd, dat wordt ook wel gezien, Loppersum uh Eemsdelta heeft ook een hele herindelingsvisie geschreven volgens mij is die ook openbaar toegankelijk. Daar worden die maatschappelijke thema's ook wel benoemd, he op aardbevingen staat op 1, dat is een belangrijke voor alle drie de gemeente. Maar ook meer mensen aan de slag, grote werkloosheid, hoe zorg je er voor dat je meer mensen aan het werk krijgt. Uh nou dat zijn wel dingen die aandacht behoeven.

S: Ja snap ik dat zijn ook wel grote uitdagingen, en uh wat maakt in jouw ogen een plek leefbaar? Is natuurlijk een heel ruim begrip, voor de één is een plek leefbaar om boven de kroeg in Amsterdam te wonen, een ander een gaat misschien voor meer rust en ruimte of wat je net al benoemde het sociale aspect. Uhm

Z: Nou ik denk dat het de combinatie is van en het sociale aspect en de uh voorzieningen. Dus dat je voldoende voorzieningen hebt, gewoon naar de winkel kan, relatief in de buurt kan sporten. Dat je goed openbaar vervoer hebt, voldoende werkgelegenheid. Uh ik denk dat dat een aantal dingen zijn die belangrijk zijn in de leefbaarheid.

S: Ja snap ik, en dan specifiek weer terugdenkend aan Loppersum: hoe kan volgens jou de leefbaarheid uh vergroot worden in Loppersum? Je noemde net een aantal aspecten, zijn er dingen in Loppersum, nou in dit aspect kan het wel verbeterd worden?

Z: Uh ja in Loppersum zitten we momenteel heel erg vast op die versterking, he dat daar gewoon enorme problemen door ontstaan, ook in sociaal opzicht. Dat mensen psychisch in problemen komen door de versterkingsachterstanden die er zijn. Uhm maar ik denk ook dat daar in Loppersum om de voorzieningen maar vooral ook de bereikbaarheid is echt wel een ding in Loppersum, vooral het openbaar vervoer. Want Loppersum staat natuurlijk uit 17 kleine dorpjes en iedereen wilt graag een busverbinding, uhm maarja dat is natuurlijk bijna niet te doen. Maarja het is wel belangrijk, want die scholieren moeten wel of naar de stad of naar Delfzijl of Appingedam om naar de middelbare school te kunnen. Want in Loppersum, in de Gemeente Loppersum zelf is geen middelbare school dus je bent wel heel erg afhankelijk van het openbaar vervoer. Uh nou ik denk dat, dat in Loppersum ook wel meerdere keren benoemd is als onderwerp, zo als he maar daar ga je als gemeente niet over. Uh en ook een puntje is: toekomstbestendig maken van de zorg, je wilt dat mensen langer blijven thuiswonen, zie je steeds meer in de verzorgingshuizen, uhm maar je er moeten wel voorzieningen komen zodat mensen op een goede manier langer thuis kunnen blijven wonen. Dus ja dat zijn eh.

S: Ja want mijn volgende vraag sluit er denk ik wel op aan: want ik had al gelezen over een zorgcoöperatie bijvoorbeeld in jullie gemeente, en uh mijn vraag is dan ook: wie zijn er volgens jou verantwoordelijk voor de leefbaarheid in de gemeente Loppersum. Uh nou je hebt bijvoorbeeld mensen die het zelf oppakken, bijvoorbeeld het zorgvraagstuk maar ook bijvoorbeeld het energievraagstuk, heb ik al meerdere mensen over gesproken. Denk je dat het de overheid is of juist burgers of bedrijven of een combinatie?

Z: Ik denk, ik denk daarin ook wel een combinatie. Kijk uh je kunt niet alles op de schouders van de overheid leggen maar ook niet alles op de schouders van de inwoners. Uh ik denk dat je daar in goed overleg samen iets voor moet bedenken. En misschien kun je daar ook het bedrijfsleven zo ver aanwezig bij betrekken. Uhm om te kijken of je daar op een goede manier invulling aan kan geven. Maar dat vind ik een heel lastig vraagstuk. Hetzelfde geldt voor energie, dat zei je al, want Loppersum heeft zelf een zorgcoöperatie maar heeft ook twee energicoöperaties. Uh en inmiddels ook een coöperatie die zich bezig houdt met elektrisch deelvervoer, uh dus er gebeurt wel heel veel

en de mensen willen ook heel graag, maar als gemeente moet je daar wel een soort van regie op blijven voeren denk ik. Uhm want dat wordt nu allemaal door vrijwilligers geregeld, misschien niet door vrijwilligers maar wel door inwoners zelf. En dat is wel een risico als daar wat wegvalt, dat het niet meer gebeurt. Uh dus ik denk dat het een gezamenlijke verantwoordelijk is.

S: Ja snap ik dus als de vrijwilligers bijvoorbeeld denken van: nou ik stop er mee, ik heb er genoeg van gezien, dan moet de gemeente daar wel op kunnen inspelen.

Z: Ja of dat ze om een andere reden wegvallen uh dat is, dat weet je niet, mensen kunnen ook ziek worden, of op een andere manier in de problemen raken waardoor ze niet meer kunnen doen. Dat is wel een groot risico.

S: Ja snap ik, en uh mijn volgende vraag is: op wat voor een manier dragen burgerinitiatieven bij aan de leefbaarheid in Loppersum? Net hadden we al de zorgcoöperatie genoemd en bijvoorbeeld de twee energiecoöperaties in Loppersum, hoe dragen zij bij aan de leefbaarheid?

Z: Uh dat is een goede vraag.

S: Nou kun je denken dat ze misschien kloof en overheid burgers mee bezig zijn, of het sociale aspect dat het belangrijk is.

Z: Ik denk dat het zeker bijdraagt aan het sociale aspect, mensen zijn wel veel meer betrokken bij dat soort vraagstukken. Ook doordat vanuit de dorpen zelf opgericht wordt. Dat geeft wel aan dat een deel van de inwoners het in ieder geval belangrijk vindt, dat maakt het ook makkelijker om andere mensen er bij te betrekken. Misschien ook wat meer te prikkelen zo van goh: denk hier eens over na. Terwijl als het allemaal vanuit de overheid gedaan wordt dan voelt het zo opgelegd.

S: En dan is denk ik misschien een goed voorbeeld wel bijvoorbeeld: als een windmolen, als de overheid zegt van hier in dit gebied komt een windmolen in Loppersum, windmolenpark. Of vanuit de burgers zelf die kiezen een plek van hier willen wij graag windmolens. Denk je dat daar dan meer draagvlak voor is?

Z: Ja dat denk ik wel, zeker mensen willen toch zelf kunnen meebeslissen. Uhm en in ieder geval gehoord worden daar in. Kijk iedereen heeft een ander idee misschien, maar dat je je ook kan laten zien van he we hebben jullie ideeën gehoord en op basis daarvan een besluit genomen. Dat zal nooit 100% uh van de mensen achter staan, maar goed als je wel iedereen daarin gehoord hebt en de kans hebt gegeven, en op basis daarvan een weloverwogen besluit hebt genomen om hem op een bepaalde plek neer te zetten. Dan is anders dan als je zelf vooraf al besluit. Maar dat maakt nog al wel verschil ten opzichten van. Ik ga even ergens anders zitten hoor momentje. Zijn flink aan het boren hier.

S: Haha ik hoor het.

Z: Nee maar ik denk als je mensen laat meepraten over dat soort keuzes, dat het dan over het algemeen meer geaccepteerd is dan dat je het vooraf al besluit.

S: Ja dat denk ik ook inderdaad. En zie je misschien ook nog een kans voor burgerinitiatieven, nou voorzieningen is wel een issue, ik ben bijvoorbeeld in 't Zandt geweest, dat het sportpark daar verdwenen is, in Loppersum toevallig zag ik een hele mooie nieuwe Albert Heijn. Dus die zal de komende tijd daar ook wel blijven. Maar denk je dat burgerinitiatieven bij kunnen dragen aan het behoudt van voorzieningen in de gemeente?

Z: Wellicht, 't Zandt ben ik ook zijdelings bij betrokken geweest, uh dat gaat over de sporthal denk ik?

S: Ja.

Z: Ja dat is een hele lastige. Want 't Zandt en Loppersum liggen natuurlijk vrij dicht bij elkaar. Dan is het heel raar hemelsbreed is het volgens mij 1.5 km. 't Zandt is een relatief klein dorp, om daar dan een sporthal, een nieuwe sporthal terug te bouwen, terwijl er op 1.5 km afstand ook gewoon een nieuw sportpark wordt voorzien. Dat moet ook allemaal betaald worden. Dan moet je als overheid ook keuzes maken. Dat is heel lastig, ieder dorp wilt alle voorzieningen houden die het heeft, uh maar daar moeten keuzes in gemaakt worden. Op dat gebied is het denk ik lastig alles in stand te

houden wat er is.

S: Ja dat snap ik eh.

Z: Omdat het domweg te veel gaat kosten, het moet wel betaalbaar blijven. In elk dorp van 700 inwoners een sportvoorziening in stand houden is niet te doen. En uh dat is bij sommige inwoners best lastig om tussen de oren te krijgen, omdat ze zo ja vastzitten aan wat ze hadden. Maar dat snap ik, maar soms moet je je zo ook even de andere kant van het verhaal laten zien. En dat is lastig uhm maar kijk qua sportvoorzieningen, dat wordt een lastige. Maar je kunt wel de zorg bijvoorbeeld zoals dat in Garrelsweer nu gebeurt met vrijwilligerscoördinator, en zo een dorpschuur waar je terecht kan voor klusjes. Waar je als dorp elkaar kunt helpen, dat zijn wel dingen die je kunt organiseren.

S: Ja en dat uh komt vanuit de burgers zelf, en bijvoorbeeld zo een dorpschuur kan zeker wel de leefbaarheid in een dorp beïnvloeden positief. En misschien wat we op het begin ook al zeiden een soort van sociale cohesie kan creëren in een dorp? Omdat je weer een plek hebt waar je bij elkaar kan komen. Denk je daar ook zo over?

Z: Ja zeker, ja! Dat zie je ook want in Loppersum helpt de, zijn 17 dorpen, zijn 14 dorpen met een dorps huis en al die dorps huizen hebben ook een bijdrage gekregen voor een koppelkans. Alle dorpen hebben een versterkingsadvies en uh nouja er is dus ook vanuit het Nationaal Programma Groningen (NPG) beschikbaar gesteld om die dorps huizen daarmee te verbeteren, dus het dorps huis wordt versterkt, maar daarnaast krijgen ze nog een budget om het dorps huis te verbeteren. Iets aan te pakken, bijvoorbeeld de keuken moet vernieuwd worden maar dat zit niet in het versterkingsbudget, dus dan krijgen ze nu een budget om de keuken toekomstbestendig te maken. Dat soort dingen, kunnen ze daaruit doen. Je merkt gewoon er is een enorme vraag naar het behoud van de dorps huizen, iedereen in die dorps huizen hebben het op één staan, het moet blijven. Er wordt vanalles georganiseerd van toneelavonden tot uitvaart bijvoorbeeld. En je ziet gewoon dat het een samenbindende factor is in dorpen. Wordt heel veel gebruik voor gemaakt voor van alles en nog wat.

S: Ja snap ik. Oh zeg het maar hoor.

Z: Ja een beetje bij een gebrek aan een kroeg heb je een dorps huis, beetje dat idee.

S: Dus dan is het alles onder één dak zeg maar?

Z: Ja beetje dat idee inderdaad.

S: Ja ik was nu al bij mijn afsluitende vraag en dat is: zijn er nog dingen die je wilt bespreken die we nog niet besproken hadden? Kun je denken aan we hebben het gehad over leefbaarheid op het platteland, burgerinitiatieven, samenwerking tussen overheid en burgers.

Z: Ja nou volgens mij hebben we de belangrijkste dingen wel gehad denk ik.

S: Ja denk ik ook hoor, ik vond het een fijn gesprek en we hebben er ook 29 minuten en 14 seconden over gedaan, bijna precies wat we voorspeld hadden haha.

2: Transcript Willem Schaap, Zonedorpen.

S: Hij is begonnen en dan begin ik eerst met de eerste vraag. Dit is even een algemene introductievraag: uhm kunt u iets over uzelf vertellen? Kunt u denken aan even uzelf voorstellen of u betrokkenheid bij de regio dat soort zaken.

W: Ja mijn naam is Willy, ik woon al 40 jaar in dit gebied. Eh ik heb ook altijd in deze gemeente, ik heb verschillende dingen gedaan, ik heb een landbouwbedrijf gehad. Ik heb u productie gedaan, ik heb een handelsbedrijf nog steeds. Ik ben al 40 jaar bezig met energie. Vind ik heel interessant. Variërend vanaf een idee om stro te gaan verbranden voor verwarming, windmolens, uhm mestvergisting, zonnepanelen en ben nu weer met windmolens bezig. En ook weer met energieopslag, kortom er gebeurt vrij veel maar over een lange periode.

S: Uh en ja ik zag u ik had al een beetje vooronderzoek gedaan. U was ook bij de politiek betrokken in Noord-Groningen?

W: Klopt, ik ben voorzitter van D66 in dit gebied maar dat staat los van mijn activiteiten hier voor, andere hobby zeg ik wel eens haha. En u maar het heeft natuurlijk ook wel een beetje mee te maken. Ik zou me niet thuis voelen bij een partij die tegen duurzame energie is dus wat dat betreft u zitten er altijd wel raakvlakken in.

S: Ja begrijp ik. Oké u dank wel. En dan heb ik mijn volgende vraag: ik heb er in totaal 10 trouwens ongeveer. Dan weet u dat alvast. Mijn volgende vraag is uhm: wij zitten hier voor het burgerinitiatief Zonedorpen in Gemeente Loppersum. Mijn vraag is: wat houdt het burgerinitiatief eigenlijk in? Kunt u denken aan wat voor een type het is, volledig vrijwillig of sociaal ondernemerschap, wie er betrokken is, en bijvoorbeeld het doel van het initiatief.

W: Nou uhm het initiatief is uhm een coöperatie. Er is een en de coöperatie is in eerste instantie opgericht om een zonnepark te gaan exploiteren. En uhm zonnepanelen moet ik zeggen, toen wisten we nog niet of het een zonnepark of een zonnedak ging worden. Uhm daarna dat hebben we gedaan. We liepen toen een beetje vast op de aardoliemaatschappij in Nederland de NAM, uhm die het niet zo goed idee vonden om daken extra te gaan belasten. Want uhm we zitten al met een hoop schade aan gebouwen hier in dit gebied.

S: Ja.

W: En toen zijn we al vrij snel op land terechtgekomen, we konden daar een stukje grond van een bewoner van 't Zandt huren en we hebben daar 1500 panelen opgezet. We hadden echter wat idealen aan onszelf gesteld wat niet altijd makkelijk was, maakte het onszelf niet makkelijk. We vinden namelijk dat energietransitie voor iedereen bereikbaar moet zijn. En niet alleen voor de beter verdienende helft van de bevolking.

S: Ja

W: Dus eigenlijk moet een onafhankelijk zijn van de investering die mensen doen en dat uhm was wel een extra opgave natuurlijk. Eerste reactie van een hoop mensen was natuurlijk dat kan helemaal niet. Maar dat is ook wel een uitdaging meteen als mensen dat zeggen, maar het is gelukt. Maarre het was wel een zware bevalling. Maar het is gelukt. En we hebben dus een park daar staan waar de leden, lidmaatschap kost 10 euro per jaar, postzegelgeld en die kunnen dan voor 17 cent uhm stroom afnemen.

S: Uh ja dat is dus ook voor wat u al zei alle groepen uhm betaalbaar.

W: Uh ja dat is goedkoper dan dat er bij een commerciële aanbieder stroom afgenomen wordt.

S: Ja.

W: Overigens dat stroom afnemen gaat wel via EnergieVanOns, dat is onze eigen energiemaatschappij, coöperatieve energiemaatschappij, want je moet namelijk erkenning hebben van de staat om überhaupt energie te mogen verkopen.

S: Uh ja ik had inderdaad dit ook al op de website van jullie voorbij zien komen. Ik had trouwens ook

het zonnepark al gezien, ik had het even gegoogled en het ziet er goed uit. Vlakbij het dorp.

W: Ja maar dat is ook weer een dingetje uhh op de website staat de foto die met een drone gemaakt is. Als je dezelfde foto vanaf de weg maakt dan is het hele zonnepark niet te zien. Want dat was ook één van de dingen, wij wilden een zonnepark neerzetten wat zo min mogelijk impact op het landschap had.

S: Ja.

W: En uh dat vinden wij zelf ook heel belangrijk. En daarom hebben wij gekozen en eigenlijk laten ontwikkelen een zonnepark op een houten onderstel met een maximale hoogte van 1 meter boven het maaiveld.

S: Ah oké dus dan blijft uh het landschap van Noord-Groningen..

W: Uitzicht van de aanwonende mensen wordt niet beïnvloed. Je ziet het niet. Ook als je aan komt rijden bij het dorp zijn er veel mensen die op zoek zijn geweest naar het zonnepark maar het dan niet hebben zien liggen.

S: Haha oké dat is een goed teken.

W: Ja daar zijn wij ook best trots op.

S: Ja dat kan ik inderdaad ook begrijpen. En dat is denk ik ook een groot verschil met windmolenparken.

W: Ja, nou ja als je een gewoon zonnepark hebt dan staat er ook al een hek van 2 meter er om heen. En als wij het wilde verzekeren dan moest er ook al een hek van 2 meter omheen zetten. Maar we zeggen dat willen we niet dus verzekerde we het maar niet, maar wij gaan geen hek van 2 meter er om heen zetten want dat heeft het veel te veel impact op het uitzicht wat mensen hebben.

S: Ja dat begrijp we hebben het zo meteen ook een aantal vragen over leefbaarheid en ik denk dat dit daar zo meteen mooi bij aansluit. Uh en mijn volgende vraag was: hoe bent u zelf actief bij het burgerinitiatief? Ik zag al dat u zelf vicevoorzitter was.

W: Klopt.

S: En uh dat is dus uw functie en waarom u er bij betrokken bent?

W: Uh ja dat is gewoon ik ben ook één van de initiatiefnemers ervan en ik vind het gewoon belangrijk dat wij een wereld, mijn kleinkinderen in de geval, over kunnen dragen die er goed leefbaar uit ziet. Ik vind het ook leuk om te doen en ik heb er ook geloof in dat het kan. En we laten dus ook zien dat het kan. En dat uh nou ja met relatief weinig middelen, de meeste strijd moet je nog leveren met mensen die ergens bang voor zijn. Waarvan ze niet weten wat ze kunnen verwachten. Of uh regels die bedacht zijn en die totaal nergens op slaan, maar ja omdat er nou eenmaal regels nodig zijn worden ze bedacht. En worden ze vastgesteld, nouja dan moet je er weer vanaf wijken. Ik denk dat we met zijn allen heel goed in onze eigen energiebehoefte kunnen voorzien. En dat het op een hele schone manier kan en op een manier die relatief weinig invloed heeft op de omgeving. Zal niet helemaal zonder impact zijn maar uh het kan wel minder dan soms nu gebeurt.

S: Dus als ik het kort samenvat dan uh bent u betrokken bij de coöperatie uit een soort van uh nou ideaalbeelden?

W: Ja het is vrijwilligerswerk.

S: Nee precies, dat uh begrijp ik ook wel. Mijn volgende vragen gaan over de leefbaarheid en dan vooral met name de plattelandsleefbaarheid. Ik denk zeker dat daarom Loppersum ook een interessante regio is. Uh mijn volgende vraag is: is even wat anders en buiten het burgerinitiatief om. Hoe ervaart u het leven in de Gemeente Loppersum? En dan kunt u denken aan: wonen, werken, prettige kanten of misschien uh uitdagingen die er zijn in het gebied.

W: Uhm. Ik wil hier zeker niet weg. Ik heb hier. Ik ben hier 40 jaar geleden komen wonen en heb het erg naar mijn zin. Natuurlijk zijn er uitdagingen. De bodembeweging is er natuurlijk één van.

S: Ja.

W: Maar uh dat weerhoudt mij er niet van om me hier heel prettig te voelen. En uh ikke ik ben hier

heel gelukkig. En ik heb zeker geen plannen om hier weg te gaan.

S: Euh nee begrijp ik, en wat zijn dan bijvoorbeeld uh de prettige kanten waarom u hier zo graag wilt blijven wonen?

W: Uh nou de rust en de ruimte, die hier aanwezig is. En uh dat je nog relatief veel dingen kunt doen, dat je uh ach als je in de auto stapt ben je nog vrij snel in de stad Groningen. Waar vanalles te doen is en ik uh ja voel me daar heel prettig bij. En daarbij komt ook dat uh de kinderen wonen ook in de buurt, nou dat is ook leuk, kleinkinderen zie ik veel nou ja enne we hebben een mooi huis. We hebben een mooi huis, nou wat wil je nog meer?

S: Haha ja begrijp ik, dat klinkt allemaal heel goed. Ja ik ben zelf ook een keer in de Gemeente Loppersum geweest, ook in 't Zandt. Bij landgoed DeCamping voor mijn werk bij Nationaal Programma Groningen ben ik daar geweest. Dus uh ik heb het zelf ook kunnen ervaren dat het uh heel veel ruimte is en heel veel rust. Dus uh haha ik kan u daar alleen maar gelijk in geven. En uh dan mijn volgende vraag is: en dit is in wat meer algemene zin: wat maakt in u ogen een plek leefbaar? Nou u gaf net al rust en ruimte aan.

W: Ja.

S: Zijn er ook bijvoorbeeld dingen als sociale kanten of fysieke kanten waar u het net al over had, dat zonnepanelen bijvoorbeeld niet in de weg staan. Van de inwoners bijvoorbeeld. Zijn dat in uh uw ogen belangrijke dingen om een plek leefbaar te maken? Of zijn er nog meer dingen?

W: Uh ja er zijn een aantal zaken, leefbaarheid is natuurlijk ruimte. Dat is voor mij heel belangrijk maar ook een stukje vrijheid die je als individu hebt. Dat je toch met mensen uh in een gemeenschap woont die in ieder geval je de ruimte geven. Ze zullen het nooit allemaal helemaal met je eens zijn, maar ze geven je wel de ruimte om jezelf te ontwikkelen. Om de dingen te doen die jij denkt dat nodig is en dat vind ik heel belangrijk.

S: En vindt u het dan ook belangrijk dat zo een gemeenschap echt een gemeenschap is? En dan zit ik te denken aan bijvoorbeeld het uiterste van Loppersum bijvoorbeeld Amsterdam dan heb je toch wat meer individuen in de straat wonen die elkaar misschien niet eens groeten. Ziet u dat uh als de gemeenschap echt voelt als een gemeenschap als een belangrijk aspect van leefbaarheid? Of een plek die leefbaar is?

W: Ja nou ja ik ben zelf tegen Amsterdam aan groot geworden dus ik uh ken het wel. En mijn vrouw komt van drie hoog in Bos en Lommer dus die Amsterdam is mij goed bekend. En ja er zijn mensen die willen daar absoluut niet weg en dat is prachtig. Maar uh ik ben heel blij als ik weer voorbij Zwolle ben.

S: Ja kan ik begrijpen dus voor u is kort samengevat ruimte en rust uh.

W: Ruimte is heel belangrijk en uh ik moet mezelf uh dingen kunnen doen en ik heb de ruimte daarvoor nodig.

S: Uh ja dat begrijp ik dan is Loppersum een stuk prettiger dan Amsterdam denk ik, wat dat betreft zeker.

W: Ja als je zegt ik heb geen behoefte aan 's nachts naar de kroeg te gaan, als je dat wel graag doet dan kan ik me voorstellen dat je liever in Amsterdam zit. Dat zijn persoonlijke voorkeuren.

S: Jazeker dat is voor iedereen, uh leefbaarheid anders. Dat maakt het ook zo een heel breed begrip en uh ik had een volgende vraag die gaat over uh wat kan de leefbaarheid in Loppersum volgens u vergroten? U had al een aantal dingen genoemd: er is ruimte, er is rust u had familie in de buurt, Maar zijn er misschien dingen waarvan u denkt nou uh als we dat zo en zo nu doen misschien wordt het dan nog prettiger hier wonen. Kunt u denken aan misschien mobiliteit of voorzieningen of sociaal dingen?

W: Nou als je kijkt er kan altijd een keer wat verbeterd worden, maar de basis is goed. En uh mobiliteit kan je ook zelf een hoop aan doen. We hebben ook gefinancierd dat er deelauto's komen dus uh ja je kan een hele hoop er zelf aan doen hé. En uh je ja moet je niet teveel, tenminste dat is

mijn mening, leefregel, niet teveel afhankelijk stellen van anderen en als je denkt er moet iets verbeterd worden dan moet je dat gewoon doen.

S: Ja uh ja dat is denk ik ook wel een essentie van de burgerinitiatieven.

W: Die burgerinitiatieven moeten dan wel de ruimte krijgen, en uh dat is wel een puntje maar uh in principe vind ik dat iedereen zijn eigen omgeving vorm moet kunnen geven.

S: Ja en vindt u ook dat uh burgerinitiatieven genoeg de ruimte krijgen? In de uh in de regio Loppersum of denkt u daar zit nog wel verbetering in?

W: Er zit altijd verbetering in. Kijk er wordt op een gegeven moment heel veel uh vragen aan ons gesteld laat ik het zo zeggen. En uh dat is allemaal wel leuk en aardig maar we zijn natuurlijk wel een vrijwilligersorganisatie. En uh een vrijwilligersorganisatie die op vrijwilligers draait die er 30-40 uur per week in draaien dat hou je natuurlijk niet vol. Dan zal er ook een uh een vergoeding tegenover staan. Maar dan is het per definitie geen vrijwilligersorganisatie meer maar uh een gemeente die uh voorbeeld bij Loppersum is dat de gemeente zegt bij een zonnepark moet minimaal 50% lokaal eigendom moet zijn. Prima, hartstikke goed, tof, maar dat vraagt wel heel veel van de paar bestuurders die er mee bezig zijn. Aan kennis, die kan je opdoen maar ook aan uren en dat wringt het hem nog wel eens. Ik heb ook maar 20 uur in een dag. En ik heb een bedrijf ook, dus ja dat gaat ook door.

S: Ja, dus daar zit volgens u wel verbetering in?

W: Daar zal nog wel een keer over nagedacht moeten worden en uh het hoeft echt geen manier van broodwinning te zijn. Maar daar mag wel een onkostenvergoeding tegenover staan.

S: Ja dat kan ik inderdaad begrijpen. Ja ik ga zelf als het goed is ook nog met mensen van de Gemeente Loppersum in gesprek en heb ik ook nog een aantal andere vragen voor dus uh wie weet komen we ook tot dit punt nog de komende weken.

W: Ja.

S: Uh ga ik heel even kijken waar we zijn hoor, we waren iets afgedwaald wat alleen maar goed is denk ik. Uh even kijken ja ik had mijn volgende vraag: en ik denk dat u het al een beetje had beantwoord zo een 2 vragen geleden: uh wie zijn er volgens u verantwoordelijk voor de leefbaarheid in de gemeente Loppersum en uh waarom? U had al aangegeven dat uzelf ook enige verantwoordelijkheid hebt. Maar heeft u daar ook nog andere ideeën over?

W: Ja je hebt natuurlijk het gemeentebestuur die ook bepaalde uh verantwoordelijkheid heeft, ja en jij hebt zelfs regionaal en landelijk bestuur. Maar iedereen moet zijn steentje bijdragen naar vermogen.

S: Uh ja dus u ziet ook zeker ruimte voor verantwoordelijkheid voor burgers en uh in dit geval via bijvoorbeeld burgerinitiatieven of andere instanties?

W: Ja dat kan, kan een burgerinitiatief zijn, bedrijf zijn, sociale onderneming uh alles is mogelijk.

S: Want uh ja jullie coöperatie is volledig vrijwillig had u al aangegeven. Het is geen sociaal onderneming

W: Ja klopt.

S: Nee oké, mijn volgende vraag is: op wat voor een manier dragen burgerinitiatieven bij aan de leefbaarheid in Loppersum? Nou we hadden net al besproken over wat in uw ogen leefbaarheid is en wat een plek leefbaar maakt of is, en heeft u daar ideeën over hoe die burgerinitiatieven daar een steentje aan bij kunnen dragen? Kunt u denken aan voorzieningen of werkkansen of kloof overheid en burgers. Dat burgerinitiatieven daar een rol in hebben, of de sociale kant. Heeft u daar ideeën over?

W: Uh ja ik denk zeker dat uh dat er te makkelijk naar de overheid gekeken wordt. Om te zeggen die overheid die moet faciliteren, natuurlijk de overheid moet faciliteren, maar de overheid die pakt in mijn ogen ook vaak een te grote broek aan. Er zijn bepaalde zaken die echt in eerste instantie bij de burger moeten zijn. En uh je ziet uh bijvoorbeeld met de woningen, uh in Loppersum zijn relatief

minder huurwoningen. Waarom? Ook omdat de huizenprijzen laag zijn, je bent eigenlijk gek als je een huurwoning neemt want dan ben je veel meer per maand kwijt dan een eigen huis hebben. Of je moet geen kredietwaardigheid hebben dan moet je wel. Maar in principe is het hier heel goedkoop wonen.

S: Uh ja en ziet u misschien ook een rol van initiatieven van bijvoorbeeld uh voorzieningen behouden of uh misschien sociale aspect? Dat uh misschien uw burgerinitiatief wel degelijk uh een sociale rol heeft binnen de gemeenschap.

W: Uh ja dat kan wel en dat is ook mogelijk, daar zijn we ook over aan het denken of dat uitgebreid moet worden. Wij denken meer toch wel in de energiehoek te blijven zitten, maar dat we mensen adviseren te, doen we ook al hoor, met uh isoleren van het huis en hoe ga je slim met je energiebehoefte om, hoe kan je dat regelen? Zijn ook bezig om dat te commercialiseren en daar een bedrijfje onder te zetten die dus adviezen geeft en die dan ook zaken kan leveren. En kan installeren zodat de bewoners toch besparen op hun jaarlijkse uitgave.

S: Ja en ik denk ook vanuit uh de energiehoek toch gezamenlijk met een coöperatie zeker nu bijvoorbeeld met het zonnepanelenpark. Dan ontstaat er misschien een soort van automatisch ook wel een bijvoorbeeld het heeft ook een sociaal effect misschien wel op zo een dorp? Of denkt u daar anders over? In plaats van dat de overheid alles regelt.

W: Nou ja de overheid die regelt dat niet en dat is helder. Dus uh dan zal het dorp het zelf moeten regelen nou dat kan.

S: Ja, dat is inderdaad ook wel een mooie trend en ook wel belangrijk zeker in uh jullie gebieden. En mijn volgende vraag is en dan hebben we het over krimp, dat is denk ik ook wel een groot thema binnen de gemeente Loppersum. Maar zeker ook in andere gebieden aan de randen van Nederland zoals Noord-Friesland of Oost-Groningen uh maar in dit geval: Wat kan het effect zijn van uw burgerinitiatief op krimp? Denkt u dat burgerinitiatieven daar effect op hebben? Dat er bijvoorbeeld mensen nou samen dingen opzetten en daardoor bijvoorbeeld initiatieven ook economische effecten hebben of misschien uh sociale effecten?

W: Uh nou ik denk dat wij uh krimp is een fenomeen ja, wat laatste 30 jaar is ontstaan. Uh ik zie zo maar gebeuren dat het hele coronapandemie een effect heeft op de krimp. Dat mensen niet juist minder naar de stad trekken waar het werk is, maar dat ze meer thuis gaan werken. En dat ze dan juist de grotere woningen gaat opzoeken, die staan niet in de stad maar op het platteland. En dat je juist de omgekeerde beweging gaat zien.

S: Uh ja dat denk ik inderdaad ook je ziet het volgens mij nu ook al in Amsterdam dat de expats achterblijven en dat je daar nu ook al uh meer kamers leeg hebt. Dan uh op dit moment. En dat ziet u als een natuurlijk trend door corona laat ik het zo zeggen vanuit coronaperspectief. Mensen zitten meer thuis en doen de deuren open en kan hier lekker mijn thee drinken en ruimte op mij heen, vogeltjes fluiten. En dat uh denk ik ook zeker dat het dat geval kan zijn. Uh en denkt u dat burgerinitiatieven bepaalde aspecten oppakken die bijvoorbeeld spelen in Loppersum zoals internetbekabeling of het tegengaan van de aardbeving problematiek door middel van duurzame energie als alternatief voor fossiele energie. Denkt u dat mensen daardoor ook eerder denken nou ik zit hier wel goed?

W: Uh nou ik weet niet of dat doorslaggevend is maar het speelt natuurlijk wel mee. En uh ik denk dat uh heel veel mensen bij aardbevingsproblematiek heel afhankelijk waar je zit. En wat voor een huis je hebt. Als je kijkt naar de huizen die in de tachtiger jaren in de vorige eeuw gebouwd zijn dat zijn de slechtste huizen. Huizen met de meeste schade, die hele oude gebouwen zit ook schade in maar dat is te repareren. En uh dat komt ook wel weer goed en dat zal zijn tijd hebben. Het is een schande, ben ik het mee eens maar ik ga er wel vanuit dat het gerepareerd gaat worden. En dus ik denk niet dat het doorslaggevend is, ik denk dat mensen zich gaan bezinnen en denken hoor eens even thuiswerken zal meer de norm worden. Waar kan ik prettig zijn om thuis te werken? Nou dat

vind ik als ik een extra kamer heb. Die extra kamer die vind je op het platteland of goedkoper hier om te wonen. Ja het is de marktwerking.

S: Uh ja dat klinkt inderdaad als een logisch verhaal en ik heb er ook meerdere dingen al over gelezen. Zijn we bij de elfde vraag al en hierna hebben we nog een afsluitende vraag. Uh nou dit is denk ik ook wel een leuke: zijn er eigenschappen in de regio Loppersum die voordelig zijn bij het faciliteren van burgerinitiatieven? Dan kunt u denken aan betrokkenheid van mensen of dat de overheid op een bepaalde manier helpt, dat het sociaal goed in elkaar zit hier misschien? In tegenstelling tot bepaalde steden bijvoorbeeld? Of uh mijn vraag was of er eigenschappen zijn in de regio Loppersum die voordelig zijn bij het faciliteren van burgerinitiatieven? Ziet u dat?

W: Nou nee ik denk overall waar een wil is, is een weg. En dan moet je je nergens van afhankelijk stellen en ook niet van een gemeente.

S: Nee.

W: Moet overall kunnen.

S: En vindt u ook dat er veel betrokkenheid is in uw gemeente? Van andere burgers? Die het misschien aanmoedigen of denken goh wat leuk. Of juist tegenstand?

W: Ja er zijn mensen die staan er heel erg achter. Er zijn ook mensen die maakt het niks uit, dat zal je altijd hebben ja uh wij kunnen niet anders dan een bepaalde dienst aanbieden. Dan is het aan de bewoners of ze er gebruik van willen maken of niet. We gaan ze niet verplichten.

S: Begrijp ik inderdaad, en ervaart u ook wel eens uh tegenstand dat bijvoorbeeld toen het idee kwam dat het zonnepark installeren. Dat mensen zeggen goh wat jammer voor het dorp? Ondanks dat het goed weggewerkt is dat wisten ze misschien nog niet. Of direct positieve reactie?

W: Uh ja dat heb je maar dat weet je van te voren. En uh ja er is een heel mooi spreekwoord: geen glans zonder wrijving. Uh ja dat gebeurt.

S: Uh oké duidelijk. En dan had ik nog een afsluitende vraag: zijn er nog dingen die u wilt bespreken? Die wij nog niet behandeld hebben. Kunt u denken over leefbaarheid of krimp eventjes. Uh of over burgerinitiatieven in het algemeen. Had u nog iets wat u kwijt wilde?

W: Uh nee eigenlijk niet ik denk dat we het meeste wel gehad hebben.

S: Ja dan dank ik u hartelijk en we zijn nu bij het einde van het interview. Zonder hulp van jullie wordt mijn onderzoek helemaal niks haha, zeker in deze tijden. Als u voordereest nog vragen heeft of u benieuwd ben naar het eindresultaat dan kunt u altijd eventjes bellen of eventjes mailen.

W: Ja is bekend en helder is goed.

3: Transcript Nicollete Scholten (LOPEC)

S: De vragen staan in een u vorm maar ik kan er je van maken haha. Kan je iets over jezelf vertellen? En dan kan je denken beginnen misschien even voor te stellen, betrokkenheid bij de regio rondom Loppersum.

N: Oké nou goed ik woon nu al bijna 30 jaar in Loppersum. Ben geen Groningse en ben in Rotterdam geboren. Via allerlei omzwervingen uiteindelijk in Loppersum terecht gekomen. Enne met groot genoegen mag ik wel zeggen. Het is een fijn dorp, hoewel we natuurlijk ook de nodige problemen hebben. Maar uhm ik voel me ook erg betrokken bij het dorp. Ik zit ook bij diverse clubs: dorpsbelangen, ik zat in de bedrijvenvereniging, ik ben zelfstandig dus heb ik een bedrijfje. Uh zit nog steeds bij de historische vereniging, ben betrokken geweest bij de Lopster aalbeer dat is een klein cultureel clubje. Uh wat kan ik nog meer vertellen? Stichting leergeld maar dat is meer gemeente overstijgend, uhm ja wat wil je nog meer weten?

S: In ieder geval zoals ik zo hoor ben je erg betrokken bij de regio, op meerdere plekken als vrijwilliger en uh durf wel te zeggen dus wel midden in de samenleving in Loppersum? Sta je.

N: Heel fijn dorp ja, jazeker.

S: Hartstikke leuk. Uh en misschien nog eventjes kort het burgerinitiatief uitleggen. Mag nu heel kort waarvoor ik contact met je heb gezocht. Kan je daar misschien kort en bondig iets over vertellen dat we even weten wat het inhoudt? Haha

N: Ja oké, je bedoelt natuurlijk Lopec de energie coöperatie.

S: Ja klopt.

N: Uh is een 4 jaar geleden ontstaan vanwege een initiatief van een dorp die nu voorzitter is. En dat had te maken met onze aardbevingsellende, uh want een klein voordeeltje was dat mensen die schade hadden geld mochten uitgeven aan een uh iets duurzaam. Dus wat gebeurde er toen, dat een heleboel mensen zonnepanelen wilde kopen of aanschaffen en op het dak leggen. Wat niet altijd mooi was, of soms ook niet kon, omdat daken niet geschikt zijn. En toen heeft de voorzitter, die ging toen gewoon huis aan huis, van kan dat niet anders? Kunnen we dat niet collectief gaan doen. Ik sloot mij daar bij aan weet je van het één komt het ander. Want blijkbaar zijn er meer van dat soort coöperaties en we konden ook meedoen met de postcoderoos regeling, waarmee we een zonnedak hebben kunnen realiseren. En daarmee hebben we ook een molentje kunnen realiseren, inmiddels veel en veel breder bezig. Zijn nu eigenlijk ook dorp overstijgend bezig.

S: Ja ik had op de website van jullie ook al een aantal uh zaken gelezen, in ieder geval een dak met zonnepanelen, jullie waren bezig met een windmolen geloof ik, deelauto's heb ik voorbij zien komen, dus aardig breed en allemaal uh duurzame aspecten in oogschouw genomen, als ik het zo mag zeggen. En uh je hebt dus eigenlijk vertelt wat voor burgerinitiatief het is. Vroeg ik me af of jullie volledig vrijwillig zijn of een sociale onderneming?

N: Het draait nu alleen op vrijwilligers. Maar ik moet je wel vertellen dat we tegen onze grenzen aanlopen. We worden steeds, een coöperatie is ook een bedrijf, kan winst maken. Komt dan ten goede aan de regio of de leden, maar het wordt steeds groter. En kost heel veel tijd. Die deelslee, de deelauto die, nou dat was voor één van onze bestuursleden dag en nacht werken, enne ja weet je als de projecten ook groter worden. Dan wordt de verantwoordelijkheid ook groter, dan zijn de grenzen een beetje bereikt. We hebben bedacht dat we altijd vrijwilligerswerk zal blijven, heh stel dat we soms werkmaatschappij gaan oprichten, een bv, dan zal het toch gecontroleerd moeten worden door een bestuur. Dat zijn eigenlijk vrijwilligers, je houdt vrijwilligerswerk en dat willen we ook hoor. Het hoeft niet allemaal professioneel.

S: Oké dankjewel. Vroeg ik me nog af als laatste over het burgerinitiatief zelf: wat is het doel van het initiatief? Je natuurlijk net al genoemd dat duurzaamheid hoog in het vaandel staat, jullie hebben meerdere waar jullie je mee bezig houden. Hebben jullie nog een uiteindelijk doel voor ogen?

N: Ja, als oogpunt is trias energetica. Ik weet niet of jou dat wat zegt?

S: Nee, nee.

N: Trias energetica wilt zeggen dat het een 3 ledig doel is, je wilt van fossiele brandstof af, van fossiele energie af, je wilt ook energie besparen en je wilt schone energie opwekken.

S: Oh oké

N: Die drie poten daar zijn we mee bezig, duurzaamheid is natuurlijk een hele brede paraplu waar alles onder valt. Het doel ja nee tuurlijk Loppersum energie neutraal is een mooi doel, zijn nog bezig met ons buurdorp Wirdum energieneutraal. Is ook een heel mooi doel, maar het is niet zo dat we alleen maar op dat doel richten, zelf als we dat bereikt hebben zullen we nog werk hebben.

S: Oké dankjewel, uh en mijn volgende vraag is: welke partijen zijn betrokken bij het initiatief? En kan je denken aan wie het hebben opgericht, runnen of draaiende houden. Dat soort zaken

N: Uh ja we hebben in ieder geval heel veel steun gehad aan Gretig Groningen energiekeopel, dat is van de provincie. Die ons in het begin enorm hebben ondersteund, en uh nou we kunnen heel veel zelf maar het is nog steeds fijn dat we een koepel organisatie hebben die ons eventueel steunt, en we hebben heel goed contact met de gemeente. De gemeente heeft een ambitieuze doelstelling. We hebben zelfs een ambtenaar die als het even kan bij onze vergaderingen aanwezig is. Die makkelijk lijntjes legt, de deelauto hebben wij ook ontwikkeld samen met de gemeente. En ook samen met andere organisaties.

S: Oh oké dus het contact met de gemeente uh kan je wel zeggen dat het tussen jullie wel goed is?

N: Ja provincie eigenlijk idem dito. Ehh korte lijntjes, snel even email contact, en als je het zelf niet weet dan weet iemand anders een naam uh nou contact met de gedeputeerde. Is allemaal heel makkelijk.

S: Nou oké dat is mooi om te horen, je hoort natuurlijk ook wel eens verhalen met dat soort dingen.

N: Jazeker.

S: Maar bij jullie is het allemaal tot nu toe wel positief bevallen? Het contact met de overheid.

N: Ja hoor wilt niet zeggen dat alles vlekkeloos gaat hoor, soms zijn de belangen van dit soort organisaties anders dan onze belangen en wordt er wel gekeken naar landschappelijke inpassing. Terwijl wij zeggen: van hoor even zit nou niet te zeuren, doe nou even haha.

S: Haha ja goed bijvoorbeeld met uh met de grote van zonneparken, ja op jullie site had ik er wat over gelezen dat gemeente het liever wat kleiner willen houden, En jullie dachten: nou wat ons betreft kan het wat groter.

N: Ja, dan stuit je wel een beetje probleem is dat we straks te maken hebben met een grote gemeente, we zijn nu nog gemeente Loppersum. Maar na 1 januari zijn we gemeente Eemsdelta. Een samenwerking tussen Appingedam, Delfzijl en gemeente Loppersum. Ja hoe het dan uit gaat pakken? Dat is voor ons niet persé gunstig.

S: Nee. Ik hoop dat dat de lijntjes net zo kort blijven maar ik kan me inderdaad voorstellen dat dat voor jullie wel spannend is.

N: Ja hoor, we houden ons hart vast haha.

S: Dat kan ik mij wel voorstellen inderdaad. Uhm dan had ik nog een volgende vraag: hoe bent u zelf actief bij het burgerinitiatief? Ik zag dat je secretaris was van het initiatief en waarom ben je actief bij het burgerinitiatief? Sluit er denk ik mooi bij aan.

N: Nou het onderwerp gaat mij erg aan het hart. Ik ben ook jarenlang GroenLinks raadslid geweest, uh ik maak mij erg veel zorgen over de toekomst en het klimaat. Dus als je een heel klein steentje kan bijdragen moet je het vooral doen dus dat is mijn motivatie.

S: Ja dat snap ik, dus echt vanuit uh idealen is dat wel een motivatie om hier zoveel tijd in te zetten.

N: Ja. En dan is het ook nog een ontzettend leuke club die veel energie geeft, we hebben leuke vergaderingen uh strak en efficiënt. In goede harmonie en we vullen elkaar heel mooi aan.

S: Ja mooi.

N: Dus uh ja. Kom erbij!

S: Haha ja ik woon zelf in Groningen, maar ik ben wel vaker in Loppersum geweest ook onder anderen in 't Zandt bij landgoed DeCamping voor mijn werk bij NPG, dus ik ken het gebied al wel aardig haha. Mijn volgende vragen gaan over plattelandsleefbaarheid dus dat is even wat anders en begin ik met een introducerende vraag dus uh even buiten het burgerinitiatief om, maar gewoon je eigen mening. Uh hoe ervaar je het leven in de Gemeente Loppersum? Want je woont er ook? Ja dat hadden we net al gehoord. Bijvoorbeeld wonen, werken, recreëren of misschien prettige kanten of misschien uitdagingen die je om je heen ziet? Hoe ervaar je dat in de regio?

N: Ja, de prettige kanten zijn ja het landschap, de weidsheid, de rust, niet altijd hoor in deze tijd uh zijn er veel boeren met aardappels en bieten onderweg maargoed. Uh de dorpen in de buurt, de wierden, de oude kerken, cultureel erfgoed zeg maar dat vind ik heel fijn. Het dorp vind ik heel fijn omdat het eigenlijk alle voorzieningen heeft die je nodig hebt. Treinverbinding, winkels, huisarts, tandarts, eigenlijk kan je hier prima zijn. En uh de schaal van het dorp vind ik prettig. Het is niet klein, te klein, heh je hebt dorpen van 200 inwoners nou dat zou mij een beetje klein zijn. Maar 2800 bewoners is een prima school. Je kent heel veel mensen maar niet iedereen.

S: Dus de sociale kant is ook wel belangrijk voor je in zo een dorp?

N: Ja zeker, ja. De uitdagingen. Het is een plattelandsdorp, plattelandsgemeente dus je hebt ook de nadelen ervan en uh nouja daar word je niet altijd vrolijk van. Van die grootschalige landbouw en gif op de aardappelen en wat je maar tegenkomt onderweg. En natuurlijk zijn we een aardbevingsgemeente uh dat levert naast corona is dat het gesprek van de dag. De onzekerheid, boosheid en de verontwaardiging, de makkelijkheid waarmee de overheid met ons omgaat. Ja.

S: Dat kan ik me inderdaad wel voorstellen dat de aardbevingen het gesprek van de dag is, dat is natuurlijk ook niet niks. En uh dan is mijn volgende vraag is: wat maakt in uw ogen een plek leefbaar? Misschien wat meer algemeen, uh wat zie jij in een plek en dan denk je oh hier wordt een plek echt leefbaar van. Kan je denken aan sociale kanten, fysieke kanten, net al genoemd of misschien bevolking.

N: Uh ja heeft wel te maken wat ik met de vorige vraag al gezegd heb wat maakt het aantrekkelijk? En dat is inderdaad uh nouja dat je ingebed voelt in de gemeenschap. En dat als je iets doet dat het dan ook kan bijdragen, het is klein genoeg om dat je niet machteloos wordt, of voelt.

S: Ja precies en zo een dorpsgemeenschap is ook wel anders dan in de stad. Je kwam uit Rotterdam zei je net al. Voel het denk ik in Loppersum al heel anders aan dan in Rotterdam qua burens kennen. Elkaar groeten.

N: Ja precies.

S: En dan de volgende vraag hadden we eigenlijk ook al een beetje samen doorgenomen: maar wat kan de leefbaarheid in Loppersum volgens jou vergroten? Dus dan uh dat is misschien de kant van de uitdagingen meer. Zijn er bepaalde dingen dat je denkt van goh als dit nou veranderd in de toekomst dan wordt het nog prettiger wonen?

N: Ja ik nouja, ik denk dat inderdaad de kans gegrepen moeten worden dat naast de versterking van de huizen ook verduurzaming gedaan moet worden. Dat je ook echt in een duurzaam huis kan wonen, maar daarin zijn wij erg afhankelijk van ankerpartijen, en uh voorlopig wonen we in een bouwput. De eerste 10 jaar wonen we in een bouwput, je ziet overal, eigenlijk zou je nu even naar Loppersum moeten, overal gebeurt er wat. Er worden woningen gebouwd, er worden woningen gesloopt, andere huizen staan leeg omdat ze op de nominatie staan om gesloopt te worden. Gaten in straten, gebeuren ook mooie dingen. Straks gaat het verzorgingshuis gesloopt worden maar er komt iets moois voor in de plaats. Weet je, dat gaat jaren duren dus dat brengt heel veel onrust te weeg maar kan ook zeker kansen geven. Die kansen moeten we pakken door overal bij betrokken te zijn, ik zit met mijn dorpsbelangen zijn we betrokken. Hebben veel geld gekregen om een dorpsvisie te maken, nou lastig nu in coronatijd, want je kan niet een dorpsbijeenkomst organiseren. Maar we

gaan het op een andere manier doen, een soort uhm interactieve groei expositie. Waarbij we verenigingen vragen: wat zijn je plannen? Wat gaat er gebeuren? Kan je iets schetsen wat er gaat gebeuren? Wat zijn je dromen? Zijn die te realiseren? Botsen die met dromen van andere verenigingen? Nou ja op die manier proberen we opbouwend aan de nieuwe visie te werken. Maar het is een proces.

S: Ja dat kan ik me inderdaad voorstellen en het is ook een mooi bruggetje naar mijn volgende vraag: want uhm je benoemde net al dat het verpleeghuis weg ging. En mijn volgende vraag is: op wat voor een manier dragen burgerinitiatieven bij aan de leefbaarheid in Loppersum? Nou voor het verpleeghuis heb je geloof ik ook een zorg coöperatie in de gemeente Loppersum? En je noemde al duurzaamheid dat je dat een uitdaging vindt. Nou daar zijn jullie onder anderen mee bezig om uh dat op de kaart te zetten. Wat voor een rol zie je dan voor burgerinitiatieven in de toekomst leefbaarheid in Loppersum?

N: Uhm nou je moet ook een bewakende rol hebben he, straks dan uh provincie Groningen moet voldoen aan energienormen. Dat zou heel goed kunnen betekenen dat er overal windmolens komen en zonneparken. En daar willen wij bovenop zitten, als er een windmolen komt, als overal windmolens komen dan wordt niemand daar gelukkig van. Maar als wij zorgen dat we als dorp, dat er een dorpswindmolen komt, dan. Waar van wij profiteren, dan worden wij misschien wel gelukkig van windmolens.

S: Ja precies dus je denkt ook dat wanneer een windmolen geplaatst wordt door bijvoorbeeld dorp zelf door middel van bijvoorbeeld een burgerinitiatief dan wordt hij eerder nouja positieve kanten gezien dan wanneer de overheid er mee op de proppen komt?

N: Ja precies, of een ontwikkelaar die er aan verdient en het geld gaat naar Zweden of naar China.

S: Ja precies, zoals met Zondag met Lubach laatst haha.

N: Oh ja dat is toch verschrikkelijk, ja ik wist het wel een beetje maar uh zo wethouder die heel trots is. Zoveel huishoudens die zoveel stroom af nemen, maar die huishoudens doen dat niet en dan die werkgelegenheid die bijna 0,0 is. Ja het is verschrikkelijk.

S: Uh ja dat is, ik zat het ook wel met verbazing te kijken. Dus uh de burgerinitiatieven zie je wel een grote rol voor in voor de toekomst van de leefbaarheid van Loppersum zowel voor duurzaamheid, voorzieningen, misschien een kloof tussen overheid en burgers?

N: Uh ja een beetje wel, we concentreren ons op ons eigen dorp in de hoop dat we zo sterk mogelijk staan in de nieuwe veel grotere gemeente. Ja ik ben er weer. Als je als burger/gemeenschap sterk staat dan kun je je ook sterk maken en dan nemen ze je ook serieus. In die zin heb je invloed op de kloof.

S: Ja door bijvoorbeeld als groep iets op te pakken. En mijn volgende vraag is, wel een hot thema in Loppersum, thema krimp. Want ik zat te denken uhm: wat kan het effect zijn van je burgerinitiatief op krimp? Nou krimp heeft meerdere gevolgen dat bijvoorbeeld jongeren wegtrekken, misschien economische effecten, werkgelegenheid, sociale ontwikkelingen. Zie je daarin een rol weggelegd voor burgerinitiatieven? Daarmee aan de slag te gaan.

N: Uh ja misschien gerelateerd aan die dorpsvisie, als je uh overall hoort dat er behoefte is aan starterswoningen, kleinere woningen, gezinswoningen dan moet je daar op inzetten. Dat kan je als dorp benadrukken.

S: Ja dus lokale kennis is dus denk je wel belangrijk in de krimpproblematiek?

N: Ja en de behoefte vertalen naar actie, klinkt activistisch, maar je sterk maken. Zo van ja we hebben behoefte aan meer sociale woningbouw. Dat soort dingen kun je opnemen als je zo een visie kan presenteren aan de lokale overheid. Dan vraag je ook: help ons het te realiseren.

S: En zo een visie kan je dan bijvoorbeeld presenteren met je burgerinitiatief in plaats van individueel?

N: Ja en dan niet zo zeer van Lopec, in dit geval maar van dorpsbelangen.

S: Uh mijn volgende vraag is, schiet al mooi op hoor, ik doe het niet te gestructureerd haha dan wordt het ook saai, af en toe vraag ik door hoor. Volgende vraag is: zijn er eigenschappen in Loppersum die handig zijn bij het faciliteren van burgerinitiatieven? Want je had het er net al over dat je de gemeenschap goed kent, korte lijntjes overheid, betrokkenheid burgers, zie je dat in de regio Loppersum? Die zijn wel handig bij het oprichten van burgerinitiatieven?

N: Ja dat weet ik niet, je moet aansluiten bij wat er leeft en wat de problematiek is. Onze aanleiding was die uh 3000 euro die mensen kregen. Dat was een soort motor, een zorg coöperatie is opricht omdat ouderen tegen problemen aanliepen. Als mijn partner in een verzorgingshuis komt hoe kom ik daar zonder auto? Nou misschien handig om een coöperatie op te richten zodat je elkaar hulp kan vragen.

S: En uh hoe ervaar je dan de betrokkenheid van burgers? Want jullie zijn al bezig met zonnepanelen, windmolens, deelauto's voornamelijk positieve reacties? Of negatieve geluiden? Hoe ervaar je dat?

N: Ja je bent soms een voorloper, hebben een enquête rondgestuurd over een eventuele dorpsmolen nou dan krijg je wel wat over je heen. Hoe durf je dit voor te stellen? Daar komt het bijna op neer en nee we willen geen windmolen en nee we willen niet meedenken. En uh die windmolen moet maar op zee of in de Eemshaven? Krasse uitspraken van mensen die verder niks willen doen. Maar dat heb je altijd en overal. Dat zijn ook geen knuffelmolens, het is ook wel echt wat. Nou je hebt ook een groep onverschilligen, het zal mijn tijd wel duren ik ben toch al wat ouder. Nou laat maar en ook jonge mensen die veel te druk zijn en loop mijn deur maar voorbij. En een groep die enthousiast wordt.

S: En die groep die is uh redelijk groot in Loppersum?

N: Te klein, nou als je alles bij elkaar op telt dan zal 95% van het dorp wel ergens bij betrokken zijn. Is het niet bij ons dan is het wel bij de voetbalclub, noem maar op. Maar als je kijkt naar mijn eigen initiatief dan is het wel echt te klein, dat kan wel groter worden.

S: Maar om terug te komen op het vorige punt: er zijn wel veel mensen betrokken bij dingen in Loppersum zei je al. Een groot gedeelte van het dorp is ergens bij betrokken? Heeft misschien ook met een dorp te maken in tegenstelling tot een stad. Eerder 95% de andere kant op is. En uh de volgende valt onder die vraag: met de overheid had je goed contact? Dat is een eigenschap in de regio Loppersum die meehelpt met het faciliteren van een burgerinitiatief?

N: Ja.

S: Hadden wij in het begin ook al besproken: Ben ik nu bij mijn afsluitende vraag, een makkelijke, zijn er dingen die we nog niet besproken hebben die je misschien nog wilt bespreken? Over het burgerinitiatief, leefbaarheid in Loppersum, krimp?

N: Och jeetje we hebben heel wat bij de kop gehad, dus ik zou het zo niet weten.

S: Dus ja uh we hebben ook ongeveer 30 minuten gepraat dus we hebben ook heel veel besproken haha

N: Haha dat heb je goed voorspeld. Ik kan niks meer bedenken haha.

S: Zijn we aan het einde van het interview. Uh hartelijk dank nogmaals voor het meedoen en ik heb zeker wat aan je antwoorden.

4: Transcript Johanna Kroes (Werkgroep Zerk Perfect valt onder Dorpsbelangen)

S: Is mijn eerste vraag: Kan je iets over jezelf vertellen? En dan net had je jezelf al voorgesteld denk ik, dan misschien nog betrokkenheid bij de regio?

J: Ja nouja ik ben hier bijna geboren en getogen. Ik ben in een heel klein dorpje hiervandaan, dat is Oosterwijert ben ik dan groot geworden. Tenminste 1.5 jaar, ik ben geboren in het ziekenhuis maarre toen naar Oosterwijert gegaan, huisje wordt ook binnenkort afgebroken. Maar ik denk dat ik een jaar of 3 was of 4 toen ik hier in 't Zandt ben komen wonen met mijn ouders. Dus ik ben 67 dus eigenlijk ben ik hier groot geworden. Dus ik ken het dorp ook helemaal, heel veel mensen ken ik. Poosje tussenuit geweest in die zin van, ik ben van mijn beroep verpleegkundige, tijdens mijn opleiding ben ik betrokken. En weer getrouwd teruggekomen, maar er waren toen al zoveel nieuwe mensen die ik niet allemaal meer kenden. Toen begon dus al dat er mensen uit het Westen hier naar toe kwamen, anders was het altijd dorpsgebonden je kenden bijna iedereen. Maar uh toen de kinderen geboren werden, toen was ik 30, kwam ik er weer een beetje tussen vanwege de school. En die schoolperiode van de kinderen voorbij was, ik was fulltime aan het werk, en ja raakte ik weer een beetje van dit dorp af, ik zat nergens op of aan. Enne toen ik 60 werd was ik van de ene dag op de andere werd ik werkloos, en ik werkte als manager bij de kraamzorg en dat ging failliet. Dus de ene dag werkte ik 100% en de andere dag stond ik op straat. Dat overviel mij toen wel heel erg moet ik zeggen, ben een hele bezige bij, dus heb me op best wel heel veel dingen gestort. Daarvan het meeste vrijwilligerswerk. En ja zo kwam ik dus op de begraafplaats en zo kwam ik bij de Mariakerk, en.

S: Wat doe je daar precies bij de begraafplaats?

J: Ik ben daar als vrijwilliger begonnen, dat is nu bijna 6 jaar geleden in 2015, werd er door het dorp al gezegd: de begraafplaats raakt verwaarloosd. Het is niet meer, het is kapot, onkruid kniehoogte, mensen begonnen zich te ergeren toen hadden ze zoiets van er moet wat gebeuren. En toen hebben we met behulp van de gemeente zo gezegd, goh kunnen we niet bij elkaar komen, nodig wat mensen uit van dorp. Kunnen we er niet iets mee? Is er geen belangstelling om dat eens op te knappen? En nouja toen waren met een club van 23 die eigenlijk iets hadden van we beginnen het een keer. En toen zijn ze op 25 april 2015 begonnen, dat weet ik heel goed want ik ben op 25 april jarig haha, daarom vergeet ik die datum nooit. Toen zijn we met een club van 23 begonnen, uiteindelijk zijn we met een vaste club van 8 mensen de laatste 3, 4 jaar overgebleven. Wij beletteren opnieuw, repareren graven, we wieden, de paden worden nu netjes gehouden. We hebben een boekje gemaakt: zal ik dat boekje even pakken?

S: Ja is prima hoor.

J: De gemeente komt nu alleen nog maar om gras te maaien en de bomen en heggen te onderhouden. En voor de rest, de laatste uurtjes zijn vorige week denk ik gemaakt, wij werken meestal vanaf april tot het einde van het jaar. Maar zolang het mooi weer is doen we nog wat. Maar we hebben graven tevoorschijn gehaald, de teksten worden weer tevoorschijn gehaald, we doen echt heel veel.

S: En jullie zijn een werkgroep zag ik?

J: We zijn een werkgroep en die valt dus onder dorpsbelangen. En dorpsbelangen is eindverantwoordelijke, maar dorpsbelangen liep niet zo heel erg goed de laatste jaren. Dus ze hebben ons wel even laten modderen, maar we hebben ook een groep waarvan we zeiden we zijn best in staat om zelfstandig te kunnen werken. We hebben zelf geld gegenereerd, fondsen aangeschreven, en van dat geld wat we hebben gekregen van particulieren, dat was meestal van mensen waarvan we een graf hebben hersteld. We hebben van een stichting er liggen 9 graven, daar hebben we ook ruim 1500 euro van gekregen om die 9 graven te herstellen. En van dat geld wat we allemaal gegenereerd hebben, hebben we een herdenkingssteen voor geplaatst, en we hebben dit boekje onder anderen geschreven. Dit boekje hebben we geschreven en de gemeente heeft het

vormgegeven. Ja dat is de herdenkingsteen. Dus we zijn met best wel een hele boel dingen daar bezig, en we hebben nouja toen zijn we gewoon doorgedaan, dorpsbelangen is eindverantwoordelijk maar die hebben wij eigenlijk daar nog niet gezien.

S: Dus jullie vallen onder dorpsbelangen maar eigenlijk zijn jullie een lost staand iets?

J: Ja nou ja werkgroep functioneert gewoon zelfstandig.

S: En zijn jullie allemaal vrijwilligers?

J: Ja we hebben net uren opgeteld, we hebben bijna 1200 uren gemaakt afgelopen seizoen.

S: Zo dat is wel veel.

J: Met z'n achten dan, iedere woensdagochtend en zaterdagochtend kon je ons daar vinden. Ik ben ook bij de Mariakerk maar dat staat er los van, Stichting Oude Kerken Groningen heeft in 2017 de Nederlands Hervormde Kerk overgenomen, van de Christelijke gemeenschap. Want die kon het niet meer betalen, en die oude kerken willen we bewaren, daar is Stichting Oude Kerken Groningen voor. Toen kwam er ook een plaatselijke commissie en daar ben ik in 2018 ingestapt. Waren al wat mensen begonnen maar in 2018 ben ik daar ook ingestapt, om de kerk niet alleen als kerk neer te zetten maar ook als een historisch monument. En een historisch monument van het dorp waar je ook dingen doet met en voor en samen het dorp.

S: Dus ook eh andere activiteiten in de kerk?

J: Ja lezingen, muziek. We hebben bijvoorbeeld met 3 andere kerken de Maria lichtmis georganiseerd, in de winter is er vaak heel weinig te doen, dit is typisch winters. 2 februari wordt de lichtmis gevierd, en dat is een viering waarin mensen vroeger dan weer op zoek konden gaan naar nieuw werk. Maakte ze dus een ja pannenkoeken, konden ze warm houden, ging de hele familie langs boeren van: waar kan ik een baan krijgen? En aan het einde van de dag was ze moe, als ze dan thuis kwamen stonden de pannenkoeken klaar en dan gingen ze eten. Wij hebben dat in combinatie met een wandeltocht, hebben we vanuit de kerk geregeld. Een wandeltocht langs 4 dorpen, wat historische dingen, wat leuke dingen bij georganiseerd. Daar kon je dan bij eten.

S: Zitten daar ook wat gedichten, is dat ook dat pad?

J: Nee nee dat is weer wat anders.

S: Ah oké dat had ik een keer eerder wat over gehoord. En bijvoorbeeld Zerk Perfect, je zei al dat de overheid daar misschien ook bij betrokken is? Dus mijn volgende vraag is welke partijen zijn betrokken bij het initiatief?

J: Ja in de geval dus Gemeente Loppersum, en de Gemeente Loppersum heeft ons ook voorzien van materiaal en ook omdat het voor hun deze 8 vrijwilligers stukken goedkoper is dan zelf die onderhoud er zelf op te zetten, hebben zij het uitbesteed als het waren, naar ons. Ze zijn ook heel bereidwillig naar ons, we hoeven maar een kruiwagen nodig te hebben of een hark. Of zoals laatst op de begraafplaats storen we dan afval, en steenafval. Maar we hebben ook zwart grond en zand en grind nodig, en dan hebben ze dus betonnen bakken neergezet die aan de voorkant open zijn, de zijkant en achterkant is dan beton, dan hebben we 3 bakken in één zit zwart grond, de ander vuil grond en weer een andere bak zit groenafval. En dat komen ze dan één keer in de zoveel tijd ophalen, ja ze organiseren ook altijd een vrijwilligersavond voor ons. We hebben ook altijd, echt we kunnen alles van ze krijgen. We hoeven maar naar de winkel in Loppersum te gaan, dan zeggen we dat en dat is voor de begraafplaats 't Zandt gekocht, handschoenen, sopmiddelen, emmers, alles wat je nodig hebt. Ja en maar voor hun is dat nog vele malen goedkoper dan wanneer een bedrijf dat moet onderhouden.

S: En uh hoe denk je erover binnenkort komt er een gemeentelijke herindeling zag het bord hier al voor. Hoe denk je daar over? Vind je dat spannend of je nog hetzelfde hebt?

J: Uh we zijn op dit moment wel even stiekem bezig om zoveel mogelijk materialen in voorraad te nemen. Omdat we wel zien, het zijn drie arme gemeentes, Loppersum is daar nog de rijkste van, nou en Loppersum is niet rijk. Dus als het zo straks samen gaat, dan denk ik niet dat dit de dingen zijn die

voorrang hebben. Ik denk dat we heel snel op het punt komen te staan dat we bijna alles straks zelf moeten gaan doen, en als we dat niet doen, dat het weer een verkeerde kant op gaat daar ben ik wel bang voor. Daar zijn meerdere van het dorp bang voor. Loppersum heeft wel gezegd, moet je luisteren alle begraafplaatsen dat wordt straks onder één groep gezet van de gemeente. Nou die gaan alle begraafplaatsen doen, die gaan dit doen, die gaan dat doen. Maar ik denk met al die andere begraafplaatsen die erbij komen, ja ik vraag mij af of dat betaalbaar blijft moet ik eerlijk zeggen. Daar maak ik me zorgen om. We hebben wel gezegd: we gaan door hoe dan ook en daarom zijn we nu ook al, al het materiaal hebben we nu, de gemeente komt wel om te gras maaien en de bomen en de struiken snoei. Maar de rest inderdaad straks allemaal zelf moeten doen, dus ook het maaien. Of dat ze zeggen hier heb je de maaimachine maai zelf maar.

S: Ja dat de Gemeente Eemsdelta hier helemaal niet meer komt?

J: Ja, ja. Maar ja we zijn ook weer zo van ja we zien wel waar het strand. Maar we hebben wel gezegd we gaan door en we hopen wel dat we er in de toekomst weer wat nieuwe mensen bij krijgen. Je ziet wel dat voor jonge mensen is dit niks, ze werken allemaal 's avonds zijn ze moe. We zijn dus ook allemaal gepensioneerd die daar werken, dus dat is allemaal een leeftijd van 60-70 en dat is wel een kwetsbare leeftijd. Maar daar moet je het wel van hebben op dit moment. En als wij dan, één had vorige week zo een last van zijn rug omdat ie bij een graf, waren ze mee aan het sjourren geweest, ja dan denk ik ook van ja jongens wat kunnen we zelf behappen, wat moeten we uitbesteden: landschapsbeheer heeft ons straks geholpen willen straks toch even kijken waar kunnen we fondsen aanschrijven? Landschapsbeheer ook dat vraagt zo 5 tot 10.000 euro ergens voor. We hebben een paar graven die kunnen we zelf echt niet doen, we hebben niet het materiaal om dat allemaal te kunnen liften. Nieuwe betonbodem eronder te storten hebben we het materiaal niet voor, we hebben wel een betonmolen. Maar ja je hebt niet alles, dan ontbreekt het aan mensen en aan kracht. Dan moet je dus de kracht zoeken in materiaal en we kunnen dat grote materiaal niet aanschaffen, dat kan gewoon niet.

S: Dus die reorganisatie is dus wel spannend?

J: Ja dat is heel spannend, kijken hoe dat gaat. Maar mensen dat is een stimulans voor ons, het dorp waardeert het zo erg, die vinden het fantastisch wat we daar hebben gepresteerd. En dat vind ik ook wel schattig hoor, de één komt koffie brengen en de ander cake. Dus leuk, we worden heel erg gewaardeerd door het dorp. Nou ja dan voel je dus die draagkracht en draagvlak, die Drewes op het moment dus op dit moment nog moet missen.

S: Ja geef toch wel motivatie als iemand even langs komt met koffie. Ja dan zijn we bij het volgende, gaan we over op even iets heel anders, komen we zo meteen weer terug bij die stichting. We gaan het nu hebben over plattelandsleefbaarheid. En dan uh is mijn eerste vraag: hoe ervaart u het leven in de Gemeente Loppersum? Kunt u denken aan u woont hier, heeft hier gewerkt, misschien positieve kanten of toch wel uitdagingen?

J: Uh ja ik heb altijd gewerkt, en heb mij niet heel veel betrokken gevoelt bij het dorp moet ik eerlijk zeggen. En we hadden hier een koopwoning, een hele makkelijke woning, onze kinderen zijn hier naar school gegaan. Maar ik had, ik heb eigenlijk niet zo zeer iets met 't Zandt. Uh als ik ergens anders zou wonen zou ik het ook prima vinden. We zijn hier gaan wonen, voor lief en leed leer je de mensen wat beter kennen. Toen ik werkloos werd al helemaal. Maar het platteland opzich is voor mij sowieso een pré boven iets van een stad. Als ik weer naar een stad moet gaan, of verder weg, ik zou Assen voorbij moeten, of zelfs al Groningen haha zou ik haast zeggen. Daar heb ik helemaal niks mee, daar hoef ik ook nooit naar toe, nooit.

S: En heeft dat ook met sociale kant te maken? Dat je hier misschien wat meer op elkaar let? Misschien rust of ruimte?

J: Nou nee toen ik jong was en ik was een jaar of 15/16 toen lette iedereen op elkaar. Als mijn ouders bijvoorbeeld weg waren en wij maakte als kind thuis ruzie dan kwam de buurvrouw eraan van uh:

nou even rustig aan he! Dat gebeurt nu niet meer, dat gebeurt nu echt niet meer. Wat hier naast gebeurt, daar is wat gebeurt afgelopen week, de politie moest erbij komen, je bemoeid je daar gewoon niet meer mee, je voelt dat niemand zich eigenlijk meer met je bemoeid. Ik merk dat ook uh dat als je ziek bent, of je markeer wat of je bent oud. Dat het eigenlijk in principe ook op het platteland dat er heel weinig meer over is van dat sociale van vroeger. Ik weet dat hier een aantal mensen bereid zijn om iemand naar het ziekenhuis te vervoeren, die kan je dan allemaal bellen. Maar er is hier naar mijn weten nog nooit iets opgestart: we zitten in corona, oudere mensen, jongens wie heeft hulp nodig? Kan ik boodschappen voor je doen? Onze zoon zegt wel eens kan ik boodschappen voor jullie meenemen? Nou doen we zelf nog wel de boodschappen hoor. Ik moet heel eerlijk zeggen dat ik eigenlijk niet weet of hier mensen in het dorp wonen die eigenlijk hulp nodig hebben.

S: En waarom je zei net dat je net onder Groningen trekt je sowieso niet? Waarom?

J: Nou dat heeft dus eigenlijk met hoe het landschap is. Ik ben van open, ik vind water prachtig, ik zou nooit naar bossen gaan. Ik vind een vakantietje van een week in de bossen nou ja dat is dan nog, maar ben ik dan weer als ik dan de velden zie. En hier de ruimte zie, de boerderijen zie, ik had wel op een boerderij willen wonen maar het is er nooit van gekomen, dat is dus het landschap wat ik heel erg. Scandinavische landen vind ik prachtig, Ierland en Schotland vind ik prachtig. Dat heeft daar dus mee te maken.

S: Ja dat is ook zeker een groot onderdeel van leefbaarheid, vandaar ook dat mensen uh bijvoorbeeld protesteren tegenover windmolens. En zie je ook nog uitdagingen hier specifiek voor 't Zandt of Loppersum als geheel de gemeente? Dat je denkt dit?

J: Uh wat ik zie gebeuren hier in 't Zandt, is dat heel veel dingen voor je worden beslist. Voor de bevolking beslist, dit zou mooi zijn, dat zou mooi zijn. Dan vragen ze nog wel eens: wat vinden jullie ervan? Soms zijn we het er gewoon niet mee eens, maar je hebt ook heel weinig invloed meer. Want het is al bijna zover dat het al beklonken is, dan kan je niks meer. Dat is hier in het dorp, een voorbeeldje is de huisje die hier op het dorp zijn gebouwd. Dat vonden wij eigenlijk niet in de dorpskern passen, in het ouderwetse, het zijn prachtige huisjes, helemaal niks mis mee. Zoals ze daar staan zijn het mooie huisjes, maar we hadden het ook graag wel iets anders gezien. Wat meer in de trend van woninkjes van vroeger, wel modern, interieur en alle gemakken voorzien. Maar dat ze zo strak moesten zijn, hadden we gedacht van nou dat had wel anders gekund. Maar daar kon je niks aan doen, het was allemaal al beklonken. En de gemeente die luistert niet, die doet verbaasd van: oja vinden jullie dit? Oh dan moeten we er maar eens naar kijken, en vervolgens hoor je helemaal niks meer en wordt er gebouwd. Dat is met alles zo, en daar willen we voornamelijk met de werkgroep De Toekomst hier van 't Zandt, dus niet Toukomst, dat is provinciaal, maar de werkgroep De Toekomst 't Zandt willen we het heft hier in het dorp een beetje meer zelf in de hand houden. Op dit moment staat dus de herinrichting van de straten: Molenweg, Oosterstraat, Henk Oostingstraat, binnenkort moeten we daar iets van zeggen. Maar dat gaat allemaal per mail. En online dan, dan denk ik dat wil je niet. Je moet het toch met het dorp doen. Ik heb ideeën over hoe de straat ingedeeld moet worden, maar die wordt niet zoals ik hem wil. Er zijn meer mensen die willen hem graag zo hebben, maar er zijn ook mensen die zijn tegen wat wij willen. Maar je kunt met niemand overleggen, want je kunt door de corona niet bij elkaar komen. En ondertussen zet de gemeente de plannen door zoals ze denken dat het moet. En dat vinden we niet goed.

S: Nee oké dus wat meer samenspraak, tussen burgers en overheid.

J: Nou wat meer samenspraak, we willen in het voortraject zitten en niet in het natraject of middenin of aan het einde.

S: Ja snap ik ja. Ja en dan is mijn volgende vraag, die sluit heel erg aan op de vorige: wat maakt in jouw ogen een plek leefbaar? Je zei net al dat je het fysieke heel belangrijk vindt, bijvoorbeeld hier het open landschap, na Groningen heb je wat meer bossen, zijn er misschien nog andere dingen zoals

sociaal of mobiel?

J: Nou ja wij hebben hier tot een paar jaar geleden, nu 2 jaar misschien? Een winkel gehad, dat was de laatste winkel en nu hebben we dus helemaal geen winkels meer. Nou ben ik niet zo één die persé zegt er moet een winkel, want mensen moeten ook een bestaan hebben, zo realistisch ben ik ook. Maar wat ik dan zo graag zou zien is dat hier ook de rijdende winkel wat meer richting deze kant op komen. Maar alles is hier weg, ook bijvoorbeeld de bibliotheek is in Loppersum. Dus je moet altijd in de auto, de gymzaal is nog wel iets te doen maar wil je andere sporten beoefenen je moet altijd met de auto. Dus als je zegt, wil je dit dorp, dat je meer dingen moet doen, dorpsbelangen is ook heel belangrijk dat je dingen samen gaat doen. Dat Drewes straks het festival op zijn camping wilt hebben, anders heb je niks meer in het dorp. Dus dorpsbelangen staat er op dit moment er slecht voor, het is eentje waar minimaal 5 mensen in het bestuur zitten, volgens de statuten. Voorkeur gaat uit naar zeven, maar er zit ook op dit moment zitten er maar 2 meer in. En die man denkt dat hij alles alleen kan, maar het is er ook niet één die draagvlak heeft binnen het dorp. Dus dorpsbelangen, als dorpsbelangen weg zou zijn ben je al je activiteiten ben je kwijt. En dat zou ik niet graag zien, ik vind het wel belangrijk voor een dorp 4/5 mei viering, sinterklaasviering, Oud en Nieuw viering, paaseieren zoeken, het zijn allemaal andere dingen maar ik vind ze wel belangrijk voor een dorp omdat dan juist die saamhorigheid tot ontwikkeling komt. En dat je dus wel de mensen leert kennen met wie je samen woont in een dorp.

S: Ja snap ik en wie zijn er volgens jou dan verantwoordelijk voor? Is dat de overheid, burgers zelf, of misschien een combinatie hiervan?

J: Nou ik vind dorpsbelangen typisch iets van het dorp zelf. Dat moet uit het dorp komen, als het absoluut niet gedragen wordt dan houdt alles op, want een gemeente kan dat vanuit, 4/5 mei zou vanuit de gemeente kunnen, maar heel veel andere leuke dingetjes dat kan je niet verwachten van een gemeente dat die dat in al die dorpen organiseren, dat kan gewoon niet. Dus je moet sowieso, ook al zou de gemeente iets zou regelen, dan heb je altijd vrijwilligers nodig. Ik zou veel liever het dorp stimuleren, jongens we moeten het samen doen, kunnen we het samen ook ontwikkelen? Als het samen gedragen wordt dan sta je daar ook voor. Dan doe je dingen dat het dorp leuk vindt. Enne op dit moment is het allemaal zo: ik word geen voorzitter van dorpsbelangen. Nee daar gaat het ook niet om, maar we hebben wel vrijwilligers nodig. Dus als we weer op een vlak kunnen komen van: nou er zijn er een paar die zich misschien in willen zetten. En dat die ook het dorp kunnen gaan trekken, dan moet het volgens mij weer groeien.

S: Ja dus zeker vanuit de burgers zelf moet er iets komen. Ja snap ik.

J: Ja vind ik, en corona op dit moment, er ontstaan veel mankementjes op dit moment omdat je ook niks kan doen. Maar als straks de corona weer een beetje achter de rug is, dan hoop ik wel ook al is het mondjesmaat wat we draaien, dat het wel is blijven bestaan. Ik heb me ook wel aangeboden ik wil ook wel in dorpsbelangen plaatsnemen omdat ik wel iemand ben die, ik wil wel wat dingen doen, wat dingen uitvoeren. Ik ben geen voorzitter maar ik ben wel een praktisch mens, ik ben direct aan de slag. Is ook niet altijd goed hoor, soms moet je ook dingen overdenken, maar soms denk ik ook: doe eventjes. En dan zien we later wel weer haha.

S: Haha ja is denk ik beter dan dat je passief achterover leunt.

J: Ja of alleen maar praat, praat, praat maar er komt niks uit je handen. Maar je hebt beide, heb je nodig, anders gaat het mis.

S: Ja snap ik haha, uhm ja en je zit zelf bijvoorbeeld in de werkgroep voor de begraafplaats, op wat voor een manier draagt bijvoorbeeld die werkgroep maar misschien zie je ook wel andere dingen in de buurt bij aan de leefbaarheid in Loppersum? Denk je dat zo een werkgroep, of bijvoorbeeld de camping sociaal bijdraagt of misschien ook andere zaken?

J: Nou nee, de begraafplaats vind ik ook een historisch plek. Dus de waarde die je daar behoudt voor de toekomst, vind ik persoonlijk en dat geldt ook voor de andere van de werkgroep. Dat vinden wij

belangrijk dat zoiets bewaard blijft voor onze kinderen en kleinkinderen. Zoiets historisch, net als met de kerk dat zoiets gebeurt, ik denk dat de waarde die je daar vast houdt wel belangrijk is, maar het bepaald dus niet welke mensen hier naar toe komen. En ik denk ook dat het dorp, het dorp moet niet te groot worden. Er moeten ook niet teveel mensen, we willen eigenlijk mensen uit het Westen zijn welkom. Maar het moet niet zo zijn dat mensen uit het Westen hier de boel ook westelijk maken. Ik persoonlijk vind wel dat de mentaliteit in het Westen wel iets anders is dan hier. En wat je ook ziet, dat mensen vanuit het Westen dan bedoel ik het midden van het land Amsterdam, Rotterdam, Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht. Als daar mensen verhuizen naar hier, dan wil ik graag dat ze zich ook hier aan het dorp aan gaan passen. En niet andersom, ik vind het dorpsgebeuren, het sociale en iets met elkaar te maken hebben. Dat vind ik dan wel belangrijk.

S: Ja snap ik, en hoe bedoel je eigenlijk dat het Westen de mentaliteit anders is? Misschien meer individueel?

J: Uh ja als hier ook iemand zegt, geldt nooit voor 100% voor iedereen, maar als ze zeggen ik doe het dan doen ze het ook. En ik vind het mentaliteit van de mensen die hier komen wonen: "Ja hoor ik kan ook dit, ik kan ook dat" en je ziet ze niet weer. En dan moet ik er weer bovenop: goh je hebt dit en dit gezegd kan ik nog een beroep op je doen? Nou ja ja... komen er 10 zinnen maar als het puntje bij paaltje komt, ja heb wel te hard geroepen, daar komt het dan wel op neer. Maar ik kan eigenlijk even niet. Nou had dat dan gelijk gezegd haha.

S: Ja precies.

J: Wat ik ook zie dat mensen die hier naar toe komen wonen en hier ook wel een aantal jaren wonen zeggen: we willen eigenlijk nooit meer terug. Het is hier eigenlijk harstikke fijn wonen, het is hier rustig en criminaliteit is hier niet erg hoog. Er gebeurt wel eens wat maar nee, de ellende, wat nu ook met corona in de grote steden is, wij hebben dat niet op het platteland. Ik kan nog rustig met jou praten, als jij zegt ik ben gezond dan ga ik daar vanuit. Wij zitten daar toch wel als Noordelingen tegenaan te hikken, we willen hier geen mentaliteit dat het hier een drukker dorp wordt. Dit zijn hele mooie dorpen van 1000-1500 mensen, zou mooi zijn. We zitten nu nog tegen geen 1000 aan denk ik. Maar toen ik jong was woonde hier grote gezinnen en had je toch wel ruim 1000 bewoners.

S: En nu is die, komt ook op mijn volgende punt, ik wilde een vraag stellen over de krimp. Je zei toen je jong was woonde hier grote gezinnen.

J: Ja scholen waren hier volop bezet.

S: Ja en nu is dat dus minder?

J: Ja ik vind dat jammer dat het krimpt. Want ze houden er nu al rekening mee, ons project van 9 blokken worden 8. En dan in de Tuinbouwstraat gaan ook blokken weg, in de Oosterstraat gaan ook blokken weg. Hier gaan blokken weg. Dan denk ik: ja we waren echt blij, toen ik jong was toen was deze straat er nog helemaal niet. En de Oostersingel ook niet, dat is er later allemaal bijgebouwd. Ja toen was het wel een klein dorpje maar met veel meer inwoners natuurlijk. Ik vind het wel belangrijk dat hier een school blijft, dat hier toch mogelijkheden zijn, dat hier rijdende winkels komen, dat ze toch hier wat kunnen kopen. Mensen die jong zijn gaan langs een winkel, dat deed ik zelf ook altijd, de ene keer kwam ik uit Ten Boer de andere keer uit Delfzijl. Had ik boodschappen nodig dan haalde ik daar de boodschappen wel op, want ik ben ook heel eerlijk, de supermarkt die hier was die was vele malen duurder dan de supermarkt die ik voorbij reed. Dan kunnen ze wel zeggen: ja je moet de mensen in je dorp, de winkels ook wat gunnen en het warenhuis ook. Maar ik ga daar geen wasmachine kopen die bijvoorbeeld 300 euro duurder is dan dat ik naar Media Markt ga, dan ben je een dief van je eigen portemonnee. Je moet allemaal je centjes verdienen dus dat is niet realistisch. Dat verlang ik dus ook niet van anderen. Maar dat scholen, we willen hier wel jonge mensen hebben, dan moet je huizen hebben die geschikt zijn. Moderne huizen, grotere huizen, kleine huisjes ombouwen. Ze hebben hier aan de Oostersingel en ook waar wij wonen, tegenover ons een oud huis hebben ze nieuwe muren gegeven. Maar van binnen is het oud gebleven. Daar wil geen jong gezin

meer in van tegenwoordig. Dan wil je toch de ruimte van dit.

S: Ja meestal wel ja, meestal wel.

J: Dan denk ik: ja ze halen alle huizen weg, hebben we ook geen inspraak in. Dan denk ik: van ja maar dat moet je dan juist niet doen. Haal hier jonge mensen naar toe, maar zorg ook dat die busverbinding er komt. Zorg er ook voor dat kinderen veilig naar school kunnen. Fietspad bijvoorbeeld, want ze jakkeren hier langs de wegen van hier te ginder. Maar fietspaden die zie ik voorlopig nog lang niet komen, zeker in de vorm van Eemsdelta niet.

S: En ja je had net, mijn vraag die ik wilde stellen is wat het effect kan zijn van een burgerinitiatief op krimp, nou net hadden we het er bijvoorbeeld al over een rijdende winkel. Heb je een idee dat burgers zelf met zoiets kunnen komen? Of denk je dat burgerinitiatieven niet veel effect hebben op krimp?

J: Ja nou ja, ik snap wel waar je naar toe wilt. Ik moet eerlijk zeggen: mijn kinderen, zij zijn allebei universitair afgestuurd maar hebben hier wel werk toch wel in de omgeving kunnen vinden. Maar als je heel eerlijk bent, waar kunnen jonge mensen geschikt werk vinden hier in de omgeving? En je ziet alleen hier, maar je ziet het in alle dorpen in Nederland en ook in andere landen, waar het platteland gebeuren is. Er is voor jongeren gewoon niet heel veel te vinden dus wat gebeurt er? Ze trekken toch weg. En heb je een baan gevonden hier in de omgeving en als je hoog komt dan is hier gewoon eigenlijk niks te vinden, laten we heel eerlijk zijn, zo realistisch ben ik ook wel. Dat dat gewoon, ik zou het wel heel mooi vinden, onze oudste heeft bij Sweco in Groningen een baan gevonden als veiligheidsadviseur, is ook afgestudeerd. Is ook een technische man ook. Nou hij moet naar Friesland, Hengelo, Hoogezand, Leeuwarden bijvoorbeeld dus die reist ook veel. Dat werk heeft hij hier kunnen vinden. Onze jongste is manager geworden bij de Ikea hier in Groningen, dat zijn dan twee banen, nou daar heb je er niet zo heel veel van. Hoef je niet te noemen hoor. Van zulke banen vind je er maar één. Maar uh dan zit je al meer in een bouwonderneming, hoeveel mensen willen er tegenwoordig nog in de bouw? Ze willen allemaal goed verdienen. In de zorg vinden ze nog wel wat maar ook daarin zie je dus gebeuren dat mensen steeds hoger in de zorg willen. De werkvloer wil men niet meer hebben want dan verdien je bijna niks, ik ben van oorsprong verpleegkundige en pas toen ik manager werd in de kraamzorg ging ik goed verdienen. Dus ze willen allemaal in mijn periode, is toen ook hbo-v ontstaan. En hbo-v verpleegkundigen stappen direct al tegen het middelmanagement aan. De patiënten verzorgen is nog wel een deel van maar de patiënten thuis of in een verzorgingstehuis verzorgen vind je bijna geen mensen meer voor. Dat verdient je gewoon geen mieter. Dan kan je wel heel leuk zeggen: er moeten hier ook allemaal jonge mensen komen en die moeten gaan verdienen. Ja maar als niet genoeg verdient: kan jij van 1200, 1300, 1400 euro rondkomen? Ik niet. En dan heb je niet de huisjes ervoor, hier zijn het allemaal koopwoningen aan het worden. Een paar van een woningstichting, dat is toch te gek. Wil je dus inderdaad hier je dorpen behouden en leefbaarheid creëren dan zou de overheid andere stappen moeten ondernemen. En de dorpen wel in hun waarde laten, er kunnen huizen bijkomen, we moeten wel reëel blijven. Voor de mensen die er komen wonen moet het woonbaar worden, ze moeten werk kunnen vinden. Maar zolang ze alles nog naar het midden van het land hier weghalen, hier uit de stad Groningen dan heb ik het gevoel ze vergeten hier ons helemaal.

S: Ja klopt ik zie ook wel mensen die afstuderen bijna direct weer weggaan, komen hier en gaan weer weg. Uhm ik had nog mijn volgende is mijn laatste categorie en ook laatste vraag weer over burgerinitiatieven. Uhm: zijn er denk je eigenschappen hier in de Gemeente Loppersum die handig zijn bij het opzetten van zo een initiatief? Je had goed contact met de gemeente bijvoorbeeld, als je iets wilt dan krijg je dat, denk je dat dat echt iets is voor de Gemeente Loppersum en in de stad Groningen misschien al lastiger is? Heb je daar een idee over?

J: Ik denk dat, als je spreekt van burgerinitiatieven wil je ook graag dat mensen dan daar mee gaan starten. Dan in overleg met de gemeente tot iets kunnen komen. Dan moet je ook weer de geschikte

mensen kunnen vinden, als je die niet hebt, ik ken een heleboel mensen die willen heel graag helpen. Maar die hebben niet zo iets, van die bedenken dat zelf, kunnen het zelf, of kunnen het zelf beheren. Dan zit je al heel gauw aan een bepaalde groep van mensen die kunnen en durven. Die durven te presenteren die op de voorgrond durven te treden. Zo veel mensen heb je daar niet van in een dorp hoor dus als je echt een, ik zie het ook aan de werkgroep Toekomst 't Zandt. Er is eigenlijk niemand die durft op te staan, ik word de aanstuurde van de groep. Dat moet wel gebeuren want je kan niet een werkgroep worden waar iedereen aan gaat sturen dus, uiteindelijk zal er toch iemand op moeten staan. Maar de vraag is: gaat er iemand opstaan die het dus ook zo kan dragen, en uit kan zetten, dat je dus bij de overheid of in ieder geval de Gemeente op die draagvlak kan krijgen. Snap je wat ik bedoel?

S: Ja snap ik, en bijvoorbeeld dit is net iets anders: betrokkenheid van hier van de burgers, je zei dat je best veel draagvlak hier in het dorp hebt, vind je dat ook iets voor hier?

J: Nou ik ben dan bij de Mariakerk daar moet iedere dag de kerkdeur opengedaan worden. 'S ochtends voor 10 uur en 's avonds na vijven weer dicht. Daar kun je best een heleboel mensen voor vinden, doe je een jaar lang en dan doe je het een week. Vroeg ik: wil je een week lang in de ochtend openen en in de avond sluiten? En op vrijdag ga je de sleutel dan overgeven aan de volgende die dan op zaterdag kan beginnen. Dat loopt nu al drie jaar en dat loopt als een tierelier. En dat zijn geen grote dingen maar dat zijn wel vrijwilligers die iets doen, dus dat is ook, als je dan een groep hebt, som uit die groep heb je mensen die steeds meer dingen kunnen doen. Dus je vindt ze wel he, mensen zijn soms wel wat huiverig. En dan zien ze dat het dus wel lukt dan ga je klein beginnen, sommigen blijven lekker klein daarin en de andere neemt wat meer initiatief zo langzamerhand. En ik denk dat het eigenlijk met alles wel zo is. Daarom is het denk ik ook wel dat Drewes veel afgekraakt wordt omdat hij gelijk iets groots neerzet. En dan denk ik juist prachtig initiatief hoor, ik kan het heel erg waarderen en ik hoop dat het hem gaat lukken. En want wil je dan dit dorp aantrekkelijk maken dan moet je ook meer doen. Maar om daar nou direct de geschikte mensen voor te kunnen vinden daar moet je dan wel heel zuinig op zijn. En ja, ik denk dat ik best wel heel veel hier uit het dorp kan ontstaan maar je moet niet direct te veel willen.

S: Dat willen de mensen zelf denk je ook niet dan?

J: Nee dat moet groeien, en als ik dan nu kijk van ik kan heel veel mensen aanwijzen die zo langzamerhand al wat doen. Maar je moet ook mensen hebben. Wat ook gebeurt is die mensen hebben zich aangeboden die wilde dus het bos helpen schoonmaken, die hebben zich aangeboden maar daar is nooit meer contact mee opgenomen. En dat waren geen mensen die zeiden: joh ik heb me aangeboden hoe zit dat? Nee die hebben zo weer, Grunnigse mentaliteit denk ik: nou ze hebben mij niet nodig, weg ermee. Ja zo toch. En dat vind ik dan echt wel heel erg jammer, dat je die mensen, ook al zouden het niet je eerste vrienden zijn. Dat je als dorp wel met elkaar dan samen gaat werken. Er is hier in het dorp, vooral in dit dorp, heel veel altijd uh verschil geweest tussen kerkelijke mensen en niet kerkelijke mensen. Ik heb het idee dat doordat veel nieuwe mensen in 't Zandt zijn komen wonen, dat het aan het verdwijnen is. Maar bij de oude garde speelt het nog wel heel veel. Als ik bijvoorbeeld een feest ga organiseren in de Hervormde Kerk dan komt er gewoon een bepaalde deel van de Gereformeerde kerk daar niet hoor. En als de hervormde kerk naar de gereformeerde kerk? Nee hoor, ook al is het een toneelstuk of de muziekvereniging. Dan komen ze gewoon niet, dat is langzamerhand, gaat echt heel langzaam, woon hier al 65 jaar en het speelt al 65 jaar. Is de komende 20 jaar nog niet weg. En als je allemaal mensen vanuit andere dorpen hier neer zou zetten, mensen uit een andere omgeving, die stappen onbevooroordeeld naar welke kant dan ook. Die denken niet gereformeerd of hervormd, maar die denken gewoon aan het dorp. Denken: ooh, ja en dan gaat de rest wel eens mee doet. Die strijd is een beetje aan het verdwijnen. Als je hier veel meer ja langzaamaan het samen gaat doen. Dat je dan wat kan uitzetten. Maar als je burgerinitiatieven, volgens mij moet je gewoon niet te veel vragen. Winkels komen hier niet meer, dat is niet realistisch,

maar het is wel belangrijk om die school hier te houden. Dus daar zal de strijd in de toekomst ook liggen: van we moeten de school bewaren. En dan wordt het dan allemaal wel door het dorp gedragen.

S: Ja dat is dan wel mooi, ja ik was nu bij de laatste vraag, altijd dezelfde: zijn er nog dingen die we moeten bespreken? Kan je denken aan leefbaarheid op het platteland, of het initiatief zelf. We hebben veel besproken.

J: Ja de leefbaarheid, sommigen hebben grootste plannen. Oh ja dat bos moeten we beter benutten en er moeten eetgelegenheden komen, terrasjes openen, mensen trekken. Maar mag een dorp ook een dorp in zijn eenvoud blijven? Leefbaarheid is voor mij dan goed met de mensen, huizen goed zijn, Drewes is ook in kleine dingen echt ideaal. In het bos wilt hij wandelpaadjes, dan denk ik nou daar kan hij nu al aan beginnen. Wij hebben een hond dus lopen veel met de hond, dan denk ik: hou ook de eenvoud van het dorp in acht. Het dorp is daar ook wel sterk in. Als ik groter had willen wonen was ik wel naar Appingedam gegaan of naar Delfzijl, Ten Boer of Bedum, waar dan ook. Maar ik vind het dorp hier waar de mensen je ook met rust laten waar je mag wonen zoals je woont. Maar uh ja het mooie zou wel zijn dat je wel wat meer sociaal om je mede dorpsgenoot zal geven.

S: Ja zei je op het begin volgens mij ook al, kan ik ook wel voorstellen.

J: Ik vind dat, je ziet, je weet dat, is totaal iets anders, je weet dat er kinderen zijn die het niet goed hebben. Ik weet niet wie dat in dit dorp zijn, dat zou ik ook niet hoeven te weten, maar wat ik wel, wat ik dan jammer vindt. Wat kan ik dan voor ze doen? Zoveel procent van de kinderen wordt mishandeld, zitten nu allemaal thuis van school. Ik weet het niet. Vroeger wist je dan toch wat meer van elkaar, als kinderen niet goed werden behandeld thuis dan wist je dat. Dan wist je die pa slaat er altijd op. Dan zou je in kunnen springen. Ik heb bokolie, achternaam even kwijt, is contactpersoon van het NPG en alle veranderen huizen en weet ik veel. Die kon zijn lijntje wel bij de gemeente uitzetten, even navraag doen wie lopen er bij de voedselbank. Lopen hier mensen bij de voedselbank? Ik weet het niet. Dat mis ik dan in zo een klein dorpje, mis ik dat wel. Want wij hebben het gewoon hartstikke goed, zou graag mensen willen helpen maar zou niet weten hoe ik ze moet helpen. Maar ik ben niet van plan om bijvoorbeeld 500,- ergens in te deponeren en niet weten wat er mee gebeurt. En ik wil niet, doe het maar, dan weet ik dat de ouders zelf het geld opmaken. Gaat het aan alcohol, drugs op en niet aan de kinderen. Ik kom straks in dorpsbelangen en wie weet wat ik daarin kan doen. Ik ben een heel klein radartje maar ben er wel eentje die wat uit wil zetten. En ik denk als je zo begint. Op een gegeven moment ook de mensen op de juiste plek krijgen, er is wel een voorzitter bij Dorpsbelangen, penningmeester, secretaris. Zijn wel andere leden die praktisch iets willen uitzetten daar ben ik echt niet bang voor. Maar je moet ze wel kunnen vinden, kan alleen als je contacten maakt. En dan is zo een toneelvereniging belangrijk, dat je er samen naar toe gaat maar dat gaat helaas niet door door de corona haha.

S: Haha nee maar dat komt wel weer, denk ik. Ik zet hem alvast even uit hoor haha.

5: Transcript Jaap Nauta (Stichting mijn keuze)

S: Uhm en mijn eerste vraag was: kan je iets over jezelf vertellen? En dan misschien jezelf even voorstellen of betrokkenheid bij de regio rondom Loppersum?

J: Uh oké ja dat kan. Ik uh woon sinds 1992 in Loppersum. Ben geboren in 1963 opgegroeid in Hardenberg, Overijssel. Op mijn 19de gaan studeren in de stad en daar ben ik ook blijven plakken. Totdat mijn vrouw en ik zeiden nou we willen eigenlijk wel beginnen aan een gezin, en ja kinderen in de stad zagen we niet zo zitten. Dus zijn we in Loppersum gaan wonen. Uhm belangrijkste reden waarom dat toen eigenlijk was is dat we gericht waren op de stad, en er is hier een trein, een treinverbinding. Dat vonden we heel prettig. En ook, ja je gaat een beetje kijken in naar de dorpen rondom de stad op die leeftijd. Toen kwam Loppersum er eigenlijk hartstikke leuk uit, er waren hier vier tennisbanen, voetbalvereniging, splinternieuwe sporthal, ja ik was wel een sportertje, en dus best wel aantrekkelijk. Verder alle voorzieningen zijn er, er zijn 2 lagere scholen, tsja in die levensfase paste Loppersum eigenlijk heel goed. Dan ga je hier wonen, ga je deelnemen aan het verenigingsleven uh ik heb kregen kinderen, ik werd bestuurslid bij de peuterspeelzaal, ik werd leider bij de voetbal. Ik ben gewoon heel erg betrokken bij het dorp waar ik woon, ik vind dat je daar je ook een beetje voor moet inzetten. En iedereen doet het op zijn eigen manier hoor, maar ik ben zo langzamerhand toch wel van het dorp gaan houden. En zo dat is mijn binding met deze regio, het is een beetje automatisch gegaan dus.

S: Ja want je zei ook al dat je direct contacten wel opzocht. Bij de peuterspeelzaal vrijwilliger werd, de voetbal, tennis alvast had bekeken. Dus je ging er direct wel voor om ook wel sociaal betrokken te raken bij Loppersum?

J: Ja.

S: Ja, snap ik. Gaan we nu over, we zitten hier eigenlijk voor stichting Mijn Keuze, ik had op internet natuurlijk al even wat onderzoek gedaan, en het is als ik het goed heb een app tegen de eenzaamheid van ouderen. Ja hé? Kan je er misschien wat over vertellen. Wat houdt stichting Mijn Keuze in? Wat voor type is het? Volledig vrijwillig of misschien een sociale onderneming? Wie er betrokken zijn, doel van het initiatief?

J: Oké uhm op een gegeven moment gebeuren er dingen in het leven waardoor je keuzes maakt. In mijn geval uh is dat 15 jaar geleden zeg maar, 15 jaar geleden. Toen kreeg mijn tennispartner, ik speelde hier tennis met Hans en Hans kreeg kanker. En dat was voor mij een beetje een wake up call, van stel dat ik dat zou zijn? Wat zou ik dan doen? Want eigenlijk moest hij zijn huis opknappen omdat hij dacht ik moet mijn vrouw zo goed mogelijk achterlaten. Dat was voor mij een beetje zo een moment vanne wat zou ik dan als ik in zijn schoenen stond, en ik heb dat moment van vrij dichtbij meegemaakt. Hoe het ziekteproces is gegaan, hij is overleden, en hoe dat allemaal gegaan is. En ik heb mijn erover verbaasd dat er heel weinig is eigenlijk voor mensen, kijk er is heel veel geregeld als je dood bent, je uitvaart is geregeld en als je bijna dood bent kun je naar een hospice. Maar tot die tijd is er eigenlijk verrekke weinig. Uhm en toen kwamen wij eigenlijk op het idee om mensen te helpen om de eigen regie te houden. Dat hebben we in de vorm van een stichting gegoten, stichting Mijn Keuze, mijn keuze en het is mijn leven, en ik wil zelf bepalen en kiezen wat goed voor mij is. En heel vaak mensen in zo een situatie laten zich leiden door een arts, of laten zich leiden door een specialist en die geven eigenlijk alle regie weg. We zeiden als we daar nou wat aan doen, toen ben ik ook een boek gaan schrijven. En dat heet Leef lekker, vooral de laatste 10 jaar. Maar niemand weet wanneer de laatste 10 jaar zijn aangebroken, dat is ook wel een mooie, misschien is dat buikpijntje wat je nu hebt wel een hele enge ziekte en ben je over een jaar al dood. Ben je al 9 jaar bezig geweest met de laatste 10 jaar. Is allemaal bedoelt om mensen aan het denken te zetten, van joh leef nou bewust, en wees ook bewust dat je leven een keer ophoudt en misschien maak je dan hele andere keuzes. We geven daar voorlichting over, bijvoorbeeld een alligningsclub waar ik ben

geweest, om gewoon over het boek te praten. Over bewust leven, de regie houden, dat is eigenlijk wat stichting Mijn Keuze wilt bereiken, dat mensen, we helpen mensen om de eigen regie te houden.

S: En uh je spreekt ook over we, ben je met meerdere mensen hiermee bezig?

J: Ja we zijn met zijn tweeën. We bemensen de stichting met zijn tweeën. Hebben daarnaast een netwerk waar we uh gelijkgestemden kunnen inschakelen als we hulp nodig hebben. We zijn een informeel netwerk. We hebben geen leden of iets dergelijks, we vormen samen het bestuur omdat het moet, je moet voldoen aan een aantal regeling. Ingeschreven in de Kamer van Koophandel. Bedrijfsvorm is het niet echt, het is gewoon vrijwillig. Dus is het een sociale onderneming? Nee het is echt 100% vrijwilligerswerk, uh ik doneer zelf een paar centen om die website in de lucht te houden. En verder kwamen we toen, dat is eigenlijk de aanleiding dat je mij benaderde, bij het stuk eenzaamheid. Want dat wij werden getriggerd, dat heel veel ouderen, de week van de eenzaamheid was er ook. Denk ik wat doe je dan die andere 51 weken? Hoezo is er maar 1 week van de eenzaamheid? Uh toen hebben we gezegd kunnen we daar niet iets aan doen? Want in het verlengde van eigen regie houden, bewust leven, uh hebben we die app bedacht, hebben we een filmpje van gemaakt. Uh geprobeerd een crowdfunding op te zetten, gemeente benaderd. Zijn we ook gaan kijken in de Gemeente Loppersum van hoe zijn de cijfers eigenlijk in onze regio? Uh toen lieten we op een gegeven moment, kon je ook wel zien dat ook jongeren zich soms best eenzaam voelen tot mijn stomme verbazing. Waren zelf studenten eenzaam en depressief.

S: Ja zeker klopt.

J: Kan mijn studententijd niet beter herinneren als feest, geweldig! Dus ik dacht hoe kan dat nou allemaal? Dat er zoveel eenzaam is hier, dat is gewoon heel triest voor mensen. Toen hadden wij bedacht als we nou een soort marktplaats maken waar je je kan aanbieden, van wat heb ik nou te bieden in mijn omgeving. Nou hier in Loppersum, uh ik zou best wel één dag per week met iemand willen praten over de MotoGP want dat vind ik hartstikke leuk, nou Max Verstappen vind ik ook leuk, Formule 1. Nou dan bied ik dat aan en als er dan iemand zegt nou dat vind ik ook hartstikke leuk! Kom maar gezellig een keer een biertje doen dus een marktplaats van vraag en aanbod. Uitgaande van het aanbod, want dat is positief. Niemand gaat namelijk een advertentie zetten van oh ik ben zo eenzaam wie wil mij helpen? Nou dat heb ik een paar keer gepresenteerd en ben bij de wethouder hier geweest. Die vonden het allemaal schitterende ideeën, ik heb een aanmoedigingsprijs gekregen en toen heb ik op een gegeven moment gezegd: kom maar een keer over de brug, geef mij een ton. En ik kan die app ontwikkelen, en dan houdt het op. Want dan blijkt het plotseling heel moeilijk te zijn met budgetten en dat soort dingen en nu heb ik ook gezegd ik vind het allemaal wel leuk en aardig, heb er een hoop tijd, liefde en energie in gestoken. De aanvraag ligt er, dus ik heb niet de app ontwikkeld, ik heb wel een proefversie van die app ontwikkeld. Schermen een aantal demo's kunnen geven. Zelfs stampot uitgedeeld hier in het dorp om te kijken hoe mensen er op reageren, tsja vanalles en nog wat gedaan en nu gewoon bij de gemeente neergelegd. Van jongens uh, als je zoveel zorgen hebt voor je mensen en je vindt dit een goede tool, nou kom maar over de brug. En dat stadium is het nu.

S: Oh oké en de gemeente heeft op dit moment nog geen toezeggingen gedaan? Met dat ze jullie twee hulp bieden?

J: Nou wat ik al zei we hebben een aanmoedigingsprijs gekregen, voor het burgerinitiatief, en een mooi certificaat ontvangen op de nieuwjaarsreceptie. En ik kreeg applaus, dus kreeg applaus maar als ze met centen over de brug moeten komen dan doen ze het niet.

S: Nee precies.

J: Ik heb ook een aanvraag bij Toukomst ingediend, met NPG heb ik contact gehad, ben bij de economic board geweest. Iedereen zegt: wat een fantastisch idee! Moeten we doen! Nou, kom maar over de brug, nou dat is dus moeilijk, moeilijk, moeilijk.

S: Ja dat is wel lastig inderdaad dan, is zo een applaus niet veel waard voor je gevoel natuurlijk.

J: Nee, ik ben op een gegeven moment ook gekke gerrit niet, zeg ik ook op een gegeven moment: ja jongens het is niet alleen Jaap Nauta's feestje, zeg het me gewoon als je het niet een goed idee vindt. Zeg het me dan, van ja ik vind het niks, ook goed weet je wel, maar uhm nouja ik heb nu dus de vraag neergelegd bij Usmani van Appingedam. Hoe heet die van Delfzijl? Van de ChristenUnie. En Bé Schollema van Loppersum, onze drie gemeenten gaan samen he? We hebben 18 november gemeenteraadsverkiezingen. Dan wordt het Eemsdelta?

S: Ja klopt ik had het gelezen, denk je dat die herindeling van de gemeenten misschien nog een kans voor jullie kan bieden?

J: Zou een kans kunnen zijn, als een partij of een iemand daar zich hard voor gaan maken. Maar weet je het is voor mij ook geen halszaak, als het niet doorgaat even goede vrienden. Uh alleen ik vind het nog steeds een mooi initiatief, ik hoorde van Astra, heb ik ook mee gepraat, is de sociale tak in Appingedam, en ook sociale dienst van Delfzijl. Die mensen zeggen allemaal: joh dit zou ons geweldige helpen. Is een heel project tegen eenzaamheid, die mensen zeggen dit kan voor ons een tool zijn, om de eenzaamheid terug te dringen. Nou vertel het zo veel mogelijk mensen zeg ik dan.

S: Uh ja precies, en eenzaamheid is ook zeker nu met corona een hot topic. Dus ik denk zeker nu is het wel iets, nouja je leest het ook veel in het nieuws, dus het is wel een hot topic op het moment dus ik denk zeker dat er wel kansen liggen. Ja we zijn eigenlijk door mijn vragen over de meer introducerende over het burgerinitiatief hebben we nu eigenlijk al spelenderwijs een beetje doorlopen. Zonder dat ik ze echt expliciet gevraagd heb, maar dat is juist de bedoeling met een interview, dat is alleen maar goed haha.

J: Ja moet een gesprek zijn he.

S: Ja moet inderdaad een gesprek zijn en geen vragenuurtje. Want ik zat even te kijken uh even denken hoor, heb deze allemaal al behandeld. Ben nu bij mijn volgende stukje en dat is wel even iets anders. Uh gaan we daarna weer verder over het initiatief. Volgende puntje gaat over de platteland leefbaarheid, sluit er wel mooi bij aan, eenzaamheid kan je ook zeker onder de leefbaarheid scharen. En dan begin ik met een introducerende vraag: hoe ervaart u het leven in Loppersum? En dan kan je denken aan uh je had net al verteld dat je vanuit Groningen in Loppersum kwam wonen. Uh kan je denken aan misschien wonen, werken, prettige kanten of uitdagingen voor het gebied. Heb je daar ideeën over?

J: Heb ik daar ideeën over haha uhm ja ik heb overal ideeën over. Even denken hoor, wat ik goed zou vinden is als plattelandsgemeenten in het algemeen uhm meer zouden doen om jongeren te trekken. Er wordt nu heel erg gefocust op levensloopbestendige woningen, heh we krijgen hier zitten in het aardbevingsgebied, sommige huizen moeten sloop-nieuwbouw, wordt er gepraat over misschien kan je er ook levensloopbestendige woningen van maken. Terwijl ik denk, jongens investeer nou ook in starterswoningen, zodat het aantrekkelijk is voor de jonge jongens, jonge gezinnen. Om want die houden het dorp leven, niet die bejaarden. Die bejaarden, met alle respect, want uh ik ben ook al in de vijftig haha, maar kijk zij hebben hier nu een plan, andere kant van de Wijers. Die grond kost daar 168 euro per vierkante meter, dat vind ik belachelijk, dan zou ik zeggen, hang daar wat mij part een leeftijd aan. En als je beneden 35 bent dan kan je die grond krijgen voor 100 euro per vierkante meter, of 90 euro per vierkante meter. Op het moment dat daar een nieuwbouwhuis staat en er zit een jong stel in, die krijgen, wellicht gaan die een gezin starten. Dan krijgt de school ook weer meteen kinderen. De boodschappen worden hier gedaan. Ik vind dat dat deel op dit moment ondergewaardeerd is.

S: Ja en dat is dan misschien wat meer een uitdaging voor de gemeente Loppersum, had je misschien, nou we hadden het erover dat het een uitdaging is dat jongeren meer naar Loppersum getrokken moeten worden. Maar had je misschien ook prettige kanten die nu bijvoorbeeld al aanwezig zijn in Loppersum? Je had net al, helemaal op het begin, het sociale aspect genoemd. Dat je dat uh wel leuk vindt in Loppersum, misschien rust of ruimte of andere dingen dat je denkt, nou dit is een reden voor

mij dat ik in Loppersum ben komen wonen. En dit vind ik prettig hier.

J: Ja ik vond het, voor ons, was het starten van een gezin de echte aanleiding. Kijk in een dorp, een dorp heeft nadelen, mensen weten veel van je. Als ze het niet weten dan verzinnen ze wel wat. En daar moet je wel een beetje tegen kunnen. In de stad ben je vrij anoniem, tenminste ik woonde in de Oosterpoort ik wist niet eens wie er 3 deuren verderop woonde. Nou hier ken ik het halve dorp. Dus het is sociaal een heel ander gebeuren, en ik ervaar dat als prettig, maar ik ken ook mensen die zouden gek worden. Die lijken het heel onaantrekkelijk. Ik denk dat je juist die kant van het platteland duidelijk moet maken aan mensen, kijk in Loppersum is er, profileert zich als rust en ruimte en als groene gemeente. Kijk dat vind ik allemaal prima, allemaal uitstekend. Maar ik denk dat je veel hoger kan inzetten met het sociale van een dorp. Daar sluit mijn stichting ook veel meer bij aan.

S: Ja klopt.

J: Dat stuk vind ik belangrijker, leefbaarheid zou nummer één moeten staan. Leefbaarheid, daarmee kun je onderscheiden. En wat maakt het leefbaar? Dat zijn de mensen.

S: Ja dus, die had je net zelf al beantwoord, was eigenlijk mijn volgende vraag: wat maakt een plek leefbaar? Dan voor jou is het vooral het sociale aspect maakt een plek leefbaar?

J: Ja gewoon dat je let op elkaar, dat je zorg voor elkaar, we hebben hier een zorgcoöperatie dat is gerund door vrijwilligers. Mensen kunnen hier een beroep doen op de zorgcoöperatie als je bijvoorbeeld vervoer nodig hebt, als je boodschappen nodig hebt. En dat soort initiatieven vind ik gewoon mooi, die vind ik heel waardevol. Uhm en die ondersteun ik en daar wil ik bij helpen. Want het voelt gewoon goed als je andere mensen helpt. Dat is hartstikke belangrijk, en dan ga je indirect ook meteen de eenzaamheid tegen, als je boodschappen doet voor de buurvrouw om wat voor een reden dan ook. Dan heeft ze toch weer een praatje, heeft ze toch weer contact. En als ik dan de verhalen hoor van mensen, was op tv een uitzending over eenzaamheid, dat mensen dan zeggen: ja het enige contact dat ik heb is 1 keer in de week met de kassière dat is mijn enige sociale contact. Dan denk ik: kom op jongens, dat is toch niet goed.

S: Ja en zeker bij ouderen, als je wat minder mobiel wordt, ik zie het bij mijn omgeving bij mijn oma ook. Dan word je wereldje steeds wat kleiner ja.

J: Steeds kleiner, en dat gelukkig hebben we nu wel, je kan ook videobellen met oma. Als je in het verpleegtehuis zit en het is gesloten wegens corona ja ik denk dat mensen dood zijn gegaan door eenzaamheid. Ik kan het niet hard maken hoor, maar als je gewoon je gezonde verstand gebruikt kom je tot die conclusie. Van jongens dit is niet wat een mens een mens maakt. We hebben andere mensen nodig om je goed te voelen.

S: Ja absoluut, ben ik het mee eens, zeker als student zijnde die nu alles online moet doen haha.

J: Haha ja jij hebt er ook heel veel last van. Ja toch?

S: Zeker haha. Ik vroeg me ook af: ja we hadden het eigenlijk al net over gesproken: wat kan de leefbaarheid in Loppersum volgens jou vergroten? Nou dat sociale aspect hebben we het al over gehad, dat uh eenzaamheid dat dat een probleem is in Loppersum en heel Nederland. Zijn er nog andere dingen zoals voorzieningen of? Landschap, mobiliteit?

J: Ja voorzieningen, het is heel belangrijk dat hier een splinternieuwe Albert Heijn staat. Dat is echt heel erg belangrijk voor het dorp. Uh een goede supermarkt waar gewoon alles te krijgen is, zorgt er ook voor dat mensen blijven in het dorp. Kijk de gemeente Loppersum bestaat uit 17 dorpen en 2 daarvan hebben een supermarkt. Middelstum en Loppersum, uh al die andere dorpen heb je dus alweer minder plek waar je elkaar tegen kan komen. Want die moeten hier naar toe voor hun boodschappen. En dat soort voorzieningen heb je gewoon keihard nodig in een dorp. Ik denk dat je in de basis er voor moet zorgen dat, in elk geval een basisschool, een aantal winkels, ben ook blij dat ik hier een doe-het-zelf zaak heb, koop hier bijna alles in het dorp, zo veel mogelijk. En uh ja als ik een boormachine nodig heb en die is voor de helft goedkoper bij de Gamma zeg ik hier wel gewoon tegen

hem: hee pannenkoek, ik heb ook internet. Maar goed hij is gewoon een Hubo en het gaat hartstikke goed weet je wel. Wij proberen zo veel mogelijk hier te kopen in het dorp want dat houdt het leefbaar.

S: Ja dat is inderdaad wel handig, want je hebt ook vaak mensen die zeggen goh er moet een supermarkt blijven, maar die dan zelf alles halen bij een supermarkt verderop.

J: Haha dat is niet slim he.

S: Nee niet handig dan.

J: Niet handig, je moet ook staan voor wat je zegt. Als ik zeg in principe doe ik zoveel mogelijk boodschappen hier, dan moet je dat ook gewoon doen.

S: En dan vroeg ik me af: nou bijvoorbeeld de voorzieningen, die vind je belangrijk, en nogmaals het sociale gedeelte. En wij is daar volgens jou verantwoordelijk voor, is dat de overheid? Of nouja je hebt zelf ook al eenzaamheid wil je doormiddel van deze stichting proberen te tackelen in Loppersum. Zie je dan een grote rol voor burgers of uh overheid of misschien een combinatie daarvan?

J: Ja combinatie. Kijk zo een initiatief als en zorgcoöperatie dat komt echt, vanuit de burgers is dat gekomen. En uh verenigingsleven is ook vanuit de burger, dat kunnen we ook prima zelf. Alleen zou ik het mooi vinden als de gemeenteraad, Burgermeester en Wethouder, dat die gewoon meer over de brug komen. Gewoon financieel. Nu gaat het geld op aan jeugdzorg, gaan miljoenen inzetten. Terwijl ik denk, ja joh laat die kutkinderen gewoon lekker zelf oplossen, want het geld gaat nu op echt aan een hele kleine groep. En een paar van die probleemjongeren die gewoon een schop onder hun, ja mag ik eigenlijk niet zeggen haha, ik vind dat dus verkeerd. Ik vind dat de verkeerde manier van, dan ben je namelijk alleen gevolgen aan het uh oplossen. Waarvan je weet het is een bodemloze put, terwijl je weet je kan beter de focus hebben op positieve projecten en positieve dingen. Gemeente Loppersum maakt keuzes waar ik soms totaal niet achter sta. Ze zijn de fietspaden hier aan het verbreden, we hebben hier van die schelpenpaadjes, worden nu 2.5 meter brede betonpaden. Ja het ziet er niet uit, nodig alleen maar uit om met elektrische fietsen er met 30 kilometer per uur overheen te jassen. Terwijl normaal omaatje daar loopt over het schelpenpaadje, dat zijn van die keuzes dat ik denk: waarom? Ze gaan nu ook 10 banken plaatsen hier in het dorp ofzo, kunnen mensen dan op gaan zitten en met elkaar gaan praten. Ik zie het niet, maar.

S: Uiteindelijk denk je dat die bankjes leeg blijven?

J: Ja dat weet ik niet joh, misschien is daar heel goed over nagedacht maar er gebeuren gewoon dingen waar je als burger vraagtekens bij hebt he. We gaan nu ook, er zou uh een heel karig afscheid doen van de oude gemeente Loppersum. En wat lees ik, er is 50.000 euro uitgetrokken om een digitaal monument te gaan maken zodat de Gemeente Loppersum, nog blijft bestaan weet ik veel. Ik vind het belachelijk, maar wil niet te negatief klinken hoor trouwens haha.

S: Nee maar dat mag inderdaad.

J: Maar de gemeente neemt soms beslissingen waarvan ik denk, joh er zijn toch wel belangrijker dingen. Aan de andere kant zo is het systeem wat we hebben, het is ook best lastig om de juiste keuzes te maken waar de hele bevolking achterstaat, dat kan de gemeente ook nooit. Zo reëel ben ik dan ook wel weer.

S: En uh nou bijvoorbeeld net noemde je wat dingen dat je bepaalde keuzes van de gemeente het niet mee eens bent. Je noemde ook al een zorgcoöperatie die uh bijvoorbeeld in zo een gat springt. Die gecreëerd is bijvoorbeeld door de overheid.

J: Uh de zorgcoöperatie is door de burgers gecreëerd, ja en dat is nou eigenlijk een taak van de gemeente of overheid. Maar dat het er niet is, kijk die zorgcoöperatie zorgt ervoor dat mensen langer thuis kunnen wonen, ondersteunt namelijk echt mensen. Zodat die minder een beroep doen op het verpleegtehuis. Dat is waanzinnig goed. Dat zou, vind ik, vanuit de gemeente moeten komen. Maarja dat gebeurt niet en gelukkig pakken burgers dat dan zelf op. Uh maar daar word ik warm van

zeg maar. Terwijl anderen worden heel erg warm van zo een fietspad, daar is ook wat voor te zeggen.

S: En bijvoorbeeld met energie initiatieven vind je dat ook positieve ontwikkeling?

J: Ja nee dan heb je aan mij niet zo een goede. We hebben hier wel Lopec, daar ben ik ook lid van. Dat is de Lopster Energie Coöperatie. Dan hebben we zo een zonnedak en twee van die windmolens. Ik vind dat energievraagstuk, dat moet je niet op gemeentelijk niveau willen regelen. Het energievraagstuk is een wereldprobleem en dan gaan we hier een druppeltje op een gloeiende plaat leggen als gemeente. Ik denk van ja joh, dit is een wereldvraagstuk, daar moet je als gemeente helemaal niks mee doen. Je moet je bezig houden met taken als, op microniveau eigenlijk, niet op macroniveau. We kunnen hier wel, we zetten hier twee windmolens neer en dan denk ik twee. En dan half Delfzijl staat volgebouwd met enorme parken, dat ik denk van, dat kan je niet lokaal regelen. Ik ben qua energie, als iemand zegt dat hij zich er voor gaat inzetten, zeg ik hartstikke goed maar het gaat zoveel grenzen over. Je invloed is daar gewoon miniem op. Ja sorry, dan heb je aan mij een slechte.

S: Ja ik kan me dat inderdaad voorstellen, want twee windmolens als je alleen al in Nederland rondreist ontzettend veel windmolens nu hebt, is inderdaad een druppel op een gloeiende plaat. Voor andere is het misschien juist weer kleine beetje helpen, het is maar net hoe je er in staat denk ik.

J: Ja is ook wat voor te zeggen. Maar weet je ik heb 15 jaar internationaal gewerkt. En dan loop je door India door New Delhi. En dan zie je auto's, brommers en dat braakt toch zwarte wolken uit. Dan denk ik, ik reed toen in een dieselauto en ik was de grote vervuiler. Ik had een roetfilter, nog een filter weet ik wat er allemaal op die dieselauto zat. Toen kwam dat schandaal van die Volkswagen helemaal in, terwijl ik denk van joh de Aarde doet één half rondje en dan heb je de lucht van Delhi hier boven hangen. Ga nou die hele grote vervuiler, help die dan, ga je geld daar in steken in plaats van in Loppersum een Zonnepark neer leggen. Je bereikt veel meer al die kutbrommers, tuktuks, er rijden daar dingen dat kun je je niet voorstellen. Allemaal afgekeurd, en die Chinese industrie daar heb je zulke smog als je daar rond loopt, daarom snap ik die mondkapjes ja. Die houden al die smog een beetje buiten. Dus ja aan energie, aan mij heb je een hele slechte haha.

S: Ja ik snap het standpunt, voor mij is dat ook wel interessant omdat uh je bent de eerste die het zo benoemd. Terwijl dit natuurlijk ook een kant is om er zo tegenaan te kijken.

J: Heel incorrect he haha.

S: Wel nee haha, bedankt daar voor dat is voor mij alleen maar prettig om wat uh wisselende antwoorden te krijgen. Uh en mijn volgende vraag die gaat over: ja dat is een voorspelbare dat die nog kwam denk ik, over de krimpregio's. Uh Loppersum is natuurlijk een regio met een aantal uitdagingen zoals de aardbevingsproblematiek of wat je net al benoemde jongeren uh niet meer in Loppersum wonen of een stuk minder dan voorheen. Wat kan het effect zijn van uh jouw burgerinitiatief bijvoorbeeld op krimp? Denk je dat zo een app of zorgcoöperatie invloed kan hebben op krimp. Dat mensen dan denken oh het is hier toch wel prettig bewoonbaar bijvoorbeeld.

J: Ik heb uh mijn project ingediend bij Nationaal Programma Groningen, daar heb ik neergezet van laten we Groningen de gelukkigste provincie van Nederland maken. Dat is marketingtechnisch natuurlijk heel lekker als je zorgt, kijk de eenzaamheidcijfers zijn bekend per provincie, zelfs per plaats. Kan zelfs de cijfers in Loppersum vinden, zijn gewoon openbaar, zegt het RIVM die heb ik niet verzonnen. Maar dat wordt dus getoetst, eenzaamheid wordt getoetst. Dus je kan er voor zorgen dat je de gelukkigste regio van Nederland wordt. Als je nou dat kan bereiken, we gaan die eenzaamheidsapp doen, we gaan zorgen dat we uh dat mensen zich minder eenzaam voelen dan in de rest van Nederland. Nou als dat de volgende keer getest wordt, dan kun je als top van Groningen, als VVV Groningen of marketing Groningen, kun je dat heel erg gebruiken als promotie. Kijk wij hebben nu er gaat niets boven Groningen. Groningen profileert zich als ruimte maar ook als energie en ook als plek voor Google. Dan denk ik: kies nou gewoon een thema dat aanspreekt, ik denk als je

dus kan zeggen dit is de gelukkigste regio van Nederland, dat het aantrekkelijk is. Dan heb je een heel ander verhaal dan wanneer je zegt: oh dat is het gebied waar aardbevingen zijn.

S: Ja precies dus burgerinitiatieven hebben daar wel kansen in.

J: Ja ik zie dat als kansen.

S: Ik heb een volgende vraag: zijn er eigenschappen in de regio Loppersum die handig zijn bij het bewerkstelligen van een burgerinitiatief? Kan je denken van het is een dorp. Dus misschien sociaal dan eerder wat kan opzetten dan de stad waar je je burens niet kent. Of misschien is er in Loppersum, volgens mij vond jij dat wat minder, dat er overheidshulp aanwezig is? Denk je dat het in Loppersum laten we zeggen makkelijker is om een initiatief op te richten dan of een stichting dan bijvoorbeeld in Groningen? Of denk je daar anders over?

J: Uhm ik denk dat het inderdaad voor mij makkelijker is om het in Loppersum voor elkaar te krijgen omdat ik hier een netwerk heb. Ik weet uhm ik kan vrij snel een groep mensen bij elkaar krijgen, ik kan ze benaderen, omdat ik ze ken via de tennis of via school. Via de politiek of radio of whatever. Ik merk al dat het moeilijker gaat in Middelstum, een dorp wat 8 kilometer die kant op ligt, daar ken ik bijna niemand. En dat maakt het ook veel lastiger om ik niet weet ik wie moet benaderen. Dus dat kost me veel meer tijd. Dus ik zal, als ik al, zeg ik ga de app lanceren en per dorp iemand zoeken, ik zou, in Loppersum kan ik het doen. Omdat ik weet wie ik hiervoor kan enthousiasmeren ik ken hier vrij veel mensen. In Middelstum ken ik 2 of 3 mensen, dan zou ik zeggen ken jij een Jaap in Middelstum die de app voor mij wil trekken. Want ik geloof heel erg dat het vanuit het dorp, zo krijg je van het dorp en voor het dorp. Dat moet een bekend gezicht zijn, ik ben voor hun een vreemde. Je maakt veel meer indruk als daar een bekende staat. Als we dan doorgaan op de vraag van jou van de stad Groningen, in de stad is het nog lastiger. Dan heb je wijkcentra die kennen mensen, uh wat ik al zei ik heb 12 jaar lang in de Oosterpoort gewoond, in de Oosterpoort is er een andere sfeer dan in de Hoogte. Of een andere populatie heeft dat dan Beijum, ik noem maar wat. Ik denk dat het per wijk wel verschilt.

S: Ja zeker dat denk ik ook, dus eigenlijk door jou betrokkenheid in het verleden bij het dorp Loppersum en allerlei dingen die je daar gedaan hebt is het makkelijker om bijvoorbeeld zo een app te lanceren ergens?

J: Ja om, het is niet alleen lanceren je moet op een gegeven moment ook het vliegwielletje gaande houden. Mensen te enthousiasmeren om te doen en ook om te stimuleren om te doen, uh heb jij je al aangemeld? Als er veel aanbod is. Heh als er maar 1, kan ook he als het niet goed is nou dan stoppen we er toch mee? Dan hebben we het in elk geval geprobeerd.

S: Uh ja klinkt als een logisch verhaal haha. En dan mijn laatste vraag is, zijn we alweer beland: zijn er nog dingen die je wilt bespreken? Die we nog niet behandeld hebben? Kun je denken aan leefbaarheid op het platteland of de stichting zelf, krimp hebben we nog behandeld.

J: Ja nou alles is wel zo een beetje langsgelopen denk ik, en bedenk wel het is wel mijn mening of visie erop. Het is gewoon, ik ben ook maar gewoon een burger haha.

S: Ja zeker maar ik heb nu meerdere interviews dus voor mij voor, iedereen is gewoon een burger in principe. Gezamenlijk kom ik er wel uh uit qua uiteindelijk in het onderzoek is het juist leuk om verschillende dingen te horen. Daarom zei ik net ook al bij het stuk over de energie coöperaties dat je er weer een hele andere kijk op hebt dan anderen.

6: Ipe van der Deen (Voorzitter Zorgcoöperatie Loppersum)

S: En wilde ik met een eerste vraag beginnen: kan je iets over jezelf vertellen? En dan jezelf even voorstellen of de betrokkenheid bij de regio uitleggen?

I: Uhm ik kom oorspronkelijk uit een dorp dat nu onderdeel uitmaakt van de Gemeente Loppersum, dat is het dorp Stedum. Nabijgelegen. Dus ik had vanuit mijn jonge jaren al een binding met dit dorp, ik ben na flink wat jaren elders gewoond te hebben, ben ik sinds een jaartje of 10 weer veel meer op Loppersum gericht en in Loppersum woonachtig. Ik heb een uh achtergrond, als interim-manager, langjarig, na een afhankelijke periode in de accountancy. Ik ben op een leeftijd gekomen, bijna 60, dat ik bewust meer tijd en ruimte wil maken naast alle carrièregerichte, voor de gemeenschap. Ik zet me graag in voor dingen die er toe doen. En uh toen, met mijn achtergrond, als interim-manager op bedrijfsvoeringsgebied, dan moet je denken aan bemoeienissen als verbinder op alles wat ondersteunend is aan de primaire processen in zorg en onderwijs, dat is toch wel een beetje mijn werkgebied. Dus de ondersteunende diensten in zorg en onderwijs, al die ervaring die ik daar had was wel een aardige uitgangspositie, die rol binnen de zorgcoöperatie op mij te nemen. Toen ze mij benaderde een jaartje of 3 a 4 geleden was ook mijn nadrukkelijke vraag. Wil je niet alleen bestuurslid worden, maar wil je ook de verbinder worden en de voorzitter? Dat is door die achtergrond en mijn geboortegrond was het niet zo moeilijk om daar ja tegen te zeggen. Ik heb wel wat met dit gebied, ik ben erg voor het in stand houden van de leefbaarheid in dit gebied en alles wat daar aan kan bijdragen wil ik mij wel voor in zetten.

S: Haha ja heel goed lijkt mij dat. Je noemde net al de zorgcoöperatie Loppersum, kan je daar misschien iets meer over vertellen? Uh wie er betrokken zijn of het doel?

I: Zorgcoöperatie Loppersum bestaat, even zien hoor, 7 jaar denk ik. Ik meen mij te herinneren dat het een jaar of twee geleden het lustrum gevierd hebben. Dus uh is ook wel terug te vinden op de website, heb ik zo niet paraat. Waarvoor is nou de zorgcoöperatie Loppersum op deze aarde? Zeg ik persoonlijk, waarom ben je hier op aarde? Maar dat kan je ook over initiatieven als een zorgcoöperatie noemen. De initiatiefnemers en wij ook nog steeds, want de initiatiefnemers waren zodanig op leeftijd dat ze het stokje aan de volgende bestuurlijke generatie hebben overgegeven. De initiatiefnemers en wij hebben als doel: eigenlijk een tweeledig doel. Het is invulling geven aan de nabuurschap (noaberschap) in het dorp. Dus de zorg, het omzien naar elkaar en dingetjes voor elkaar doen. En voor zover dat niet natuurlijke wijs via burenhulp al vorm en inhoud krijgt. Het is ook voor bedoeld om met activiteiten die we ook doen: we organiseren een koffie ochtend één keer per week, we organiseren een middag die heet open inloop. Dat zijn gezelligheidsmiddagen en die wisselen we af met thema's. Die mensen interessant vinden om te luisteren. Zoals je vroeger kerkenorganiseringen, hadden van die vrouwenverenigingen en van die mannenverenigingen en hadden ze ook vaak sprekers, wij zijn niet gebonden aan enige denominatie maar wij doen breed voor het dorp, nodigen sprekers uit. Wat wij denken dat mensen interessant vinden. Dus dat geeft gezelligheid, geeft een bijdrage aan, terugdringen van eenzaamheid. Dat zijn dus gezelligheidsmiddagen, maar we doen ook structurele hulp voor mensen. Dat hoort er ook bij, voor kleine klusjes die je normaliter aan je buurman zou vragen maar wat niet lukt of waar geen voorziening, je hebt geen buurman of onmin met je burens. Wij hebben een zorgtelefoon die je tussen 10-12 kan bellen, dan zorgen wij ervoor afhankelijk van de vraag die je gesteld hebt dat er een vrijwilliger bij komt die uh bij de vraagsteller komt en die het probleem, de vraag gaat oplossen. Dat kan gaan over uh mijn gloeilamp wil je die vervangen? Tot ja ik heb een ongelukje gehad en het lukt mij niet deze week om gras te maaien. Uh allemaal kleine hulpdingetjes waar we elkaar in kunnen helpen en ondersteunen. Dat schaar ik allemaal onder de noemer, alles wat ik tot nu toe verteld heb is allemaal onder de noemer vraag en aanbod. Breed geformuleerd daar hoort ook het gezelligheidsaanbod bij. Een belangrijke tweede poot voor de zorgcoöperatie dat is de doelstelling

die we ook statutair hebben omschreven. Dat als je in Loppersum woont dat je tot dood, als het lukt ook met je partner kunt blijven wonen. Dat betekent dat we veel initiatieven ontplooiën, de woonzorgcentrum, om dat ook voor de langere termijn te vernieuwen, c.q. ook te behouden. Uh die twee lijnen, onderling dienstbetoon en hulp, dat je je leven lang in Loppersum kan blijven wonen, dat die voorzieningen er zijn. Dat zijn in feite de pijlers waar weliswaar de zorgcoöperatie voor gaat.

S: Oké dankjewel ik had een vraag over het runnen van het initiatief want je noemt het de hele tijd wij: doe je dat met een groep? Heb je misschien ook overheidshulp bij van bijvoorbeeld gemeente? Hoe zit dat precies?

I: Wij hebben uh, wij zijn een ledenorganisatie, wij hebben zo een 700 leden. En een groot aantal van die leden hebben toen ze lid werden ook aangegeven wat ze voor een ander willen betekenen. Hebben wij een lijst voor, mensen die lid worden kunnen dan aankruisen wat zij te bieden hebben. De één is goed in tuinieren, de andere in administratieve werkzaamheden, zo hebben wij in beeld welke leden, die ook tegelijkertijd vrijwilliger willen zijn, welke dienst ze kunnen leveren. En de mensen die lid worden en vooral ook behoefte hebben en vooral vragen hebben, beroep doen op de zorgcoöperatie. Die, dat leidt dus tot een vraag, en wij matchen met coördinatoren en met mensen die aan de telefoon zitten, matchen wij de vraag met het aanbod dat we hebben. Dat doen we helemaal zelf, daar hebben we geen hulp bij nodig. Een jaartje of 7 geleden, één van de mensen van het eerste uur, heeft daar een prima administratief systeem voor opgezet. Om vraag en aanbod snel en effectief te kunnen matchen. Dus uh, en de dingen die we buiten, dit is vraag en aanbod, zelf aanbieden in het kader van het oplossen van eenzaamheid. Wat bijdraagt aan de leefbaarheid in het dorp, dat zijn dingen die we ook met onze leden verzinnen en organiseren. Dat doen we allemaal met vrijwilligers, iedereen steekt een handje uit en doet het op vrijwillige basis. We hebben geen betaalde krachten in onze organisatie, we doen het ook zonder overheidshulp.

S: Oké oké dat is uh, en vroeg ik mij af jijzelf bent voorzitter, dat ik ook al op de website gezien en via de mail hadden wij dat ook al besproken. Ik vroeg mij af waarom je actief bent? Je zei al dat je met een club actief bent, is dat vanuit idealen?

I: In de eerste vraag die je stelde ben ik daar eigenlijk al vrij uitvoerig op ingegaan.

S: Ja klopt.

I: Wat mij drijft is dat het mijn geboortegrond is, ik voel mij gebonden met de gebied, ik zie ook wel dat ik een aantal jaren, een jaartje of 10 weggeweest. Ben nu wat meer betrokken bij dit dorp, het initiatief is ook alleen voor het dorp Loppersum, niet gemeente breed maar puur voor het dorp.

S: Een postcodegebied zag ik ja haha.

I: Ja postcode 9919 haha. Uhm het is een postcode organisatie zo kan je het wel zeggen. Het is geen loterij maar we werken voor het hele dorp. Uhm en de combinatie van wat ik tot nu toe in mijn leven gedaan heb, gecombineerd met dat ik nu wat meer tijd en energie heb om mij ook voor het dorp in te zetten, en ook ja, je maakt daar een keuze in. Van ik vind een dorpsgemeenschap, om je daar voor in te zetten in het brede dat motiveert mij meer dan heel specifiek voor een clubje als nou noem maar even muziekvereniging ofzo, dat spreekt mij minder aan. Ik heb wat met mensen, ik heb ook door mijn achtergrond, wat met het motiveren van mensen die verder in die organisatie actief zijn. Dus die rol past mij ook wel, ik vind dat ik dan ook wat terug moet doen voor de gemeenschap waar je woont.

S: Ja snap ik, en dan in ieder geval dankjewel wat mij betreft is het initiatief duidelijk en komen we straks weer op terug. Nu gaan we even naar een ander onderwerp je had het net al een paar keer genoemd. Leefbaarheid uh en de volgende vraag is: hoe ervaar je het leven in Loppersum? En dan kun je denken aan misschien wonen, sociaal, prettige kanten of juist uitdagingen binnen Loppersum.

I: Uhm wat ik, kijk wonen in zo een dorp, hou het eerst even bij mezelf, dat is een gevoel. Uhm het gevoel van elkaar tegen komen, elkaar herkennen, even een praatje maken, even tijd voor elkaar te hebben. Uhm dat is zeg maar de eerste ontmoeting die je met je dorpsgenoten hebt, blikken van

herkenning. Daar komt natuurlijk ook een tweede laag. Iedereen draagt wat mee in zijn leven, iedereen heeft zo z'n momenten dat hij hulp van anderen heeft. Je hoopt dat in een dorp dat uh vanzelf gaat, in de straat dat je elkaar bijstaat, uh als iemand oud of ziek is dat er een pannetje soep door de burens gebracht wordt. Naast de burens, of de overburens, dat het een beetje goed werkt met elkaar. Dat werkt in Loppersum prima, want dat is gewoon een prima dorp waar dat goed werkt. Dat zijn wel onderdelen van een dorp wat het voor bewoners leefbaar maakt. Maar leefbaarheid heeft ook te maken met hoe de gemeente, zeg maar de burgers ondersteunt als zij aankloppen bij die gemeente. Wij hebben een aantal jaren geleden, hebben wij, gaat dan over het hele aanbod van het sociaal domein van de gemeente. Daar bedoel ik dan mee de hele Wmo dienstverlening, wij hebben ons, een beetje omdat we het zelf aangezwengeld hebben. Hebben wij een, hoe heet zo iets, een burger... ik zal het omschrijven. Omdat wij vonden dat de toegankelijkheid van de Wmo voor de inwoners van Loppersum, dat was wel een beetje gemeentebreed, dat hebben wij als Loppersumse organisatie op verzoek van de gemeente, breed voor de gemeente georganiseerd. Toen hebben wij een uh professionals en burgers uitgenodigd, voor een, hoe heet het, ik ben de naam even kwijt. In ieder geval een conferentie georganiseerd om te komen tot speerpunten voor de verbetering van de wmo dienstverlening van de gemeente. Dat heeft ook met de leefbaarheid te maken. Wij hebben onze inzichten en energie die wij hebben spannen wij ons ook daarvoor in, als mensen een beroep willen doen op de gemeente dat die dienstverlening ook aansluit bij de behoefte van de bevolking. Dat heeft ook met leefbaarheid te maken en daardoor zetten wij ons ook daarvoor in. Wat ik noemde, de woonvoorzieningen voor ouderen in dit dorp, heeft natuurlijk ook met leefbaarheid te maken. Je ziet in Loppersum, er is al sinds de 60 70 jaren een woonzorgcentrum. Toen nog gebouwd als bejaardenhuis. Dat is qua woorden na al die jaren een woonzorgcentrum geworden. En de ontwikkelingen van afgelopen jaren, met de wijzigingen ook van overheidswegen. Is dat woonzorgcentra steeds weer een soort transitie gaan maken naar een verpleeghuis. Dat betekent dat die voorzieningen omdat het gebouw 50 jaar oud is. Zo een gebouw zou nu anders worden ontworpen en neergezet. Dat is één vaststelling, en de andere vaststelling is dat de hele indicatie vanuit de overheid wanneer je nog in zo een gebouw kan wonen is ook sinds een jaar of 5,6 allemaal veranderd. Dus uh je ziet dat, wij spannen ons in, dat er een nieuwe voorziening komt in plaats van dat oude Wiemersheerd zodat wij dat noemen. Dat betekent dat er daadwerkelijk sprake is van een verpleeghuisgebouw, en er komt een vervanging voor alle aanleunachtige faciliteiten die er nu zijn. In een nieuw soort appartementsgebouw met 2-3 hoogbouw en laagbouw. Om dat te realiseren zitten wij vrij strak in een projectorganisatie waarbij meedenken over wat wij belangrijk vinden voor de bewoners voor Loppersum. Wat wij in onze doelstelling hebben omschreven. En je bent daar niet alleen in. Een nieuw zorggebouw, een nieuw complex, geen zorggebouw, een nieuw complex van woningen. Daar zit een partij bij zoals de eigenaar van een gebouw die moet dat neerzetten. De gemeente vindt dat ook belangrijk, wij vinden dat ook belangrijk, maar dat zijn allemaal losse partijen. En om nou, er is sinds dit voorjaar een project gestart om invulling te geven aan wat dan in Loppersum heet wonen met een plus. Dat wonen met een plus daar zitten allerlei aspecten aan, wat is dan de plus voor Loppersum? Dat heeft te maken met het winkelaanbod, dat heeft ook met leefbaarheid te maken, hoe ziet het winkelaanbod eruit? Dat heeft te maken met hoe verenigingen zoals de zorgcoöperatie met andere verenigingen, hoe ze elkaar aanvullen. En één van de lijnen die uit dat onderzoek komt, voor de nieuwe woonfunctie in plaats van het huidige Wiemersweerd, om daar invulling aan te geven. Is dat er nadrukkelijk gezocht wordt naar een organisatie die duidelijk een invulling kan geven aan die plus. Allereerst Lopster partijen die zich bewust moeten zijn van, of ze het willen of niet, maar die wel aanspreekbaar zijn of aanspreekbaar geacht worden te zijn om het invullen van de plus voor Loppersum. Dat betekent voor ons ook dat samenwerking met uh een organisatie dorpsbelangen, die is ook nog in het dorp. We hebben een dorpshuis dat is een stichting Ons Dorpshuis, daar heb je vergaderingen, daar repeteert de muziekvereniging en weet ik veel wat

allemaal. Hoe je het netwerk in het dorp, die verschillende partijen elkaar aanvullen en samenwerken, dat heeft ook met leefbaarheid te maken. En ik ben blij dat het onderzoek eerder dit jaar ter ondersteuning van wat is nou wonen met een plus voor Loppersum? Dat is de opdracht ook voor de zorgcoöperatie om de band met dorpsbelangen en de band met het Dorpshuis, we hebben allemaal clubjes in dit dorp. Om daar uh samenwerking in te hebben, dat is ook leefbaarheid.

S: Uh ja en mijn volgende vraag was en die heb je ook al een beetje beantwoord: wie er volgens jou verantwoordelijk zijn voor de leefbaarheid in Loppersum. Je noemde zelf al de initiatieven, zie je daar voor de overheid ook nog een rol in weggelegd, of vind je dat het meer vanuit de burger zelf moet komen? Nou je hebt de zorgcoöperatie en het dorpshuis, hoe zie je dat?

I: Nee daar zijn verschillende partijen verantwoordelijk voor. Je bent een dorp met elkaar, dus het gaat ook om de ondernemers, wat die voor een initiatieven ontplooiën. Als die stoppen met het organiseren van de sinterklaasintocht dan valt er weer een stukje van de chieux van het dorp valt weg. En dat is, of heel traditioneel heb je hier in het dorp vaak een winkelweek. Nou dat is een beetje een feestelijke week, dan is de straat versierd dat doen de ondernemers met elkaar. In de kerstperiode, heb je bijna overal, maar heb je ook in Loppersum. Hangen er van die bogen in de straten die verlicht zijn, ja dat is de gezellige wintersfeer. Allemaal dingen, dus de ondernemers hebben daar een rol in, de zorgcoöperatie heeft daar een rol in met wat zij doen op het gebied van hulp voor mensen, verbinding maken. De kerken hebben er een rol in, we hebben vier kerkgemeenschappen in dit dorp. En zo vullen we elkaar denk ik, dat maakt met elkaar het dorp. En ik noemde al alles waar het bestuur van het dorpshuis verantwoordelijk kan houden, dat is ook van belang. Ja zo zijn er veel partijen die met elkaar het dorp maken.

S: Ja en wat je net al zei dat veel partijen met elkaar het dorp maken waaronder bijvoorbeeld de zorgcoöperatie van jou maar ook anderen. Kan dat denk je ook effect hebben op krimp? Je zei dat er vergrijzing is, meer ouderen wonen, steeds minder jongeren. Denk je dat zulke initiatieven met elkaar, je noemde het al mooi het dorp maken, effect kan hebben op krimp?

I: Nou. Dat ligt, heb je een beetje een lang antwoord. Als ik er naar kijk dan zijn er nu ook veel andere mensen, die vinden dat hun huis te groot is. En er niet alternatieven zijn in het dorp, dat is gewoon de situatie. Ik noem ook niet voor niets dat we ons daarvoor inzetten, omdat we ook zien dat senioren waarvan de kinderen uit huis zijn, ik kan niks vinden wat naar mijn zin is in dit dorp en ik vertrek. Dat komt ook door de situatie dat wij natuurlijk te maken hebben met de hele versterkingsopgave, die met de aardbevingssituatie te maken heeft. Dus wij zien veel, zeg maar, jonge zeg maar zestigers, zeventigers voordat ze hulpbehoevend worden en echt klachten krijgen, die vertrekken. Dus wij zien mensen, die vitale jonge ouderen, 60+ tot 75 die zien wij verhuizen. Dus wij zien bijna elke dag het bewijs dat er wat moet gebeuren om mensen bij het dorp te houden. En in het dorp blijven wonen. Dus op dit moment, nee dat betekent wel dat er woningen vrij komen. Je ziet ook dat daar, ze worden wel verkocht, ze blijven niet leegstaan. Dus er zijn ook weer mensen die er gebruik van maken, die zeggen ik zie nu kans om in Loppersum te gaan wonen. Ik neem alles wat daar speelt op het gebied van aardbevingen neem ik voor lief. We komen vast wel door die periode heen, dan heb ik ofwel een versterkt huis nadat ik daar misschien een jaar uit moest, omdat het versterkt ging worden. Dan zit ik er wel. En ik vind het moeilijk te duiden of dat uiteindelijk de vergrijzing stopt, kijk ik vind het wel belangrijk, in het beginsel is nu wel gezegd die gaskraan gaat nu dicht. Dus die tijdelijke situatie van versterking, 4,5 misschien wel 10 jaar. Kijk op de lange duur, ik zeg wel vaker tegen mensen, je moet niet per dag kijken of het beter met je gaat, als je een ongeluk hebt gehad moet je per week kijken. Als je per dag kijkt dan raak je zwaar gefrustreerd. Omdat je dan eigenlijk maar weinig vooruitgang ziet. Maar in dit soort processen moet je niet per kwartaal kijken maar misschien wel per 5 jaar kijken wat je perspectief is. Zo een vergrijzing, ik denk dat je over 10 of 20 jaar weer moet kijken, en zeggen oké hoe is nou die demografie en hoe heeft het nou ontwikkeld. Is Loppersum dan met die crisis rondom de aardbevingen en die hele versterkingsopgave die daarbij

speelt, en sowieso al de bevolkingssamenstelling die er al was op dat moment. Uh hoe gaat dat nou naar de toekomst toe? Ik durf daar eigenlijk niet een voorspelling te wagen, of wat wij nou doen op kleine schaal, wat wij leefbaarheidsverbeteringen noemen, of dat nou een aanzuigende werking gaat hebben op, of dat nu positief gaat bijdragen aan de vergrijzing op de lange termijn. Dat durf ik nu niet te zeggen.

S: Nee dat is ook denk ik een lastige, er zijn heel veel factoren, nu bijvoorbeeld met uh dat iedereen thuis wil werken, heb je ook dat mensen denken: ik heb wat ruimte nodig om, nu ik veel thuis zit.

I: Ja dat is een hele goede die je nu noemt, want uh ik meende dat ik het op het journaal zag. Dat mensen zeggen, ja in zo een dorp heb je nog een beetje lucht om je heen en ruimte. En misschien krijg je nu wel een soort omslag door deze hele Corona situatie dat we veel in de toekomst thuis kan werken. En dat je misschien als je bij het ministerie werkt in Den Haag. Dat je voor die 2 dagen dat je naar Den Haag moet, in de toekomst wel de afstemming kan maken, ik kan heel best in Loppersum blijven wonen. Dat denk je anders niet, want dat was te ver.

S: Ja zijn heel veel factoren inderdaad.

I: Ja dat is heel complex.

S: Ja klopt, mijn volgende vraag is gaan we nog even één keer terug naar het burgerinitiatief. Zijn er eigenschappen in de gemeente Loppersum die handig zijn bij het faciliteren van een burgerinitiatief? Bijvoorbeeld denk je dat het in Loppersum makkelijk is om die samenwerking te vinden met andere burgers of de overheid dan bijvoorbeeld in de stad Groningen, hoe denk jij erover?

I: Heb je het dan over de zorgcoöperatie als burgerinitiatief?

S: Ja.

I: Uh een burgerinitiatief is natuurlijk een breed woord, een burgerinitiatief kan ook zijn dat je bijvoorbeeld een petitie samen maakt. En die je bij de rijksoverheid aanbied. Maar jij bedoelt dus specifiek hoe wij begonnen zijn als zorgcoöperatie zijnde?

S: Ja. Dat jullie misschien een betrokkenheid van burgers voelen, korte lijnen met gemeente, ondanks dat je zei dat je daar niet veel mee vandoen hebt. Misschien door cohesie binnen zo een dorp?

I: Nou kijk ik kan wel dit zeggen, voor onze inspanningen om tot nieuwe woonvoorzieningen voor een verpleeghuis en overige voorzieningen voor senioren levensloopbestendig te komen, werken we wel intensief samen met de gemeente. We krijgen geen financiële ondersteuning van de gemeente maar daar trekken we wel vrij intensief mee op met de wethouder die het ook tot een speerpunt heeft gemaakt. En ik zie ook dat als wij een ledenvergadering hebben en we hebben na de pauze, willen we de mensen bijpraten over de voortgang, uh op dit gebied. Van die vernieuwing van het woonzorgcentrum zeg maar even, van het woonaanbod voor ouderen, dat wij uh veel mensen op de been krijgen. Dat daar veel interesse voor is. Wij zoeken altijd naar draagvlak onder onze leden, maar wij merken ook uh dat wij dat ook krijgen. Op het moment dat wij daar iets met onze leden willen delen, en wij merken ook dat er vanuit niet-leden, die ook wel toegang hebben tot onze vergaderingen, in feiten zijn onze vergaderingen openbaar, dat daar ook wel belangstelling voor is. Uh even terug naar hoe die zorgcoöperatie ontstaan is: dat kan ik ook wel illustreren door uit een naastgelegen dorp, dat is Middelstum, ook onderdeel van de Gemeente Loppersum. Die hebben, zijn een paar jaar geleden tot een dorpscoöperatie gekomen. En uh nou is Middelstum, elk dorp is uniek, ik heb wel gehoord van mijn collega daar. Dat daar echt heel veel belangstelling en steun voor was om zoiets wat in Loppersum al was ook in Middelstum te maken. Dat was in het verleden ook zo toen wij dit in Loppersum, toen wij tot het idee kwamen, toen de zorgcoöperatie werd geboren, het licht heeft gezien. Toen was er vanuit de bevolking veel steun voor en het is ook gebleken dat we vanaf het eerste begin veel leden hebben gehad. En ook als wij uh één keer in de 3 a 4 jaar een ledenwervingsactie houden dan, door wat wij doen, heeft met naamsbekendheid te maken, en publiciteit die wij ook zoeken. Uh kunnen wij wel zien dat veel inwoners van het dorp de zorgcoöperatie willen steunen. Ze willen niet allemaal vrijwilliger worden, zijn ook mensen die geen

behoefte hebben aan zelfhulp te ontvangen. Maar dan zeggen ze: ik draag die zorgcoöperatie een warm hart toe, die zijn in feiten, die zijn lid omdat wij willen geen donateurs hebben. Eigenlijk zijn ze lid omdat ze een bijdrage willen geven. Ik heb daar graag 18,- per jaar voor over, ik vind het een goede zaak dat die zorgcoöperatie er is.

S: En uhm je noemde net al Middelstum maar ik had niet helemaal begrepen of het daar ook zo breed gedragen wordt? Zoals je voelt in Loppersum? Of juist minder?

I: Nee ik had wel gezegd het is een ander dorp, elk dorp heeft zijn eigen kenmerken. Maar ik hoor van mijn collega wel dat het in Middelstum ook breed gedragen wordt.

S: Ja uh, zit ik even te kijken, dan heb ik nu nog de afsluitende vraag: zijn er nog dingen die je wilt bespreken die we nog niet behandeld hebben? Kan je denken aan de leefbaarheid, krimp of het initiatief zelf, denk dat het de drie hoofdthema's die we behandeld hebben.

I: Nou ik denk dat ik wel vrij breedvoerig ben geweest.

S: Hartstikke fijn juist haha.

I: Ik denk dat er voldoende informatie in zit, er was niet iets waarvan ik dacht oh daar heeft hij niks over gevraagd daar wil ik nog op terug komen.

S: Nou uh hartstikke fijn en dan wil ik je hartelijk danken voor het meedoen.

7: Transcript Drewes Wildeman (Landgoed DeCamping)

S: Uhm ja dan begin ik met vraag 1, een hele makkelijke: Kan je jezelf even voorstellen? Haha

D: Nou ik ben Drewes Wildeman. En ik ben 50 en heb 2 dochters en een vrouw. Woon op 't Zandt, niet in 't Zandt, zo heet dat het is een zandplaat van vroeger he. En ik ben hier twee en een half jaar geleden begonnen met landgoed de camping (LDC) en waarom? Omdat ik daar een klein gaatje zag in de tegenwoordige zorg en ik denk nou dat moet anders. Plus het feit dat we nu 2,6 hectare, geen braak liggend grond hebben omdat wij her bestemt hebben. Dat is mooi mee genomen zeg maar.

S: En uhh betrokkenheid bij de regio? Ik weet hier heb je landgoed de Camping (LDC) en ik ken je ook al een beetje, ik weet dat je wel uh..

D: Ja eigenlijk ben ik niet voor 't Zandt bezig, maar voor de hele provincie wel. Ik ben wel pro Groninger, ben niet eens zo chauvinistisch haha maar ik vind het gewoon leuk om dit gebied. Ik woon hier nu eenmaal en ik ben er blij mee en ik zit overal in, diverse groepjes. Waarvan ik denk dat het een meerwaarde kan zijn voor Groningen. Dus een netwerkclub uit Delfzijl, wat allemaal Eemsdelta wordt dat past heel goed, voor de provincie doe ik allerlei dingen, vind ik leuk ja.

S: Uhhh ja en we hadden het net al over dat we hier bij LDC, voormalige voetbalclub geweest, we zitten nu in de kantine toch?

D: Ja zitten nu in de kantine haha, zitten nu in de bestuurskamer.

S: En ik vroeg me af wat houdt het burgerinitiatief precies in? Is het vrijwillig of sociale onderneming? Wie er betrokken zijn en het doel?

D: Ja ik wil geen zorgbedrijf zijn, omdat ik vind dat iedereen dan een soort van stempeltje krijgt. Uh van begin af aan heb ik gezegd dat, ik ga een camping beginnen, omdat we gras hadden, douches en natuurlijk de kantine. Dat past perfect betoncentrale is dan niet handig. Dan zag ik wel hoeveel onderhoud en werkzaamheden hier zijn, toen dacht ik als ik dat nou ga doen alleen dan zit ik weken achter elkaar op de grasmaaier. Dus ben ik dat met mensen gaan doen die het leuk vinden om hier te zijn, en als ze zelf nog leuk zijn is het al helemaal ideaal. Ik heb maar 2 eisen zegmaar: mensen moeten leuk zijn dan mogen ze hier terecht, en uhm we hebben geen regels maar we zorgen een beetje voor elkaar. En dat is in de hele breedte van het stramien, de officiële benaming is een sociaal dorpsbedrijf. Iedereen kan hier terecht, ik wil ook met iedereen dit gebied hier op de kaart gaan zetten. Zodat ze van buitenaf ook allemaal denken: "Hee jongens dit is zo leuk! Uhm en daar zijn wij enorm mee bezig. Het is een sociaal dorpsbedrijf, uhm waar zo veel mogelijk mensen wat aan hebben. En of je nou wel of niet een indicatie hebt dat kan me niks schelen. Kom maar gewoon, en elke inbreng is een inbreng.

S: Ja en ook heel veel verschillende mensen lopen hier nu vaak rond? Uit het dorp onder anderen?

D: Ja en de doelgroep is ook, we hebben contacten en contracten, duurt 2 jaar dat wij hier routes aanbieden voor studenten van de ROC's vooral. Jongens vooral met de officiële benaming niet schoolbaar maar wel leerbaar. Dus ze zijn niet gek, maar niet in staat om in een grote groep zich informatie toe te eigenen. En uh die lopen hier rond, maar ook vrijwilligers uit eenzaamheid en allerlei dingen.

S: Uh ja dus iedereen is welkom.

D: Ja iedereen is welkom.

S: En dan uh welke partijen zijn hier bij betrokken? Je bent hier zelf mee begonnen, met oprichten, veel verschillende mensen zijn bezig met het draaiende te houden. Zijn er voor de rest nog mensen bij betrokken die geholpen hebben met het oprichten of nu?

D: Ja tuurlijk uiteraard, A ik kan niks alleen en B je moet altijd een gek hebben die de kar blijft voorttrekken, nou ik heb mazzel dat ik wel wat ideetjes heb zeg maar. Goh dat is misschien wel leuk, en waarvan ik oprecht denk dat het wel een positieve impact kan hebben. Als we dan niet rechtsom gaan dan gaan we wel linksom. We zijn wel altijd, we gaan van A naar B waarom zou je dat met heel

veel omwegen doen? Maarja soms moet je toch een omweg nemen. Maar vanuit de overheid, ik zit natuurlijk op grond vanuit de gemeente. Nou de gemeente die heeft ons net vanuit 1 mei erkend als algemene voorziening. Dat is prachtig, ben ik zeer dankbaar voor, de provincie enorm. De provincie heeft er voor gezorgd dat ik hier een soort adviseur krijg, die loopt 1 dag in de week met me mee. Van een adviesbureau en dat wordt allemaal geregeld, waar ik ook naar gevraagd had want nogmaals ik kan niet alles alleen. En als ik een plan schrijf ja dan duurt dat 3 weken, en zij schrijft het in een middag. We zijn nu ook al zo op elkaar ingespeeld dat is gewoon meerwaarde dat zij er is. Daar ben ik de provincie heel erg dankbaar voor. Zo zijn er mensen uit het dorp die met dingen komen. Wij krijgen alles, kleren worden hier heengebracht en wij doen het in een box en geven het door aan de kledingbank Maxima. De ROC's, Alfa College, Noorderpoort College, de mbo's de RMC's, dat zijn instellingen die zich bezig houden met mensen die vervroegd school vertalen. Of uh die het niet helemaal redden zegmaar, eigenlijk heel veel bedrijven die op één of andere manier betrokken zijn bij LDC. En die zien daar ben ik ook trots op, ook het rijk bosbeheer, waterschappen bijvoorbeeld. Die zien ook dat dit impact heeft. We zijn ook op zoek naar meerdere plekken in de provincie om te kijken of we het concept LDC kunnen uitrollen. Daar kan ik alleen maar trots op wezen, enorm dankbaar.

S: Jazeker dus er zijn heel veel verschillende partijen met wie je samen werkt. En ik vroeg me af, hebben het er ook al over gehad net, hoe ben je zelf actief bij het burgerinitiatief? Je bent eigenlijk wel de spin in het web heb ik zo het idee haha, maar waarom ben je daar? Uit idealen of denk je er moet hier iets komen?

D: Ja nou ja ten eerste was er 2.6 hectare het was gewoon een voetbalveld. En zij zouden er een jaar laten mee ophouden, hadden de jongens al aangegeven de vereniging. Toen dacht ik, ben ik gaan nadenken, bestuurstaafel in de kantine gezet. Iedereen kan aanschuiven we gaan wat bedenken, dus ik had eigenlijk in 1 minuut bedacht we gaan een camping beginnen. Dus ik had de wethouder even geappt en hij dacht ook "oh nee heb je Drewes weer". Maar uiteindelijk is het wel zo gegroeid zoals het nu is, en dat groeit nog elke dag. En dat je kan zien dat mijn bankrekening groeit eigenlijk niet, maar wel dat je kan zien het aantal mensen die hier zijn en waarvan ik het idee had. Dat ze hier zijn begonnen, dat ik wat groei zie in mensen die hier zijn. Zelfs in mijzelf, dat is juist, klinkt heel egoïst, maar ik moet wel elke dag zorgen dat ik enorm veel zin heb om half 8 weer te zijn. Dat heb ik nu na 3 jaar nog steeds en daarom blijf ik ook zo enthousiast. Dan kan je ook enthousiast blijven. Dus ja dat is één een stukje herbestemming, anders wordt het weggegeven misschien wel aan de boeren en komt er wat anders op. Maar ik wil dit behouden. Ik ben heel veel met groen bezig, biodiversiteit, zijn ook met een meer bezig dus allerlei activiteiten waarvan ik denk dat het goed is voor het gebied. Uhm ook op natuurgebied, uh dat is één reden, herbestemming van voorkomen dat het braak komt te liggen. En tegelijkertijd dacht ik, ik kan hier een sociaal bedrijf, plek, locatie waar heel veel mensen zich op laagdrempelige manier kunnen bijvoegen, zichzelf kunnen zijn zeg maar. Op een zo een leuke manier dat het niet eens op zorg lijkt, ja het is altijd zorg. Maar mensen, ondersteunen elkaar, ik zeg altijd iemand met een lui oog en iemand met een arm uit de kom. Met z'n tweetjes hebben ze 3 goede ogen en hebben ze 3 goede armen. Zo ondersteun je elkaar enorm, dat is zonder omweg zorg maar wel oprecht. Ja dat probeer ik te bewerkstelligen.

S: Ja, ik zie ook iedereen loopt hier erin en eruit volgens mij voelen zich hier allemaal wel thuis.

D: Ja de mensen die zich thuis voelen die, die blijven ook. Maar ik kan me ook voorstellen ik kan niet voor 17 miljoen mensen een plek maken, gelukkig niet dat ze allemaal opeens hier zijn, sommige denken ook dit is me te zweverig of mij lang niet concreet genoeg. Of ik weet niet wat ik daar moet doen, ja dat kan. Maar gewoon zitten aan tafel een boek lezen of breien mag ook hier, als je denkt dat is fijn, eenzaamheid is zo verschrikkelijk.

S: Ja dan had ik mijn volgende vraag gaat even buiten het initiatief om, uhm en dat gaat over plattelandsleefbaarheid, introducerende vraag: hoe ervaar je het leven hier in de gemeente

Loppersum? We zijn in 't Zandt maar het is nog wel onderdeel van de gemeente. En kan je denken aan wonen, werken, prettige kanten, of misschien uitdagingen hier nog.

D: Uh ja buiten LDC is het hier vind ik fijn wonen. En waarom? Kijk leefbaarheid zit niet in dingen vind ik. Sommigen zeggen "ja we moeten 3 Aldi's en 8 C&A's hier hebben, maar daar krijg je geen leefbaarheid voor terug. Leefbaarheid, vind ik echt, zit tussen de oren. Als je met z'n allen dingen doet, zoals één iemand rijdt 1 keer in de 14 dagen naar de apotheek, dat hoeft niet want die zit nog in het dorp maar bewijzen van, om medicijnen te halen voor het hele dorp, dat vind ik leefbaarheid. Dus ik vind dat goed vertoeven is, we lopen niet de deur bij elkaar plat met z'n allen, maar als er iets moet gebeuren dan, vind ik echt een kenbaarheid van Loppersum of 't Zandt dat dan staan we er met zijn allen voor. Dus niet altijd, maar als er echt iets is dan denk ik van hier kom ik niet uit. Dan heb je met een half uurtje bellen 20 man paraat. Dat is gewoon heel erg leuk.

S: Ja dus sociaal gezien ben je echt heel tevreden hier?

D: Ik ben heel sociaal, als je met mijn dochters praat die zeggen: ik leef hier geen 3 jaar meer, die wonen nu in de stad. Die zeggen: "ik ga weg uit 't Zandt, er is hier helemaal niks." Maar dat is logisch want zij is ook 20, dat kan ik me dan wel voorstellen. Maar nee ik vind het hier goed vertoeven uhm wat ik wel mis en dat begrijp ik niet helemaal. Iedereen schreeuwt over leefbaarheid en iedereen schreeuwt dat er van alles moet komen dat meer van mij moet er komen. Maar dat moet er niet komen als mensen er niet kunnen komen. Dus ik vind je moet terugkijken, naar de basis kijken, ik vind dat het openbaar vervoer gratis moet. Zijn nu overal pilots aan het doen maar als je openbaar vervoer gratis doet, dan krijg je een stuk leefbaarheid terug, dat is echt zo. Aan de ene kant stimuleert de overheid dat te dikke kinderen gaan sporten, anders obesitas, helemaal ongezond. Maar doordat ze het openbaar vervoer niet goed regelen, of te duur is, zijn er mensen die het niet kunnen betalen en niet met die kinderen naar de zwembad gaan. Omdat ze dan 7 uur onderweg zijn en dat het 6 euro duurder is geworden ten opzichten van vorig jaar. Dan denk ik van dan kan je van alles doen, miljarden in leefbaarheid proppen. Maar als de basis niet geregeld is dan kan je het net zo goed het geld in het meer gooien, heeft geen nut.

S: Nee oké dus dan mobiliteit dat vind je?

D: Ja dat vind ik verschrikkelijk, studenten kunnen hier niet eens normaal komen.

S: Nou ja haha ik ben nu met de auto van m'n vriendin anders moest ik ook.

D: Anders dan.

S: Ja station Loppersum en dan met de bus en hopen dat hij kwam.

D: Precies. Dus dat is verschrikkelijk, en te duur voor heel veel mensen. Ik snap dat ook niet, verdienmodel en ja gratis kan niet. Maar mensen die nu, moet je nagaan, die nu op zo een dorp wonen. Die gaan niet weg, want het is te duur en die bus komt niet, het is allemaal klote. Ik denk dat als jij dat makkelijker maakt, standaard één keer in de 2 uur een bus hoe dan ook door het dorp laat rijden. Dan stapt iemand in zo een bus met een vriendin en dan gaan ze even naar Groningen. Wat gaan ze daar doen? Gaan ze naar Forum, even een kop koffie drinken, spijkerbroek kopen, stimuleer je daar toch weer de economie. Ja nou andere kant, als jij, jij woont in 't Zandt, jouw moeder woont in Loppersum, jij wil eigenlijk wel mantelzorg doen. Maar kan er niet heen, moet betaalde zorg heen, is goed die banen moet je creëren. Maar jij wilt wel mantelzorger zijn als dat openbaar vervoer gratis is. Kan jij op een grotere afstand mantelzorg verlenen, dus daar bespaar jij ook op, moet niet alleen naar de kosten kijken, je moet kijken wat het oplevert. Vooral in het sociaal, mensen moeten nadenken vind ik.

S: Dat is altijd goed denk ik haha. De volgende vraag sluit er wel op aan denk ik: wat maakt in jouw ogen een plek leefbaar? We hadden het er net al over dat je het sociale aspect heel belangrijk vindt. Uhm kan me voorstellen misschien ruimte? Zijn mensen die in een stad boven een kroeg willen wonen. Wat maakt voor jou een plek leefbaar?

D: Uhm ja ik vind een plek leefbaar waar ik mijn ideeën en plannen kan ventileren. Kijk als jij als

vreemde in zo een dorp komt en zegt: nou dit en dit wil ik gaan doen. Denken ze allemaal: nou doe even normaal joh. Maar ik woon nu al bijna 20 jaar in 't Zandt, 21 of 22 jaar, heb me direct aangesloten bij de voetbalvereniging. Bij dorpsbelangen, dus je bent overal wel mee bezig. Langzamerhand vertrouwen ze je wel in dingen in een dorp. Dus draagvlak creëren bij mensen in een dorp is gewoon heel belangrijk dus je moet niet denken dat je zomaar wat kan doen. Maar je probeert het zo goed mogelijk te doen, oprecht. En dan komt het vast wel goed. Dus in mijn optiek, vind ik het hier zeer goed leefbaar, maar je moet er wel je eigen inbreng in hebben. Als je achterover gaat hangen en je scheld op iedereen en bent negatief, omdat de leefbaarheid klote is, nou dat schiet niet op. Je moet wel zelf, en die mogelijkheden zijn er, absoluut.

S: En zijn er ook nog mogelijkheden om hier de leefbaarheid nog te vergroten? Nou mobiliteit hebben we al gehad.

D: Mobiliteit sowieso, ik denk dus door een initiatief zoals landgoed DeCamping, maar ook een goed draaiend dorpsbelangen die nu hebben gezorgd voor een prachtig ommetje om het dorp heen, wandeltochtje. Waar wij dus de paaltjes voor hebben kunnen maken, maar ook de gedichten uit het dorp, dorpelingen hebben gedichten mogen maken. En daar hebben wij 8/9 hebben ze uitgekozen, hebben we op hard plastic laten drukken en die zijn nu op verschillende paaltjes rondom het dorp gezet, zo krijgen wij een leefbaarder dorp, de samenwerking is dus fantastisch.

S: En deze sluit wel mooi aan op wat je net zei: wie is er dan verantwoordelijk voor leefbaarheid? Je noemde net zelf al dat je niet achterover kan leunen. Vind je dat het een combinatie is tussen overheidsinstanties of burgers? Of vooral de burgers?

D: Vooral de burgers, je moet eigen initiatief, als je die kan ontplooiën. Ik vind wel dat de overheid dat moet faciliteren, zij moeten het niet bedenken want dat kunnen ze niet. Klinkt heel lullig, maar daar zijn ze ook niet voor aangenomen, ze zijn aangenomen om het beleid te volgen zeg maar. Je moet een leefbaarheid, komt uit mensen zelf uit het hoofd, als je ideeën hebt waar een bepaalde oprechtheid in zit, de gemeente denkt "hee dit is oprecht meerwaarde voor dit gebied" dan vind ik een uh gemeente/overheid daar open voor moet staan en moet faciliteren.

S: Ja want je zei net al dat je hier 21 jaar woont in 't Zandt, dus ook binnen de gemeenschap al bekend bent. Heb je zoiets als dit dan ook meer kans op slagen dan wanneer de overheid het doet?

D: Ja absoluut, een overheid begint dit alleen niet. Dit is uniek, ontstaan door een pipo die het eerst 2 jaar gratis gedaan heeft. Waar moet ik geld weghalen? Ik ben zelfstandig dus alles wat je ziet is van de stichting. Dus ik heb het gewoon gedaan omdat ik niet bang ben om te falen, dat is één. Maar ook ik ben niet bang dat ik straks zonder geld kom te zitten, want als ik iets oprecht doe met mijn hartje dan komt er altijd op de één of andere manier een oplossing voor, dat overkomt mij iedere dag.

S: Ja klopt, dit is inderdaad ook wel een initiatief dat de overheid nooit zou doen, maar bijvoorbeeld met energievoorziening kan de overheid er mee komen, maar je hebt ook burgers die het zelf creëren. Denk je dat dat uh uiteindelijk draagvlak zorgt?

D: Ja absoluut ja dat denk ik echt.

S: Ah oké uhm net hadden we het al genoemd: op wat voor een manier dragen burgerinitiatieven bij aan de leefbaarheid? Je had net al genoemd dat je het in samenwerking met bijvoorbeeld die gedichten, dat jullie zelf dingen oppakken. Je ziet wel een grote rol voor burgerinitiatieven?

D: Ja enorm en waarom? Omdat mensen zich, is er altijd één gemene noemer met mensen. Kijk sommigen willen een ijsbaan, sommigen een trekker ik noem maar wat, dat ligt uit elkaar. Maar als je een algemene noemer noemt dat is niet materialistisch, jij houdt misschien van schaatsen en ik van voetballen. Maar wij hebben allebei een gelijke noemer, dat is dat we serieus willen worden genomen, dat wij liefde willen voelen, warmte willen voelen, allemaal niet materiële dingen. Dat zijn juist de algemene noemers in een mens. Als je dat hier kan bieden, ja kijk als iemand houdt van voetbal die kan het niet treffen want je kan hier niet meer voetballen. Maar als hij het wel gezellig vindt om hier aan tafel te zitten en koffie te drinken, dan heb je het al te pakken. Dat is algemeen, als

je een crimineel vraagt, wat heeft hij het liefste? Dan zegt hij zo lang mogelijk gezond blijven, ik vind het ook wel leuk als mensen mij aardig vinden. Ik vind het ook wel leuk om aardig te zijn voor andere mensen. Echt waar, als je de algemene noemer hebt en dat is ook met leefbaarheid dan, als je die kan vinden. Onze begraafplaats, vind ik wel, maar is eigenlijk niet eens de verantwoordelijkheid van de dorpelingen. He want de gemeente onderhoudt dat allemaal. Maar moet je eens kijken hoe een hele club vrijwilligers, die zijn allemaal, woensdagmiddag en zaterdagochtend allemaal op de begraafplaats bezig om alle stenen recht te zetten en alle letters te gaan verven, prachtig! We hebben straks het mooiste kerkhof van heel Groningen. Jelle Datema die is 82, die bakt een cake en brengt die naar de mensen die werken op het kerkhof. Kijk dat is leefbaar, daar heeft geen overheid wat mee te maken en die betalen ook niet die cake, dat doen wij meestal. Dat is gewoon fantastisch en dat is leefbaar vind ik, dus dat komt uiteraard uit mensen zelf.

S: Ja duidelijk, en dan had ik nog een volgende vraag. Dat gaat erover dat we hier in een krimpregio zijn, misschien jongeren die wegtrekken zoals je dochter bijvoorbeeld. Uhh en hier is het sportpark ook gesloten omdat er te weinig leden toen waren. Uh denk je dat er een rol is voor burgerinitiatieven om daar nog een positieve draai aan te geven?

D: Uh ja het helpt zeker mee, maar aan de andere kant moet je kijken naar, je ziet gewoon dat het fluctueert, kijk de huizenmarkt staat helemaal op zijn kop in Groningen (stad). Je kan niks meer kopen of je moet er 3 miljoen neerleggen. Mensen komen voor een jaar of 2 jaar terug stonden hier 32 huizen te koop. Niet te verkopen, nu staan er nog maar 3. En echt he en de laatste weken zijn er nog 2 verkocht. Mensen snappen wel dat hou je niet vol in Groningen (stad). En natuurlijk helpt corona daar ook mee, dus zijn allemaal parameters waar nouja ik hoop ook er was één gezin die zeiden we hebben op het dorp gekeken, we hebben een huis gekocht. En die hebben oprecht gekeken wat er allemaal is in 't Zandt qua voorzieningen, nou de camping, zeg ik omdat ik er trots op ben, zulke dingen maken het wel allemaal compleet. Dus tuurlijk hoop ik daar invloed op te hebben. Maar wat wij heel erg merken is dat je bij de jongeren hier in 't Zandt dat ze vroeger allemaal naar de kerk gingen, of voetballen of wat dan ook. Nou die gaan allemaal studeren in de stad, maar heel veel die komen ook wel weer terug, die kopen het liefste hier een huis in het dorp. Dus de vergrijzing valt mee, we hebben een splinternieuwe school gebouwd, Gemeente Loppersum heeft er zich hard voor gemaakt dat wij een nieuwe school kregen. Nou 50 kinderen, dus het kan wel.

S: Oké uhm even kijken.

D: Want het werkt namelijk zo als jij een gezellige pipo bent Stijn dan komen je vrienden allemaal bij jou bier drinken vrijdags. Heb jij een kreng van een vrouw of je vindt het leven zelf helemaal geen reet aan dan zeggen ze op een duur wel van dan vinden we wel een andere kameraad waar wij bier gaan drinken. Dus als jij, zeg ik ook met toerisme, we kunnen wel gaan flyeren, ook in Limburg maar laten we gewoon mooi weer gaan bouwen in 't Zandt. En laten wij nou dingen doen waardoor de Groningers, waardoor het goed vertoeven is voor Groningers in dit gebied. Dan komen de Capelle aan de IJsselnaren denken het op den duur: "hëe wat hebben die Groningers het gezellig! Daar moeten we een keer heen. Mensen willen zich, dat is mens eigen, altijd aansluiten bij mensen die ogenschijnlijk succesvol zijn. Dus als wij maar laten zien dat wij in Groningen succesvol zijn op allerlei gebieden dan komen mensen automatisch, hoef je niet te flyeren, scheelt ook 10 hectare bos dat je niet hoeft te kappen om folders te maken. Dus het is zo simpel.

S: Ja klopt en nu zeker, zei je net ook al met corona heb je hier meer ruimte, denken mensen van goh zit je 3 hoog ergens. Hier kan je voor hetzelfde geld in de tuin zitten met mijn laptop.

D: Ja we mogen de glasvezel aanleggen, dus ja dat is prachtig. Ja ik ben met huisjes bezig en schrijvers bellen mij op van heb je een huisje? Want ik wil twee weken me terugtrekken. En ja zo 2 huisjes verkocht, even erop gezet, volgens mij is dat leefbaarheid.

S: Uhm mijn volgende vraag is: zijn er eigenschappen in de gemeente Loppersum die handig zijn bij het faciliteren van burgerinitiatieven? We hadden het net al over dat je nou ja, betrokkenheid word

van je verwacht voordat je geaccepteerd wordt.

D: Ja absoluut.

S: En misschien de overheid die misschien een handje meehelpt? Denk je dat hier specifieke dingen aanwezig zijn om het of moeilijker of makkelijker te maken om bijvoorbeeld Landgoed DeCamping te starten.

D: Ja makkelijker, in dit gebied, aardbevingsgebied echt makkelijker. Kijk maar naar de NPG gelden de gemeente heeft 35 miljoen gekregen. LDC is natuurlijk een prachtig project maar zo zijn er heel veel projecten die opgezet zijn van buiten sportplekken, wipkippen, tot aan enne dorpshuizen. Worden allemaal betaald door Nationaal Programma Groningen (NPG) door de aardbevingsproblematiek, is een heel groot voordeel.

S: Ja en de betrokkenheid van burgers? Hoe denk je daar hier over?

D: Ja niet minder of groter dan ergens anders. Je moet zorgen dat, het winkeltje bij ons loop absoluut niet, waarom niet? Weet ik niet. Dus ik kijk naar mezelf en ben nog niet in staat om mensen te enthousiasmeren om hier wat te gaan kopen, dus ik ben aan het kijken naar studenten. Goh maak maar flyers of hoe doe je dat? En uh mensen, ik heb hier vier uh dorpsvisies liggen van de afgelopen 20 jaar, om de 5 jaar kost allemaal heel veel geld. Heeft helemaal geen nut want het is knippen en plakken, mensen klagen erover, keukentafel gesprekken: ja ik hoef niet meer naar 't Zandt want er is geen winkel meer er is helemaal niks meer. Waardeloos allemaal, maar is er nu een winkel en dan kopen ze niet. Waarom is een supermarkt weggegaan? Omdat mensen niet kopen natuurlijk. Mensen zijn zo dom, zo naïef van: ja er is geen winkel meer. Ja als je niet koopt dan kan zo een winkel ook niet meer blijven bestaan, dat gaat hij weg. Dus de betrokkenheid, je moet je heel enorm bewijzen, en ik denk wel eens dat het in wijken wat makkelijker is, omdat je daar dichter op elkaar woont en want kleiner. Wij hebben allemaal veel grond om ons huis heen dus dat is goed vertoeven bij ons. Als je op een kamer woont van 4 bij 4 wil je ook vaker naar de kroeg. Dus ik denk dat misschien de, uiteindelijk is het wel zo, het lijkt heel makkelijk om dit op te zetten maar je moet heel veel geduld hebben en je hebt ook wel mensen die het heel graag willen zien dat je op je bek gaat met zo iets.

S: Ja dat kan ik me voorstellen, die groep is altijd wel redelijk groot.

D: Ze geven nu pas heel voorzichtig complimentjes, dat ze nu na 3 jaar zien, zien ze allemaal witte campers op het terrein afgelopen zomer. Caravans, weer het materiële dus en dan hoor je "hee het gaat goed he". Nee het gaat al 2 jaar goed omdat, ze zien niet dat iemand een student, of iemand die eenzaam is hier ook naar het terrein komt op de fiets, dat zien ze niet. Dus dat is van de caravans zijn er, nou gaat het goed. Terwijl dat eigenlijk een heel klein onderdeel is van de camping.

S: Uhm dan was ik alweer bij mijn afsluitende vraag, standaard vraag bij elk interview denk ik, of er nog dingen zijn die we niet besproken hebben? Over leefbaarheid op het platteland.

D: Nou wat ik op het begin al zei we moeten met z'n allen na blijven denken. Het hoeft niet meer geld te kosten dan dat het kost. En het is niet altijd zo dat als iets heel duur is dan is het heel goed. Ik heb echt wel eens het idee dat je beter subsidie kan aanvragen voor 4 miljoen want dan gaan mensen er echt over nadenken. Ik heb ook wel eens het idee dat mensen dan makkelijker krijgt, dan dat je vraagt om 250 euro. Want dat is dan heel helder, snappen de ambtenaren dan ook, van oh ja dat is niks. Ik heb het idee dat als je er een dik rapport heen brengt van dat is goed te lezen, denken ze het is heel duur dat zal wel goed zijn. Klinkt heel naïef maar soms denk ik dat wel, waar zijn we dan met zijn allen maar bezig. Gaat heel veel geld naar dingen toe dat ik denk dat kan wel beter. Maar komt ook omdat we nu heel makkelijk kunnen beschikken over geld, en ik wil heel graag, jij bent planoloog dus ik hoop dat jij het erin kan gooien haha. Dat je als planoloog ook heel goed gaat nadenken dat je risico gaat spreiden. Ik kan hier alleen de winkel doen en dan wachten tot er mensen zijn, of alleen de camping doen en hopen op gasten. Mensen klagen dat van als ik over een dorp fiets van hee er is nergens een kroeg open. Nee dat is logisch want die vent gaat niet dag en nacht wachten op iemand voor één kop koffie. Dus risicospreiding, ik heb een bedrijf opgezet met een stuk

horeca, een werkplaats, een camping je kan alles doen hier. Maar we zijn hier wel. Als iemand koffie wilt dan kan dat gewoon omdat wij er wel zijn, ik zit er niet apart voor.

S: Meer multifunctioneel dus?

D: Ja gewoon risicospreiding, dat meer is ook zo. Waterbuffers is het, zal jou aanspreken als planoloog, veel/minder water per jaar komende tijd. Heb je dat nou komt er een grutto broeden dan mag je er weer niet heen met mensen. Dit wordt een plas voor educatief, kindertjes hierheen halen van wat is springtij? Leg maar uit, dat weet niemand. Gaan wij laten zien, wat zijn sluizen? Laten wij zien. Verzilting, wat kunnen we er mee doen? Energie opwekken met eb en vloed misschien? Dat wil ik met het meer, educatief en natuur. Advies ga dingen doen wat meer haakjes slaat, multifunctioneel. Zeggen ze van ja je moet je focussen, nou 5 jaar terug heb ik besloten dat ik me niet ga focussen want daar hou ik niet van. Terwijl ik me nu al een uur lang met jou focus, dus wie focus zich nou? Dat vind ik mooi, tegelijkertijd mensen die altijd wel een haakje zien van daar wil ik wel aan meehelpen. Iemand houdt meer van groen dan van timmeren, of beton starten. Nou dan regelt hij hier het groen.

S: Ja dus voor ieder wat wils.

D: Makkelijker kan toch niet.

S: Ja ik zet hem trouwens even stop. Dankjewel voor het meedoen.